UCLA
Archive of the Yiddish Literary Journal Kheshbn

Title
Khesbn no. 26-27 - October 1961 - Journal

Permalink
https://escholarship.org/uc/item/86d8n83z

Journal
Archive of the Yiddish Literary Journal Kheshbn, 26-27(1)

Author
Admin, LAYCC

Publication Date
1961

Copyright Information
Copyright 1961 by the author(s). All rights reserved unless otherwise indicated. Contact the author(s) for any necessary permissions. Learn more at https://escholarship.org/terms

Peer reviewed

eScholarship.org Powered by the California Digital Library
University of California

חשבון

פערטל-יאָר שריפט פאַר

ליטעראַטור, קריטיק און קולטור־פּראָבלעמען

טאָפּל **26-27** נומער

רעדאַקטאָר — י. פרידלאַנד

ארויסגעגעבן פון:

לאָס אַנגעלעסער ייִדישער קולטור קלוב — און — שרייבער קרייז ביים זשורנאַל „חשבון“

תשרי, ה'תשכ"ב — אָקטאָבער, 1961

לאָס אַנגעלעס, קאַליפאָרניע

אינהאַלט:

א. לעיעלעס: „דערזועלבער נס" (פּאָעמע) — 3
אײדע מאַזע: נאָכקלאַנג" (ליד) — 4
מאַטעס דײטש: „פּאָעזיע — נאָר אָן וואַלסן" (עסײ) — 5
שלמה שוואַרץ: „יידישע מוזיק", „איבער יעדער זײטל" (לידער) — 9-10
יהושע ריווין: „חבלי־לידה" (ליד) — 10
יחזקאל בראָנשטײן: „סימבאָל און לעגענדע פון יידישער וואָרטשאַפט" (עסײ) — 11
ל. ראָזאָף: צוויי לידער — 15
ישראל גובקין: יוסף חיים ברענער, צו זײן פערציקסטן יאָרצײט — 16
לוי גאָלדבערג: „וואו אַלץ איז ער" (ליד) — 18
י. פרידלאַנד: „בתיה'ס דילעמע" (דערציילונג) — 19
פינטשע בערמאַן: „אין אַ ווייסער נאַכט" (ליד) — 31
נח גאָלדבערג: „אַ טיגער" (פראַגמענטן פון אַ נאָוועלע) — 32
חנה בושעל סאָלאָוו: „פאַר וועמען מײן ליד" — 37
ז. בונין: „ברוכים הבאים" (ליד) — 38
יצחה אײזענבערג: (תל־אביב): דער „חשבון" האָט אַ דעקונג — 39
א. א. ראָבאַק, משה גראָסמאַן, לוי גאָלדבערג, נח גאָלדבערג—אָפּרופן: — 40-41
יצחק ניומאַן: תהלים" (עסײ) — 42
צוועלף מאַיאָווע טעג מיט איציק מאַנגערן — 45
מאַטעס דײטש: „צוויי פּאָעטן און אַ דזשעט" (בײם אָפּשייד מיט מאַנגערן) 47
ח. באַרקאַן: „זײט מ'האָט געפירט מײן פאָלק"... (ליד) — 48
פראָפ. לואיס פאָרמאַן סעס: רעצענזיע איבער „וואַנדערונגען און נסיונות" 49
ה. לאַנג: דער פּנקס פון אונדזער דריי־שפּראַכיקער ליטעראַטור (קאָמענטאַר) 49
א. כראַבאָלאָווסקי: נאָטיצן פון יידישן קולטור־לעבן — 52
י. ראַשעל: דער אינסטיטוט פאַר יידישער דערציאונג — 55
א. באַביטש: עפּיזאָד פון ניט־ווייטן עבר — 57
בען צוקערמאַן: פּראָבלעמען אין מדינת ישראל — 59
ליטעראַרישע נאָטיצן — למען תזכור — נײע ביכער — 62-67
35 יאָריקער יובל פון ל. א. יידישן קולטור קלוב — רשימה פון אָוונטן — 68-78
אונדזערע בעלי־יובל; ביישטייערונגען, נעקראָלאָגן און באַגריסונגען — 79-98

"HESHBON"

Quarterly Review of Literary and Cultural Activities

I. FRIEDLAND, *Editor*

4375 Sunset Drive Los Angeles 27, Calif.

וועגן רעדאַקציאָנעלע ענינים זיך ווענדן צום רעדאַקטאָר.

מכוח אַבאָנירן אָדער באַנײאונג פון אײער אַבאָנימענט, ווענדט זיך צום סעקרעטאַר:

A. CHRABOLOWSKY

1312 LYMAN PLACE LOS ANGELES 27, CALIFORNIA

חשבון

פערטל־יאָר שריפט פאַר ליטעראַטור, קריטיק און קולטור־פּראָבלעמען

נומער 26-27 תשרי, ה'תשכ"ב לאָס אַנגעלעס, קאַליפ.

א. לעיעלעס

דערזועלבער נס

(אַ באַגריסונג דעם „חשבון" צו זײן 25טן נומער)

עס הענגט דער שאַרפער סערפּ פון דער לבנה בלענדיק
און שפּילט אַ שפּיל מיט שוואַרצן שפּיגל פון דעם טײך.
און קעגנאיבער פינקלט גרוים־אויגיק און רײך—
יופּיטער דער באַגלייטער; קוקט געטריי, ווי שטענדיק.
ס'איז אַלט דאָס וואונדער, נאָר ס'פאַרוואונדערט אַלץ נאָך אײך.

מען זאָגט, אַז די לבנה וועט אַמאָל אַ פאַל טאָן
אויף אונדזער ערד און אין אַ מעכטיקן בים־באַם
וועט ס'אינגעווייד פון ביידע אויפרייסן אין פלאַם.
אוים—ביידע. נאָר קײן הערעלע וועט זיך נישט שפּאַלטן
אויף דעם יופּיטער. ס'וועט נישט וויסן גאָר דער תם.

איך וואָלט געוועזן אַ בעלן בייצוזיין און זען דאָס
דורך אַ בינאָקל פון אַ לאָזשע אויף דעם מאַרס.
פאַרוואָס נישט זען די פולע אַלמאַכט אונדזער האַרס?
פאַרוואָס נאָר לעבן מיט פאַרצייטיקע לעגענדעס
אַרום פאַסירונגען, דאַ ערנסט, דאַ אין פאַרס?

איך האָב נישט ליב קײן צוים, געצויגן זיך פון קינדווייז
צו זאַכן אָפענע, ווי אונדזער בוכשטאַב „חית".
נאָך איצט, אויף היפּשלעך שפּעטער טרעפּ פון מײן מעת-לעת,
פאַרדריסט מיך, וואָס איך ווייס נישט, וואָס אַ ווינט, אַן אינד ווייס,
וואָס בלויז אין געלע ספרים העלט און קוועלט דער נס.

וואָס פאַר אַ נס? כ'וואָלט איצט מסתמא זיך באַנוגנט
מיט זאַכן פּראָסטערע, ווי הויכער איבער־רוים,
וואָס נאָר דער מאַטעמאַטיקער איז תופס קוים,
און וואָס דערמיט האָט אָפט געפלירטעוועט מײן יוגנט
און זיך פאַרפּלאָנטערט אין געוועב פון וואָר און טרוים.

איך בין נישט איינשטיין, וואָס די הויכע מאַטעמאַטיק
איז אים געווען אי מאַמע, אי געצערטלט קינד.
מיין צערטלעכקייט זוכט אין אַ נאָנטן לאַבירינט
תירוצים אויף די קשיות, מערדערלעך נישט־גלאַטיק.
זי זוכט אין קראַנקן „דאָ" און קראַנקערן „אַצינד."

און דאָך, ווי כ'זאָל נישט טונקען זיך אין אַלע שטויבן
פון וויסטע ערדישע פאַרדראָסן, קרום צעדרייט;
ווי ס'זאָל מיין יעדער נערוו נישט שרייען דולערהייט —
ווייס טיף אין מיר אַ צווייטער: אין די הימלען אויבן
פאַרמאָגט דער פונקען־כתב אי ענטפער, אי באַשייד.

ס'איז אַלץ געקניפּט אין קאָסמיש־פּערמאַנענטן חידוש,
צענויפפולסירט אין אומעטומיקן מעת־לעת.
ס'האַלט אָפן אַ וואולקאַן זיין מויל מיט פייער־פּרעס
און סטראַשעט אַלץ: מיין קינד, מיין רינד און אויך מיין יידיש.
און ראַטעווען קאָן דאָ, ווי דאָרט — ד ע ר ז ע ל ב ע ר נס.

איידע מאַזע

נ אָ כ ק ל אַ נ ג

נאָך הענגען אין די ווינקלען פון מיין שטוב
די בין־השמשות'דיקע קלאַנגען —
פון מנחה און מעריב.

אין שטילע טונקעלע אויפדערנאַכטן
גייען זיי פון די ווינקלען אַרויס
און שפּרייזן אום הין און צוריק —
איבערן הויז.

הייליק און טרויעריק קלינגט דער קול
פון דיינע פאַרנאַכטיקע תפילות —
איבערן שטוב.

פון מזרח־וואַנט הערן זיך
דריי שטילע טרויעריקע טריט;
דריי שטיל געמאָסטענע קלאַנגען.

דיינע דריי לעצטע שטילע טריט,
פון שמונה־עשרה —
אויסגעגאַנגען . . .

מאַטעס דייטש

פּאָעזיע—נאָר אָן וואַלסן

(עסייעט)

דער פּאָעט איז שטענדיק אומצופרידן, ניט באַפרידיקט; זוכט ער.

דעם לייענער קאָן מען זייער גרינג צופרידנשטעלן.

ערשטנס שטעלט ער ניט קיין טיפע פאָדערונג. צווייטנס, קומט ער בלויז צו צום פּאָעט, אויב ער קומט שוין יאָ אַמאָל צו צו אים, איז עס מיט דער באַב־סקער טענה: ער פאַרשטייט ניט. ער האָט נאָך קיינמאָל ניט פאָרגעוואָרפן אַז דער און דער, איקס און קניקס איז פלאַך, ניט פאָראויסיק אין דער פּאָעזיע, נאָר אַדרבא, אָפּגעשטאַנען ביז מיט דורות קריקוועגס.

עס קומט מיר פאָר ווי דער לייענער וואָלט געשטאַנען אין דער נידער, אין סאַמע טאָל.

דעריבער קומט עס אויס אַזוי־נאָך: ווי הויך, אָט־דער וואָס אין טאָל איז, דאַרף זיך אַרויפקלעטערן צום שפּיץ, ווייסט קיינער ניט אַ חוץ אָט־דער יעניקער וואָס דאַרף בכבודו ובעצמו קלעטערן אַרויפצו. . .

ווי הויך דער געניסער דאַרף זיך בכלל אויפהייבן צו דער מדרגה פון די וואָס שאַפן, ווייסט באמת נאָר דער לייענער, דער צוקוקער צו דער מאַלעריי און טאַנץ, דער צוהערער פון מוזיק. זיי אַליין ווייסן עס אין תוך פריער פון אַלעמען, מחמת זיי קומען דאָך צו צום עצם פון דערפאַרונגען וואָס אַנטהאַלטן קאָנקרעטע, קרעאַטיווע פאַזן פון קינסטלערישע מדרגות. דערימעך שפּילט דאָ די ראָלע די ו ע ר ט ן וואָס די קרעאַטיווע יחידים האָבן אין די קונסטן אויסגעאַרבעט, די איבערגענומענע אַרבשאַפט, און זי ווייטערדיק געשטאַלטיקט לויט דער צייט און איר נויטווענדיקן וואַקסן.

דאָס זיינען שוין אַזעלכע אַרויפן פון וועוולכע מען זעט שוין ניט אָן דעם אַלף־בית, די נידער— סע איז הוילע הייך.

דערפאַר בלייבט שוין ממילא איבעריק די פראַגע:

ווי נידריק־קריק דאַרף זיך אַראָפּלאָזן אַזאַ שעפערישע פּערזענלעכקייט, כדי דער דורכשניט מענטש זאָל אים קאָנען באַנעמען, ווייסט בכל אופן ניט אָט־דער יעניקער וואָס שאַפט אַ זאַך לויט זיין קאָנצעפּציע, לפי דעם דערגרייך און דעם ווייטערגאַנג פון זיין ספּעציפישער קונסט, צי לויט זיינע מאָדוסן פון דער אַרויסגערופענער טבע זיינער, די כאַראַקטעריסטיק פון זיין איכיקער טרייב־קראַפט; ווייסט ער גאָר ניט פון דער קריק־נידערונג און ער טאָר עס לחלוטין ניט וויסן.

און דאָ זאָל באַקאַנט ווערן די הויפּט מניעה:

פון בלויז זיך צוהערן ווי אַ צווייטער לערנט קאָן מען אַליין ניט ווערן געלערנט; פון בלויז קוקן אויף בילדער קאָן מען ניט ווערן קיין מאַלער; און אַזוי איז עס מיט דער מוזיק און מיט דער פּאָעזיע — מיט אַלע צווייגן פון וויסן און קונסט.

דער בעסטער וועג ווי צו פֿאַרשטיין מוזיק, איז אַליין אָנהייבן שפּילן אויף אַן אינסטרומענט; ווי צו פֿאַרשטיין מאלעריי, איז אַליין זיך אָוועקזעצן און מאָלן... מיט פּאָעזיע? אויך ס'נעמלעכע:

אָנהייבן צו שרייבן לידער...

דאָס איז דער געזונטסטער דרך; און דאַן וועט זיך שוין ניט האַנדלען בלויז פֿון אַ געשמאַק־זאַך, נאָר פֿון אַ גרונטלעכן וויסן; פֿון אַן אַלגעמיין פֿאַרשטיין בכלל, פֿון זיין אין דער סאַמע מיטאַרבעטערשאַפֿט פֿון אַ גרויסער קונסט, וואָס האָט הינטער זיך אַ טראַדיציע און אַ ווירקנדיקע קולטור.

די קולטור פֿון פּאָעזיע איז אַן אַלטע קולטור, נאָר זי קריגט תמיד צו (מיט יעדן נייעם דור) פֿרישע, יונגע, שטראָמיקע כוחות.

פּונקט ווי דאָס לעבן באַנייט זיך מיט פֿאַרשיידענע נייקייטן, פּונקט ווי די ציוויליזאַציע רופֿט אַרויס אינאָוואַציעס פֿאַר אונדז און זיי ווערן דער פֿאַרלאַנג פֿון דער מענטשהייט, אַז פֿון אַ קריקוועגס איז לגמרי אָפּגערעדט; פּאָעזיע האַלט אויס דעם זעלבן יסוד.

אָט־די רייד זיינען עלעמענטאַר און נאָר מיט קינדער דאַרף מען איינקנעלן, אָבער מיט דערוואָקסענע? אַ פּשוטער בזיון.

קונסט וועט זיך קיינמאָל ניט לאָזן דערקענען מיטן ערשטן מאָל; זי וועט בשום אופֿן זיך ניט לאָזן אויסשעפּן ביזן דנאָ. (אַלץ אין דער נאַטור איז באַשאַפֿן אויף אַזאַ אופֿן). קונסט אַנטבלויזט זיך ניט אינגאַנצן סיי־ווי־סיי; זי אַנט־פּלעקט זיך שטופֿנווייז; אָבער זי וועט לגמרי ניט ווערן אינגאַנצן אָפֿן, פֿריי פֿון איר זיכיקן אין־זיך. דאָס געשעט נאָר מיט אַ שטילן אָביעקט, און זי איז ווייט פֿון צו זיין גאָלע אָביעקט, הוילע זאַך אַליין. קונסט אַנערקענט נישט קיין טויטן אָביעקט, דעריבער איז זי תמיד פֿול מיט וואַכיקן אויסדרוק — זי איז סענזאַציאָ־נעל דווקא אין איר מיסטיק.

און דאָ איז נויטיק אַ פּאַראַלעל:

ווען מען פֿאַרשטייט נישט, למשל, דעם מאלערס ווערק, קאָן מען דאָך יאַקאָס הנאה האָבן און בלייבן צופֿרידן מיט דעם וואָס עס גיט אונדז סתם די עסטעטישע שיינקייט: פֿאַרב־קאָמבינאַציעס, ליניע, שטריך און קרייז, צי גאָר דער אָביעקט גופֿא. דאָס איז שוין גערעדט ווען מיר זיינען ניט מסוגל צו אויפֿ־נעמען דעם מאלערס כוונה; ער איבערראַשט אונדז אָבער מיט די אָרגאַנישע אברים פֿון זיין גראַפֿיק און קאָלירשיין, וואָס וואַקסן אַרויס פֿונעם דעזיין, פֿאָרעם און האַרמאָניע — סטיל.

דאָס נעמלעכע מיט אַ מוזיקער: אויב מיר קענען ניט באַנעמען זיין קאָמפּאָ־זיציע, די קלאָרקייט פֿון זיין אייגנקייט, זיין אידיאָזינקראַזיע, דערפֿילן מיר די הנאה אינעם טאָנאַל פֿון אינסטרומענטאַלער שלימותדיקייט.

אַנדערש האַלט עס מיט פּאָעזיע.

זי איז זיך ניט סומך אויף אויסערלעכע מעדיומס — לשון איז אַלעמען אינטים מחמת עס ליגט אין אונדז — קאָן טאַקע יעדערער נעמען אין מויל אַריין אָט־דעם אינסטרומענט. אָבער שפּילן אויף אים — דאָס איז שוין גאָר אַן אַנדער ענין; עס מיינט שוין צו זיין אַ זייער, אַ פֿלאַנצער.— פּאָעזיע איז די זריעה פֿאַרן גאָר דעם קיום פֿונעם לשון.

און פֿון דאַנענד קומט אַרויס סיי די שווערקייט און סיי די אָנגענומענע לייכטקייט. וואָרן, ווער קאָן עס ניט וואַרפֿן מיט שפּראַך־קערנער? אַ מענטש טאָר דאָך ניט זיין, סוף כל סוף, אַ שטענדיקער יאָלאָפּ...

ביים שרייבן איז דאָס איינסער־וואָרט גאָר אַ גרויסער פֿאַקטאָר, ממש דער גרעסטער יחסן, און דער פּאָעט איז אין הוילע ציטערניש אַקעגן דער וויכטיקייט פֿון געקליבענער לעקסיק. בעתן לייענען איז ער שוין, ווי מיר ווייסן גענוי, נישט אַזוי לעילא ולעילא — מ'קאָן אויסקומען אָן דעם... כאָטש סע זיינען דאָ בפֿירושע פֿאַלן וואָס עס מוז זיין נאָר אָט־דאָס־אָ און נישט קיין שום אַנדערע באין ברירה, (בפֿרט אין פּאָעזיע), קאָן מען פֿונדעסטוועגן זייער גרינג דאָס איבערהיפּערן. נאָר ווען איז עס גערעדט געוואָרן, ווען דאָס אומפֿאַרשטענדלעך וואָרט ווערט געטראָגן אויף די פֿליגל פֿון גראַם צי קלאַנג־עפֿעקט וכדומה. ווען דאָס איינצל־וואָרט ווערט אָבער געטראָגן אויף די פּלייצעס פֿון געדאַנק, סימבאָל, צי אפֿילו אַ שאָטן פֿון אַ רעיון, צי אַ קאָמבינאַציע פֿון אַ ניואַנס אין טייטש, דאָ טאָר מען עס בשום אופֿן ניט דערלאָזן. סע איז נויטיק צו וויסן דעם עכטן מיין דערפֿון, דעם ווערט, זיין אידיאָמאַטישן יחוס.

אַ קליינע אילוסטראַציע:

אַ סך מאָל לייענט מען אַ שריפֿט וואו עס געפֿינען זיך געוויסע טערמינען, פּרעמדווערטער — מע ווייסט ניט זייער טייטש —נו, מע שטעלט זיך ניט אָפּ און עס שטערט ניט צו באַנעמען דעם אינהאַלט. נאָך מער, מע האָט אפֿילו הנאה פֿון דער גאַנצער זאַך אָן זיי...

ווייל, לאָמיר זיך ניט נאַרן, וויפֿיל העברעאישע ווערטער שלינגט מען איין אָדער מען דערשטיקט זיי, איידל, בעתן לייענען? אַ גאַנצן פּסוק אפֿילו, און דאָך שטערט עס ניט צו פֿאַרשטיין וואָס מען לייענט... ווייל דער מוח איז פֿאָרט ניט קיין יאָלאָפּ.

אָט־דער דאָזיקער אמת באַציט זיך ניט בלויז אויף דער פּאָעזיע. ס'איז בבחינת אַלע קונסטן.

וואָרום וויפֿיל זיינען עס געבענטשט צו הערן אַלע אינסטרומענטן ווען עס שפּילט אַ סימפֿאָנישער אָרקעסטער? כ'מיין דערקענען די אייגנקייט פֿון די כלי־ערליי כלי־זמר, יעדן איינעמס באַזונדערקייט אינעם אָרקעסטראַלן איינס? דאָס זעלבע איז מיט דער מאַלעריי: וויפֿיל דערזעען די לויפֿנדיקע שטריכן, די דינאַמישקייט פֿון דער לויפֿנדיקער ליניע און קאָליר־אימאַזש?

ס'איז באַוואוסט, אַז נישט דאָס אויג באַזונדער און נישט דאָס אויער באַ־זונדער פֿאַר זיך איז מסוגל ג אַ נ צ י ק אויפֿכאַפּן אַלצדינג אויף איין מאָל מיטאַמאָל, אַז ס זאָל הערן, זעען אַ קונסטווערק? אויך אַזוי איז עס מיטן מוח, מיטן שכל; אפֿילו פֿאַר אַלע דריי צוזאַמען איז אַזאַ פֿונקציע אוממגלעך אויב זיי איז ניט געגעבן געוואָרן גענוג צייט.

צייט — אָט־דער רעלאַטיווער טערמין איז חל אויף אַלצדינג...

נו, אַזויווי לשון איז דעם שרייבערס אינסטרומענט, טאַקע נאָר און בלויז דעם שרייבערס, דאַרף מען געפֿינען אַ זכות, ווייל מיט אַן אינסטרומענט גיט מען זיך אויך אַמאָל גלאָט אַ צעשפּיל לשם זוכן, פּרובירן, עקספּערימענטירן — באַ־שאַפֿן אַנדערשקייטן. דער שרייבער האָט נטיה, אַן אייפֿער וואָס גרייכט ביז

קנאה צו באַהערשן אַט־די אַלע מעגלעכקייטן וואָס מוזיקער צי מאַלער איז געגעבן געוואָרן — אָביעקטיווע כלים וואָס זיינען געבענטשט אַריינצודרינגען ספּאָנטאַן אינעם אויג און אויער איידער עס שאַפט זיך אַ גאַנץ בילד פאַרן שכל, פאַרן מוח.

פאַרב און קלאַנג ברענגען אַ גרייטע הנאה מיטן ערשטן קלאַנג, מיטן ערשטן טראָפּן פאַרב וואָס דער מענטש דערזעט און דערהערט.

פאַרפאַלן. דאָס איז דער אוממיטלבאַר וואָס קומט צום קינד נאָך פריער ווי עס הייבט אָן רעדן און פאַרשטיין.

אמת, אין דער מאַלעריי איז טעכנישער שפּיל נאָך פיל נייטיקער ווי אין פיל אַנדערע קונסטן; ווייל אַט־די קונסט באַזיצט דאָך נישט קיין שום פאַרטיקע אינסטרומענטן און ניט קיין גרייט לשון; דאָ דאַרף דער קינסטלער — אין געוויסע פאַלן — דעריבער נישט האָבן קיין סוביעקט און ניט קיין אָביעקט וואָס זאָלן ווירקן אויפן געניסער. די פאַרבן — גאַנצע קאָלירן פאַרטיקע, ווירקן עקספּראָמט.

איצט ווידער צום פאַראַלעל — לייענער:

ס'איז נישט געגוג אין זיין עלעמענטאַרער טענה צו וויסן אַז ער איז אַנטוישט אינעם פּאָעט. ער מעג על כל פנים זיך אויך אַ קאַפּיטשקע פאָרשטעלן אַז דער פּאָעט איז מסתמא אביסל אין אים אויך אַנטוישט...

איך וויל דאָ, אַפּראָפּאָ, באַמערקן, אַז קינסטלער ברענגען אַלע מאָל אַרויס זייערע דערגרייכונגען דורכן שפּרונג: בעל כרכם — דורך דער נויט פון טראַכטן, דורך דער געדאַנקען־בייטש פון עסטעטישער אינטואיציע.

זאָל דאָס זיין פאַרן מאַקסימום באַוויז:

אַט־די אינטואיציע איז די געוועלטערין איבערן קינסטלער אין אַלע קונסטן. און כאָטש די מוזיק — די פּאָפּולערסטע קונסט פון אַלע — וואָס פאַרכאַפּט די נפשות פון קינד־און־קייט פון אַלע שיכטן מיט דעם וואָס זי שטעלט פאַר זיי צו די באַליבטע וואַלסן, ווייזט זיך אַרויס, אַז טיף ביי זיך אין די הויכע פליינען שלאָגט איר אַ ווידערווילן פון די גרויסע ציגזן און געפערלעכע שטייערן וואָס זי צאָלט מיט די פיי־פיי (פלאַכע פאָרמען) צום געשמאַק פון די מאַסן, כדי צו האָבן די מעגלעכקייטן צו דערגרייכן אַמאָל אַ גרויסן עולם אויך פאַר די טיפע סימפאָניעס.

ס'איז כדאי צו מערקן, אַז ניט די מאַלעריי און אַוודאי ניט די פּאָעזיע האָבן געליפערט צו די מאַסן, ווי די מוזיק טוט עס, האָט די אָן אַ שיעור פלאַכע וואַלסן.

אמת, די פּאָעזיע קען ניט דערוואַרטן צו דערגרייכן אַזעלכע גרויסע אוידי־ענצן ווי די מוזיק דערגרייכט; דערפאַר אָבער בלייבט זי — פּאָעזיע — אָן וואַלסן.

ווערט אַ מיטבויער און אַן אַבאָנענט
פאַר דעם זשורנאַל „חשבון“
אָפּצאָל 3 דאָלער אַ יאָר

שלמה שוואַרץ

יידישע מוזיק

(געווידמעט „צום נאָענטסטן שטערן יידיש“)

„און דער טאַטע חלומט“...

— — — — — — — — — — — — —

דער בן, זיין עלטסטער, פיבערט מיט יידישקייט.
אַזוי מוזן פיבערן די פלינקע שטערן
צום פריילעכן אָטעם פון ערב־פרילינג.
זיינע אויגן באַווייזן אים מופתים —
דאָס אַלטע לאַנד, ווי זיין היים
האַלט אים חלומדיק געפאַנגען;
ווי די ניסימדיקע טענצטריט
צום טאַקט, אַ טאַקט
פון די אייביקע איינגעזאַמלטע לידער.

און דער טאַטע, ווי באַטרונקען,
טרינקט פון די אַלטע נגונים די בענקשאַפט
וואָס נערט און ווערט גענערט
צום העכסטן שטאַפּל — זיך דערוואַרט!

עס שפּילט די דינע פלאַסטינקע
די פולע מאָס צעפראַלטקייט:
דעם נעכטן, דעם היינט, דעם מאָרגן —
דעם געבענטשטן וואונדער פון כי־טוב.

די יידישע מוזיק פליט צום זיבעטן הימל.
און דער טאַטע — אויב ניט נאָך העכער —
קאָנקורירט מיט דעם רעגנבויגן....

איבער יעדער זייטל

דאָס בוך איז ניי און פריש —
אַ יידיש בוך איז תמיד ניי און פרישער.
ס'ווייגען די פינגער פון אומגעדולד
די וואַרעמקייט פון וואָרט אַרומצונעמען.

דאָס בוך, אונדזער פאַרמעג, ליגט אויפגעשלאָסן;
מיין מויל איז הימלרייך געוואָרן

און די שעה, להיפוך אַלע זייגערס,
איז יינגער געוואָרן.

אַצינד אין ים פון מיליאָנען שוימענאוויגן,
מוז איך ווי אַ פישער
מעסטן די צייט און דעם דויער.
די געשולטע פיש, ווי אונדזער לשון —
לאָזן זיך פאַנגען.

אַט זיינען אויפסניי די אַנגעגרייטע ביימער
אַרום לעיק מישיגאַן לעבעדיק געוואָרן;
מסתם איז אַזוי אויפן הויכן באַרג אָנגעשריבן.
נאָר די יידישע מאַמע, פאַרגיב, איז עלטער געוואָרן
אין אַש און אין שטויב און אין אַרון.

אויך מיר זיינען ניט יינגער געוואָרן;
אַזוי זאָגט עדות די אימהדיקע שטילקייט אונדזערע;
נאָר היינט ווען איך האָב ברודערלעך
זיך געטיילט מיט די נייע שכנים, די יידישע לידער דיינע,
האָב איך אין די פסוקים זיך ווידער צוריק־געפונען.

יהושע ריווין

חבלי־לידה

כ׳וועל שוין אומקומען אין חבלי־לידה
פון דער ליבע צו דעם ליד,
ווי דער שמעטערלינג אין פייער,
ווי דאָס אייזן אינם פייער ביי דעם שמיד.

יעדער פונק פאַרווייכט דאָס אייזן,
עסט און שלינגט עס איין;
אַזוי אויך מיין ליד פאַרברענט מיך,
נאָר עס טוט ניט ווי זיין פיין...

שיקט אַריין אייער אבאנענטן אַפּצאָל
טוט נאָך דעם שיינעם ביישפיל פון אַ גרויסער צאָל פון אונדזערע לייענער.

יחזקאל בראַנשטיין

סימבאָל און לעגענדע פון יידישער וואָרטשאַפט

(עסיי)

(יעפים ישורין יובל־בוך — 1960)

ס׳איז מער ווי אַ זכיה און אַ דערגרייכונג פאַר אַ מענטשן פון אונדזער דור, ביים לעבן צו ווערן אַ... סימבאָל און אַ לעגענדע... ווי יאָסל קאָהן דריקט זיך טרעפלעך אויס, אין זיין באַשיידענער אָבער אַחריותפולער כאַראַקטעריסטיק פון יעפים ישורין — אונדזער ענערגישסטן און באַשיידנסטן ביבליאָגראַף פון אונדזער קאָלירפולער און רייכער ליטעראַטור.

יעפים ישורין איז, לויט דעם פאַרנעם פון זיינע ביבליאָגראַפישע דערגרייכונגען, ווי דניאל טשאַרני דריקט זיך אויס — אַ פענאָמען און אַ נס...

אונדזער אומדערמידלעכער, לויט זיינע אַקטיוויטעטן, מער ווי אויף איין געביט פון דורכאויס שעפערישער עבודה — יעפין ישורין, איז, אין ווידערשפרוך צו זיין אַריפמעטישן עלטער, אָן יעדן ספק, דער אייביק יוגנטלעכער מיטגייער און פאַראויסגייער אין דעם דינאַמישן אויפהעל, גאַנג און פאַרנעם פון אונדזערע ליטעראַטור־ווערטן.

אַ מיטגייער איז ער, אַ דאַנק די זיך אייביק פאַרמערנדיקע רעזולטאַטן פון זיינע ביבליאָגראַפישע דערגרייכונגען, וואָס פאַלן צענויף מיט דעם זיך אַלץ באַנייענדיקן אויפשטייג פון אונדזערע ליטעראַטור־ווערטן.

אַ פאַראויסגייער איז ער דערמיט, וואָס אַ דאַנק זיין איניציאַטיווע און זעלטענע באַמיאונג, ווערט געלייגט דער גרונטשטיין פאַר אַ קאָנסטרוקטיוון אויפבוי פון אַ ליטעראַטור־געשיכטע ביי יידן, וואָס איז פאַרוואָרצלט אין די דערגרייכטע רעזולטאַטן פון דער זעלבער באַמיאונג זיינער, ווי אַ ביבליאָגראַף פון דער בעסטער קוואַליטעט.

אונדזער ביבליאָגראַפיע וואָלט אין זין פון אַ נאכלייסיקער באַציאונג צו איר מצד אונדזער עפנטלעכקייט, אָן יעדן ספק ביי אונדז פאַרבליבן פאַרוואָרלאָזט, ווען זי וואָלט, ווי ביי לייטן, געדאַרפט זיין אָנגעוויזן אויף דעם חסד פון אונדזערע געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס, צי סתם קהלשע פאַרזאָרגער.

און אויב זי איז עס בפירוש ניט, און זי האָט דאָך דערגרייכט צו זעלטענע רעזולטאַטן, אפילו אַסטראָנאָמישע ציפערן אין די הענט פון אַ יחיד, אין זין פון... אחריות... דערצו נאָך אויף אַ בפירושן הינטערגרונט פון אַ גרויסער ליבשאַפט, איז עס בלויז אַ דאַנק דער עקשנות, מיפולער אַרבעט און זאָרגפעליקייט פון דעם זעלטענעם מתמיד און עניו, יעפים ישורין, וואָס האָט פאַר אונדז אָפגעטאָן די אַרבעט פון־און־פאַר אַ גאַנצן כלל, אַרויפציענדיק אויף זיך פרייוויליק דעם יאָך און די גאַנצע זאָרג צו היטן, פאַרהיטן און אָפהיטן אין דעם געדעכעניש פון אונדזער וואָרטשאַפט, דעם גאַנצן אוצר פון אונדזערע ליטעראַטור־ווערטן, וואָס ווערט ביי לייטן — די אומות העולם — באַזאָרגט און אָפגעטאָן פון גאַנצע שטאַבן וויסנשאַפטלייט, אונטער דער אויפזיכט פון עטאַבלירטע רעגירונגס אינסטיטוציעס און פונדאַציעס.

וויל מען זיך דערגרונטעווען צו דעם סוד פון אָט־דער פענאָמענאַלער אַטנ־פלעקונג, וואָס האָט זיך ביי אונדז קאָנצענטרירט אין דער עבודה פון איין גייסט־רייכער פערזענלעכקייט, מוז מען זיך אָפּשטעלן, לייענען, אָפּשאַצן און אַנאַליזירן דעם זעלטענעם אָבער כשר־פאַרדינסטן ספר „יעפים ישורין יובל־בוך", וואָס דער „יעפים ישורין יובל־קאָמיטעט" האָט אַרויסגעגעבן אין ניו־יאָרק, אין יאָר 1960, לכבוד זיין 75סטן געבוירנטאָג, מער ווי אַ גליקלעכע דאַטע אין אונדזער יידישער קולטור־וועלט.

פאַרטיפט מען זיך אין אָט־דעם ספר, וואָס לייענט זיך אַגב מיט דער הנאה פון אַן עפּישער פּאָעמע, וואַקסט פאַר דיר אויס אונדזער בעל־היובל, יעפים ישורין, ניט נאָר ווי... דער באַלאַנסירטער מענטש אין אונדזער סביבה... לויט דער אָפּשאַצונג פון ב. טאַבאַטשינסקי, נאָר בפירוש צו יענער לעגענדאַרער הויך און עטישקייט, וואָס מיר שרייבן צו אונדזערע ל"ו צדיקים, ווייל... אויב עס זיינען פאַראַן ל"ו צדיקים פון דער יידישער ליטעראַטור און פון יידיש־לשון, פאַרנעמט ישורין אַ בכבודיקן אָרט צווישן זיי, איז ער אָן ספק איינער פון זיי. (עזריאל נאַקס)...

צו יעפים ישורינס שבח זאָל דאָ אויך באַטאָנט ווערן, זיין אָביעקטיווער צוגאַנג צו זיינע ביבליאָגראַפישע אַרבעטן.

ביי אים איז אַבסאָלוט ניטאָ אפילו קיין שמץ פון סנאָביזם.

אים איז לגמרי פרעמד דער איינזייטיקער איינשטעל און באַציאונג צו אונדזערע שעפערישע כוחות.

ווי אַן אמתער וויסנשאַפטסמאַן האָט ער זיך אַליין אויסגעטיילט פון אונדזער קליינשטעטלדיקער סביבה, און ז י י ן אַרבעט דערהויבן צו דער עטישער הויך און ווירדע פון זיינע אויפגאַבן, וואָס ווייסט ניט און וויל פשוט ניט וויסן פון די באַגריפן גרויס און קליין.

צוליב דעם מישן זיך זיינע ביבליאָגראַפישע אַרבעטן אויס, אין דעם סדר ווי זיי באַווייזן זיך אין אונדזער וואָרטשאַפט.

יעדן איינעמס אויפטו אין שריפט, קריגט ביי אים אַ תיקון.

דאָס איז באמת אַ זעלטענע מדרגה און אויפטו פון אַ ליטעראַטור פאָרשער, ביבליאָגראַף וואָס ער איז — וואָס אפילו די בעסטע פון אונדזערע ליטעראַטור־קריטיקער האָבן ניט באַוויזן צו דערגרייכן, אַ דאַנק דער מענטשלעכער שוואַכקייט זייערער, צו האַלטן זיך איינזייטיק, פאַרווינקלט, סעקטאַנטיש פאַרביסן און ווייט־ווייט פון צו זיין אָביעקטיוו, וואָס יעפים ישורין איז עס בפירוש יאָ, אין אַלע זיינע טואונגען, אין שייכות מיט ליטעראַטור־ווערטן.

מיט וואָס, פרעג איך — דערקלערט זיך אָט־די זעלטענע אייגנשאַפט פון אונדזער מתמיד־ביבליאָגראַף?

דער ענטפער אויף דעם, וועט דער אויפמערקזאַמער לייענער געפינען אין די אָפּשאַצונגען פון אַלע אנטיילנעמער אין דעם זעלטענעם „יעפים ישורין יובל־בוך," וואָס זיינען געשריבן געוואָרן מיט גאָר אַ סך ליבשאַפט און פאַרערונג, בנוגע די פאַרדינסטן פון אונדזער בעל־היובל, ווי אַן אַ. ר. פירער, „פאָרווערטס" מיטאַרבעטער, געזעלשאַפטלעכער קולטור־טוער, רעדאַקטאָר פון גאָר ווערטפולע זאַמל־ביכער און דער עיקרשט, ווי דער ביבליאָגראַף פון אונדזער ליטעראַטור.

אַ שליסל צו די מעשים טובים פון יעפים ישורין, זיי זיינען מער ווי מעשים טובים — זיי זיינען קוואַליטאַטיוו ענלעך צו אָפּבליצן פון סנה־פייער אין דעם גרויסן מדבר פון אונדזער טראַגיש לעבן ווי אַן עקסטעריטאָריאַל פאָלק — געפינט מען אין יעפים ישורינס אייגענעם שטילן ענטפער צו יאָסל מלאָטעק:

— ליבע קען אויפטאָן וואונדער. די יידישע ליטעראַטור איז מיין ליבע... איך בין געפאַנגען געוואָרן פון דער יידישער ליטעראַטור, און לאָמיר אייך זאָגן: איך באַטראַכט אָט־די געפאַנגענשאַפט ווי אַ ברכה. (ז. 141).

און אַ ברכה איז עס ניט נאָר פאַר אים גופא, נאָר דער עיקרשט און אויס־שליסלעך פאַר אונדזער ליטעראַטור.

נאָך מער — לויט דער באַהויפּטונג פון ה. לאַנג קומט אויס, אַז ...עס איז ביי אים אַ טרוים צו קענען פאַרהאַלטן אין זיין געמיט, יעטוועדע יידישע שאַפונג פון דער שעפערישער יידישער ליטעראַטור...

און די יידישע שאַפונגען האָבן זיך ביי אים פאַרוואַנדלט פון אַ טרוים אין אַן אַבסאָלוטערווירקלעכקייט, אין די באַלד אומצאָליקע פאַרצייכענונגען זיינע פון אונדזער וואָרט־עשירות, וואָס וועט ערשט קריגן אַ תיקון אין דער נאָכקומענ־דיקער געשיכטע פון אונדזערע ליטעראַטור־ווערטן אויסשליסלעך און בלויז, אויף דער באַזע פון יעפים ישורינס פרייוויליקע באַמיאונגען, ווי ...דער היטער פון אונדזער רייכטום... ווייל ישורין ...פאַרקערפּערט דעם אידעאַל פון אַ פער־זענלעכקייט אין אייביקן ווערן (ד. טשובינסקי)... אַ דאַנק זיין אומגלויבלעכן און אימפּולסיוון גיין באַרג־אַרויף, אויף דעם געביט פון ביבליאָגראַפיע, וואָס כאָטש זי האָט אַן אָנהויב, איז זי אָבער אין איר דינאַמיק, אין דער בחינה פון דעם לעבן גופא, וואָס ווייסט ניט און טאָר ניט וויסן פון קיין סוף...

לייענענדיק דעם „יעפים ישורין יובל־בוך," בין איך ווי פאַרכישופט געוואָרן פון דער זעלטענער פערזענלעכקייט יעפים ישורין, אין דער אָפּשאַצונג פון זיינע פריינט און פאַרערער, אָנגעזעענע שריפטשטעלער און קולטור־טוער, וואָס האָט זיך אַריינגעצויבערט אין מיין מענטאַליטעט, ניט קענענדיק אים אפילו פערזענלעך.

אין מיין דמיון זע איך אים אַצינד, ווי דער פּאָעט ב. י. ביאַלאָסטאָצקי באַזינגט און כאַראַקטעריזירט אים, אין זיין וואונדערלעכער און טרעפלעכער פּאָעמע: „דער ייד פון ווילנע":

ער גייט מיט שטילע, וואַכע טריט,
מיט פשוטקייט אין וואָרט און טאַט;
אַ פונק פון שטאַמיק־אַלטן יחוס.
און וואו ער איז — איז אויבנאָן,
און וואָס ער טוט, ווי ער וואָלט טאָן —
אַ הייליקע און גרויסע שליחות.

ווייל כאָטש די פשוטקייט פון ישורינס וואָרט איז פאַרוואָרצלט אין די אַרבעטן פון באַלד אומצאָליקע טרעגער פון יידישן וואָרט, לויכט אָבער פון זיינע טואונגען און אויפטוען אַרויס ז י י ן אייגענע טאַט, ווי אַן אַקט פון קדושה, אין זיין דינסט פאַר אונדזער ליטעראַטור, ווי אַ דורכאויס אייגענע, געוויסנהאַפטע און הייליקע גרויסע שליחות, פאַר וועלכער מיר וועלן קיינמאָל ניט האָבן גענוג

לויב און דאַנקבאַרקייט צוליב דעם, ווייל ישורין האָט . . . געווידמעט זיין ביבליאָגראַפישע עובדה און עבודה, דעם ליטעראַרישן כלל — דער גאַנצער ליטעראַטור (א. אַלמי). . .

. . . זיין אויסערלעכע שטילקייט און אינערלעכע שטורעמדיקע ענערגיע שטעלן צוזאַמען דעם גאַנצן ישורין... שרייבט ס. דינגאָל.

און איך וויל מוסיף זיין אַט־וואָס: לפנים איז ער אַן אונטערערדישער קוואַל, וואָס פליסט אויבנאויפיק נאָרמאַל, שטיל און באַשיידן. אינעווייניק אָבער, ברויזט ער מיט ענערגיע וואָס שלאָגט זיך דורך אַ וועג צו דעם ליכטיקן דרויסן און ער איז זיך אַזוי משתתף צו דער שיינקייט און ד ע ר דינאַמיק פון דעם לעבן, וואָס איז אים גורם צו זינגען ז י י ן אייגענע שירה צו גאָט . . .

ווי . . . דער שומר פון אונדזערע קולטור־אוצרות (רעגנסבערג)... האָט ער קיין צייט ניט זיך אָפּצושטעלן און אָפּצוכאַפּן דעם אָטעם. ער איז אַזוי צו זאָגן אונדזער סימבאָלישער גייער, וואָס ווייסט אָבער באַשטימט וואָס ע ר וויל.

באַמיט ער זיך, אונדזער געראָטענער גייער — און ער שפּאַנט ווייטער און ווייטער, האָבנדיק אין זינען איין זאַך: זיך מאַכן נוצלעך לטובת הכלל, ווי דער . . . ביבליאָגראַפישער בעל חשבון פון דער יידישער ליטעראַטור, לויט ש. ניגער — ווייל . . . אין ישורינס ביבליאָגראַפיע געפינט מען תמיד מער, קיינמאָל נישט ווייניקער... עס איז אָבער דאָ פון וואָס אויסצוקלייבן. . .

אין דעם באַשטייט זיין דערגרייכונג.

און די גרעסטע מעלה זיינע איז, אין די רייד פון מלך ראַוויטשן — זיין . . . חברשע ליבשאַפט, אויסדויער און געדולד... וואָס ער האָט אָן אַ מאָס... צוליב דעם וועלן . . . די אַלע ביבליאָגראַפיעס זיין ד ע ר גאָלדענער שליסל צום גאַנצן גאָרטן פון דער יידישער ליטעראַטור. . .

זיין פאַרליבטקייט אין אונדזער ליטעראַטור, זיין גרייטקייט אויף קרבנות און אידייאישער צוגאַנג צו זיינע ביבליאָגראַפישע אַרבעטן, ווערט ביי אים . . . גענערט פון אַזאַ אידעאַליזם און אינטואיטיווע סאָלידקייט, אַז דער קלענסטער פרט קען אים פאַרכאַפּן און האַלטן געשפּאַנט ניט ווייניקער ווי אַ גרויסער ענין. (שמואל ראָזאַנסקי). . .

דער כוח פון אינטואיציע איז אייגן דעם ביבליאָגראַף, ווי דעם דיכטער פון פּאָעזיע.

אָן אינטואיציע — זאָל געדענקט ווערן — איז בכלל ניט מעגלעך פּסיכאָלאָגיש און פאַקטיש — צו זיין שעפעריש אַקטיוו.

צו זיין אַ ביבליאָגראַף איז דעריבער אויך נויטיק צו זיין אַן אידעאַליסט, וואָס איז אַלעמאָל — ווי אונדזער יובילאַר ישורין — גרייט אויף קרבנות.

יעפים ישורין, וואָס טוט זיין אַרבעט פרייוויליק, מיט גרויס ליבשאַפט, חשיבות און אחריות, איז באַהערשט פון אַן אייביק קוועלנדיקער אינטואיציע, וואָס דאָמינירט אַלעמאָל זיין מענטאַליטעט און יאָגט אים טאָג־טעגלעך צו נייע שעפערישע מעשים, וואָס זיינען געווען און וועלן אויף תמיד פאַרבלייבן אין דעם אוצר פון אונדזער ליטעראַטור, ווי דער זעלטנסטער צושטייער צו אונדזערע קולטור־ווערטן.

און ער אַליין — דער סימבאָל און לעגענדע פון אונדזער יידישער וואָרטשאַפט.

ל. ראָזאָף *)

צוויי לידער

I

די נאַכט, אומהיימלעך שוואַרצע קאָנספּיראַציע,
איז שוין אַרוים פון גרויסער פּוילקייטס־פּעל,
און יונגער טאָג מיט נייע אַספּיראַציעס,
מיט שוואונג דאָ זיך געשטעלט ביי יעדנס שוועל.

ביי מיינער — נעכטנס, אָפּגעוועלקטע בלומען,
מיט טרויער לויערן מיין לאַנד אַליין,
מיין היינט — אין דרויסן שטייט אַ שטומער —
פון מיינע נעכטנס אַ רעפריין. . . .

פאַר ווייב און קינד — צום וואויל און עול געצונדן,
דער מיליאָנען מענטש וועקט אויף דער וועלט ;
מיט קאַרגע כוחות, אָפּגערוטע וואונדן,
צו דער אין־סוף שלאַכט, עקזיסטעניץ, זיך שטעלט...

נאַר איך — איך האָב ניט צוליב וואָס און וועמען
זיך איילן פונם „לאַנד־אַליין" אַרויס,
עס זיינען לאַנג שוין, עכאָס, מיינע סכעמען,
אַ זקנה מיין האָפענונג, די פלעדערמויז...

II

אַ מילדע מאַי־נאַכט, אַלע שטערן אויפגעזאַמלט,
לבנה האָט איר שנעלן נאַכט־גאַנג אָפּגעשטעלט —
צוזאַמען הערן, ווי ס'פאַרליבטע פאָרל שטאַמלט
די ליבעס־רייד, אַזש אָטעם זיי פאַרכאַפּט...

און איך אין צענטראַל־פּאַרק אַן אַלטער תושב —
געזען האָב ווי זיי זויגן, טרונקען לאַנג דעם קוש,
ווי חופּה־ווייַן ; געפילט האָב איך דעם רושם
אויף מיינע ליפּן, מיט אויפגעוועקטן חוש. . .

און איבער מיר די קנאה האָט צעפליגלט
מיין בענקשאַפט, נישט צו זיין ווי פון אַ שטיין,
איך האָב אין פרעמדער יוגנט זיך געשפּיגלט
און אויף מיין עבר ווי אַ קינד געוויינט. . .

*) רעדאַקטאָר פון זשורנאַל „זיין", ניו־יאָרק.

ישראל גובקין

יוסף חיים ברענער

(צו זיין פערציקסטן יאָרצייט)

עס דערמאָנט זיך: באַלד נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה, אַרום 1918־1919. צווישן דער אומרואיקער יידישער יוגנט אין ברעסט־ליטאָווסק און אין אַנדערע שטעט און שטעטלעך פון איינראָפּיאישן יידן־לאַנד, טראָגט זיך דער נאָמען ברענער אַרום ווי אַ נאָמען פון אַ פאַרצייטיקן, וואַנדערנדיקן נזיר, וועלכער ציט פון שטאָט צו שטאָט, פון לאַנד צו לאַנד, זעט מיט זיין דורכדרינגענדיק אויג די יידישע אָרעמקייט, באַדנלאָזיקייט און שוצלאָזיקייט. מאַכט זיך נישט קיינע אילוזיעס וועגן דער אמתער באַציאונג פון דער אַרומיקער ניט־יידישער באַפעלקערונג צו זיין פאָלק; זעט די געפערלעכע חיהשקייט, וואָס יוירעט אַרום דאָס וואָרט „ייד“, און וואָס קען אונטער יעדן דרוק ברענגען אומגליק און קאַטאַסטראָפע אויף צענדליקער טויזנטער, און ער וואָרנט און שרייט. מיר ווייסן וואויל אַז ברענער איז זינט 1908 אין ארץ־ישראל, אָבער פאַר אונדז איז ער נאָך אַלץ דער וואַנדערנדיקער נזיר־נביא.

מיר, יוגנטלעכע, צוריקגעקומענע פון פאַרשיידענע דייטשישע צוואַנג־אַרבעט לאַגערן, וואָס האָבן ווי ברענער, כאָטש נישט אַזוי לאַנג, זיך אַרומגעוואַלגערט אין אַלערליי פאַרוואָרפענע ווינקלען, קאַזאַרמעס, תפיסות, וועלדער און בלאָטעס, פאַרשטייען ברענערן אַ סך בעסער ווי געוויסע שריפטשטעלער און רעדאַקטאָרן אין זייערע שרייב־מאַשינען. מיר זיינען געקומען אין דירעקטן קאָנטאַקט מיט די דאָרפישע פויערים און מיר ווייסן גוט אויף וואָס זיי זיינען פעאיק, ווי גיך די אָקופּאַציע־מאַכט וועט אינגאַנצן אַוועק און זייערע „נאַציאָנאַלע העלדן“ וועלן אָנהייבן צו שאַלטעווען. די פינצטערע בשורות, וואָס דערגרייכן אונדז פון אוקריינע און רוסלאַנד, וועגן די דאָרטיקע מאַסן־שחיטות, ווערן דורך אונדז אויפגענומען מיט טיפן צער און ביטערקייט, און שטילערהייט, אַז די פיינטלעכע אַרומיקע וועלט זאָל נישט הערן, גייט איבער פון מויל צו מויל: „ברענער׳ס פאָראויסזאָגונגען ווערן מקוים.“

וואָס טוט מען? מיר אָרגאַניזירן זיך אין זעלבסטשוץ גרופּעס. מען הייבט אָן ערנסט פּלאַנירן עולה־זיין קיין ארץ־ישראל. מיר הערן פון וואַרשע וועגן דער דריטער עליה, וואָס הייבט אָן ווערן אַ מאַסן־עליה. מען יאָגט זיך נאָך פאַרבינדונגען מיט קרובים אין אַמעריקע. מען זוכט אַפידייוויטס און וויזאַס. אָבער נישט קוקנדיק אויף אַלע האָפענונגען, ווייסן מיר אַז דאָס זיינען אַנטרינונגען נאָר פאַר קליינע צאָלן. מיר ווייסן אויך אַז אונדזער זעלבסטשוץ קען אָפּשרעקן, אָדער באַקעמפן קליינע גרופּעס כוליגאַנעס, אָבער ווער וועט זיך קעגנשטעלן די גוט־אָרגאַניזירטע מיליטערישע שחיטה־פאָרמאַציעס פון אַלערליי „רעגירונגען“?

נישט קוקנדיק אויף אַלע צרות, זאָרג און שרעק, ווערט ברענער אַ סך געלייענט אין אונדזערע קרייזן. דער אינהאַלט ווערט איבערגעגעבן צו די וואָס לייענען נישט קיין העברעאיש, און דיסקוסיעס ווערן געפירט אַרום זיינע ערשטע ווערק און אַלץ וואָס מיר קריגן אַריין, געשריבן דורך אים, פון ארץ ישראל.

ברענער׳ס וואָרנונגען אין „מסביב לנקודה“ (אַרום פּינטל) און אין אַנדערע ווערק ווערן אָפט ציטירט, און אַלעמאָל שווימט אַרויף די פראַגע: וואו זיינען געווען אונדזערע פירער ווען ברענער האָט געוואָרנט? אפשר וואָלט דעמאָלט עפּעס געקענט געטאָן ווערן צו ראַטעווען אונדזערע אַרומגערינגלטע און באַלאַגערטע פאָלקס־מאַסן. אויב ארץ ישראל איז דעמאָלט ניט געווען אָפן פאַר מאַסן־אימיגראַציע, איז דאָך אַמעריקע געווען אָפן, קאַנאַדע, אַרגענטינע, אויסטראַליע, און אַזוי ווייטער.

קיין ענטפער האָבן מיר, פאַרשטייט זיך, פון קיינעם נישט געקראָגן, און ברענער איז געבליבן פאַר אונדז דער איינציקער רואה, וועלכער האָט געוואָרנט אומאויפהערלעך: „בגויים יכלו ושם יתמו“— צווישן די גויים וועלן זיי זיך ענדיקן און אויסגיין — אָבער קיינער האָט אים נישט געהערט. אונדזערע אַסימילירטע און האַלב־אַסימילירטע אינטעליגענטן האָבן געגלויבט אין פּראָגרעס און געחלומט פון אַ רעוואָלוציע, וואָס וועט פאַרענטפערן אויך דאָס יידישע פּראָבלעם. די נאַציאָנאַל־געשטימטע אינטעליגענץ האָט זיך גע׳פּשט׳לט וועגן „מרכז רוחני“ (גייסטיקן צענטער) אין ארץ־ישראל, אָדער נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע אויפן אָרט. קיינער פון זיי האָט ניט דערפילט אין צייט דעם ביטערן אמת אין ברענערס אויסגעשריי. די ווייניקע וואָס האָבן עס יאָ דערפילט זיינען אויך איגנאָרירט געוואָרן.

מיר זיינען אַלע עלטער געוואָרן, און מיר ווייסן אַז ס׳האָט נישט קיין זין אימיצן צו באַשולדיקן פאַר זיך נישט כאַפּן אין צייט און פּרובירן פאַרמיידן, אָדער פאַרמילדערן געשיכטלעכע טעותים. אַ סך אינדיווידועלע טראַגעדיעס און קאָלעקטיווע קאַטאַסטראָפעס וואָלטן געקענט אפשר פאַרמידן ווערן, ווען מענטשן ווי אַ כלל, וואָלטן נישט געווען קורצזיכטיק. דער פאַקט בלייבט אָבער, אַז עפּעס ווייניקער ווי צוואַנציק יאָר נאָך ברענערס וואָרנונג, זיינען געקומען די ערשטע קראַכן מיט דער ערשטער וועלט־מלחמה, און אַ פאָר צענדליק יאָר שפּעטער— די צווייטע וועלט־מלחמה מיט דער אומ׳רחמנות׳דיקער פאַרניכטונג פון יידישסטן און קערנדיקסטן טייל פון אונדזער פאָלק.

יוסף חיים ברענער (געבוירן 1881—אומגעקומען 1טן מאַי, 1921) האָט פון זיינע בערך צוואַנציק יאָר שאַפן איבערגעלאָזן אַ גרויסע ליטעראַרישע ירושה, וואָס באַשטייט פון ראָמאַנען און לענגערע נאָוועלן: „בחורף“, „מסביב לנקודה“, „שנה אחת“, „מא׳ עד מ׳“, „מעבר לגבולין“, „מן המצר“, „מכאן ומכאן“, „שכול וכשלון“; אַ פראַכטפולע איבערזעצונג פון דאָסטאָיעווסקי׳ס „זינד און שטראָף“, אַ סך קורצע דערציילונגען, ליטעראַטור־קריטישע עסייען און לענגערע אַרטיקלען וועגן מענדעלע, בערדיטשעווסקי, י. ל. גאָרדאָן, און אַ ים ממש פון פּובליציסטישע אַרטיקלען, באַמערקונגען און נאָטיצן. צו דעם זיינען בריוו, וואָס זיינען אַ תורה שלמה פאַר זיך, אַרויסגעגעבן אין צוויי בענד דורכן פאַרלאַג „דבר.“

אין יידיש זיינען דערשינען אַ פיינער אָפּקלייב פון ברענערס שאַפונגען: „יוסף חיים ברענער — זיין לעבן און שאַפן“, רעדאַגירט פון ש. גראָדזענסקי.

וועגן ברענער׳ס ליטעראַרישן שאַפן, זיין ספּעציפישער צוגאַנג צום ציוניזם,

ציוניסטישע פּאָליטיק און אַרבעטער פּראַגן, ווי אויך די באַרימטע פּלוגתא זיינע מיט אחד־העמ'ען, וועט מען זיך דאַרפֿן אָפּשטעלן אַן אַנדערש מאָל. היינט, צו זיין פֿערציקסטן יאָרצייט, לאָמיר געדענקען דעם גרויסן מעורר'ס וואָרנונג און זי האַלטן פֿאַר די אויגן, ווי שטיל און ווי זיכער דער אַרום זאָל נישט אויסזען... ווער ווייסט וויפֿיל קרבנות מיר וואָלטן פֿאַרשפּאָרט, ווען מיר וואָלטן זיך צו־געהערט אין צייט צו דעם רחמים־פֿולן וואָרנער, וואָס האָט אין זיין פֿריער נאָוועלע „בחורף" (ווינטער־צייט) אָנגעוויזן די אמתע סיבה פֿון זיין שרייבן.

— איך שרייב — זאָגט ברענער — נאָר דערפֿאַר, ווייל ס'איז פֿאַר מיר אוממעגלעך נישט אַרויסצושרייען דעם אַלטן ווייטיק.

לוי גאָלדבערג

וואו אַלץ איז „ער"

צי ווייסטו וואָסער אָרט פֿאַרנעמסטו
אין דעם געוויילטן דיכטער־כאָר?
צי ווייסטו אויב ניט זיך פֿאַרשעמסטו
נאָך דיינע אָפּגעשפּאַרטע יאָר?

ווען צער און פּיין פֿון דיר פֿאַרקלעמסטו
אין דיינע צייען, פֿון ליד געבראַכט.
ווען פֿריידיקייט פֿון זיך פֿאַרפֿרעמדסטו
ווי וואָר געווען וואָלט אויסגעטראַכט.

דו אָנסט, אַז ווי אין לערע לאָגלען
עקט זיך שוין דער ווין ביים דנאָ.
און זעסט די טעג ווי בעטלער וואָגלען
ביים מעריב־ראַנד פֿון אָוונט־שעה.

איז וואו דיין אָרט? — און ס'ענטפֿערט ווער:
— אין דער געדעכעניש, וואו אַלץ איז „ער".

ווערט אַ מיטבויער און אַן אַבאָנענט פֿון דעם זשורנאַל „חשבון"

י. פֿרידלאַנד

בתיה'ס דילעמע

(דערציילונג)

דאָס שטעטעלע „ב." איז געלעגן אַן ערך אַ דרייסיק קילאָמעטער פֿון דער מעטראָפּאָליע וואַרשאַ. דאָס שטעטעלע איז געווען אַ קליינס, אַן אָרעמס; אירע איינוואוינער, די עטלעכע יידישע משפּחות און דער רוב פֿון די פּויערים האָבן זיך מפרנס געווען פֿון דעם גרויסן לאַנד־באַזיצער, דעם גראַף פֿאַן סעמיעטעצקי. אין פֿרילינג און זומער איז דאָס שטעטעלע געווען איינגעטונקען אין גרינע פֿעלדער און פֿרוכטיקע סעדער. איבער דעם פֿלאַכלאַנד, ביים זוים פֿון שטעטל, אויף אַ ניט צו הויכן באַרג, איז געשטאַנען דעם גראַפֿס פּאַלאַץ, וואָס האָט מיט זיין גרויס און ווייסקייט געבלאַנקט פֿאַר אַ ווייטן שטח און די באַבלעטערטע אַקאַציע ביימער אַרום דער אימעניע האָבן זיך אָפּגעשפּיגלט אין דער ברייטער גרינער אָזערע וואָס האָט שטיל געפֿלאָסן צופֿוסנס דעם באַרג.

דער רוב פֿון די לאַנדלאָזע פּויערים האָבן געפּראַצעוועט ביים פֿאַן אויף זיינע גיטער און פֿעלדער און אויך דער מנין יידן האָבן זיך געדרייט אַרום דעם גראַפֿס אימעניעס און וואַלד־מסחרים.

די יידישע שכנים מיט די פּויערים פֿון שטעטל האָבן געלעבט צווישן זיך בשלום. הגם עס האָבן זיך דערטראָגן צו זיי פֿון די גרויסשטאָטישע עקסצעסן און אָנפֿאַלן פֿון פּאָלאַקן אויף יידן, האָבן אָבער די פּויערים פֿון און אַרום דעם שטעטל ניט אַרויסגעוויזן קיין אָפֿענע שנאה צו זייערע יידישע שכנים. זיי האָבן באַטראַכט „זייערע" יידן כמעט ווי אייגענע.

אָט־די דאָרפֿישע „אידיליע" וואָלט אפשר אָנגעהאַלטן נאָך פֿאַר אַ לאַנגער צייט. ווען... ס'וואָלט זיך נישט אָנגערוקט אָט־דער גרויסער יידישער און וועלט־אומגליק — דער היטלעריזם, ימח שמם וזכרם, וואָס האָט ווי אַ בראַנד פֿייער אַרומגעכאַפּט אייראָפּע און האָט אַלץ מער און מער זיך אָנגעהויבן דער־נעענטערן צו די גרעניצן פֿון קרויך־פּוילן גופֿא. די היטלעריסטישע רוצחים אין זייער מאַרש אויף פּוילן, האָבן נישט דורכגעלאָזן קיין ווינקל פֿון דער פּוילישער ערד, וואו זיי זיינען נישט צוגעקומען מיט זייער פֿאַרוויסטונג און אין דער ערש־טער ריי די יידישע משפּחות.

נחום שוואַרבאַרד, זיין ווייב ברכה לאה, און זייער איין־איינציק טעכטערל בתיה, ניין יאָר אַלט, זיינען געווען פֿון די געציילטע משפּחות אין דעם דער־מאָנטן שטעטעלע. ווען ס'האָט זיך דערטראָגן די טרויעריקע ידיעה, אַז יידן, [illegible], פֿרויען און קינדער, ווערן אַרויסגעשלעפּט פֿון די שטובן, צוזאַמענגע־טריבן ווי פֿי און אוועקגעפֿירט מחנות'וויז אין די לאַגערן און געטאָס, האָבן בתיה'ס טאַטע־מאַמע אָנגעהויבן ערנסט צו טראַכטן ווי אַזוי אַרויסצוראַטעווען זייער קינד פֿון דעם אָנקומענדיקן אומגליק. ברכה לאה האָט רק געטענהט צו איר מאַן, אַז עפּעס מוז געטאָן ווערן:

— בילא, וואָס ס'וועט זיין מיט כל־ישראל וועט אויך זיין מיט אונדז, אָבער... דאָס קינד, ברוך, דאָס קינד מוזן מיר ראַטעווען...

שווערע קאָשמאַרנע טעג און נעכט זיינען עס געווען פאַר נחום שוואַרצבארד און זיין ווייב ברכה לאה. זיי האָבן געפילט, אַז באַלד וועט דער ביטערער יידישער גורל וואָס האָט געטראָפן דאָס פוילישע יידנטום, זיכער אויך זיי ניט אויסמיידן.

—נחום — האָט ברכה לאה אַ זאָג געטאָן צו איר מאַן: אין מיינע שלאָפלאָזע נעכט און צער׳פולע טעג טראַכט איך רק וואָס צו טאָן: ווי אַזוי פאַרזאָרגט מען, אַז אונדזער קינד זאָל נישט דאַרפן טיילן דעם זעלביקן פינצטערן מזל פון אונדז און אַנדערע יידן. איך האָב זיך דערטראַכט צום געדאַנק, ברוך, מיר זאָלן זיך דורכריידן מיט אונדזער שכנה, די אַלמנה קריסטינא; זי איז אַ פרומע קריסטין; מיר זיינען מיט איר תמיד געווען גוט אויפגעלייגט; קיינמאָל אַ שלעכט וואָרט מיט איר זיך נישט איבערגעוואָרפן. איר ייִנגל, אַנטעק, עטוואָס עלטער פון בתיהן, שפילן זיך תמיד צוזאַמען ווי גוטע וואוילע קינדער. איז די איינציקע תרופה צו דער צרה, ברוך, מיר זאָלן זיך זען מיט דער שכנה, דערציילן איר דעם גאַנצן אמת, ווי מיר פילן און וואָס עס דערוואַרטעט אונדז פון דעם גרויסן אומגליק וואָס רוקט זיך אָן אויף אונדז יידן. מיר׳ן איר איבערגעבן אַלץ וואָס מיר פאַרמאָגן: אונדזערע מלבושים, די חתונה־קליידער, דאָס צירונג — אונדזער דרשה־געשאַנק, די זילבערנע לייכטער — אַלץ, אַלץ וואָס מיר האָבן, אַבי זי זאָל נאָר איבערנעמען אונדזער בת־יחידה׳קעלע אונטער איר שוץ, אָפּהיטן זי ווי איר אייגן קינד, ביז דער אומגליק וועט אַריבער. נחום, מיר וועט גרינגער זיין איבערצוטראָגן די אַלע צרות,ליידן און נגישות, וואָס אונדז שטייט פאָר, ווען כ׳וועל וויסן, אַז אונדזער קינד לעבט און איז אין זיכערע הענט...

די שכנה, קריסטינע, האָט ווי אַ פרומע קריסטין, מסכים געווען צום אָנבאָט פון אירע אומגליקלעכע יידישע שכנים, מיט דער פולער איבערצייגונג, אַז מיט איר קריסטלעכער האַנדלונג טוט זי אַ הייליקע שליחות אין גאָטס נאָמען...

אַ שטיקל צייט פריער, איידער בתיהס טאַטע־מאַמע און די אַנדערע יידן פון שטעטל זיינען פון די נאַציס פאַרנומען געוואָרן, איז שוין באַשקעלע אַיינ־געקוואַרטירט געוואָרן ביי דער קריסטין, ווי איר מאַמעשע און דערציערין...

נחום שוואַרצבארד, זיין ווייב ברכה לאה, ווי אויך די אַנדערע יידן פון שטעטל, זיינען אין דער צווישן צייט אַרומגעגאַנגען דערשלאָגענע ווי עולם־התועה׳ניקעס אין דעם קאָשמאַרנעם דערוואַרטן אויף דעם פינצטערן מאָמענט פון דאָס אָנקומען פון די נאַצישע מחבלים; ס׳איז געווען אַ וואַרטן פון צער און אַנגסטן, ווי פון אַ פאַראורטיילטן, וואָס וואַרט געפירט צו ווערן צו דער תליה.

בתיה׳ס טאַטע־מאַמע האָבן צוביסלעך, בשתיקה, אין דער פינצטערניש פון דער נאַכט, אַ פרעמד אויג זאָל עס נישט באַמערקן, אָנגעהויבן אַריבערצוטראָגן זייער אָרעם ביסל פאַרמעג צו דער קריסטלעכער שכנה, די צוקונפטיקע היים פון זייער בת־יחידה׳קעלע.

ברכה לאה האָט אָנגעהויבן צוגרייטן איר מיידעלע צו דעם אומבייט פון איר לעבן: זי האָט איר דערקלערט וואָס עס דערוואַרטעט די יידן פון דעם גרויסן אומגליק און זיי בתוכם, און אַז די שרעקלעכע אָנשיקעניש און מלחמה וועט אַריבער וועלן זיי איה״ש זיך צוריק אומקערן צו איר, ווי איר אייגענע טאַטעשי און מאַמעשי.

באַשקעלע, כאָטש אַ נײַן־יאָריק מיידעלע, האָט גאַנץ גוט באַגריפן די סיטואַציע פון דעם מאָמענט, האָט געפילט דעם צער און טרויער פון אירע עלטערן ווי דער רוב יידישע קינדער וואָס ווערן מיט די ספּעציעלע יידישע צרות אויפ־געצויגן, האָט זי, ווי אירע עלטערן, געהאַט דעם בטחון, אַז דער גוטער מזל וועט זיי נאָך ווידער צוזאַמענברענגען.

— באַשעניו, מיין טייער קינדעלע — האָט די מאַמעשי מיט צער און טרערן, איידער זייער צעשייד, צו איר געזאָגט — כ׳וויל זאָלסט זיך גוט צוהערן וואָס איך זאָג דיר אָן, און זאָלסט עס שטאַרק אין זינען האָבן און קיינמאָל נישט פאַר־געסן, אַז דו בינסט אַ יידיש קינד און... וואָס עס זאָל מיט אונדז ניט פּאַסירן, און וואָס עס זאָל מיט דיר זיך נישט טרעפן, זאָלסטו וויסן, קינד מיינס, אַז מיר האָבן אַ גרויסע משפּחה אין אַמעריקע: מיין שוועסטער, דיין מומע, און מיינע ברידער, דיינע פעטערס, און... ווען נאָר דו וועסט זיך נויטיקן, וועלן זיי דיר תיכף קומען צוהילף. כ׳וויל, קינד מיינס, זאָלסט געדענקען וואָס איך זאָג דיר אָן און אָפּהיטן דאָס וואָס איך לאָז מיט דיר איבער... זעסט מיין קינד, אין אָט־דעם ברוינעם קליידעלע דיינס, ניי איך איצט איין אין דעם זוים אַ קליין צעטעלע מיט דעם נאָמען און אַדרעס פון מיין שוועסטער און די נעמען פון מיינע ברידער, דיין מומע און פעטערס, זיי זיינען פון די גליקלעכערע פון אונדז; באַלד נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה זיינען זיי אַוועק אין דעם פרייען לאַנד אַמעריקע. הלוואי וואָלטן מיר עס דאַן זיי נאָכגעטאָן, וואָלטן מיר אויף זיך דעם איצטיקן אומגליק ניט געטראָגן. איז געדענק, מיין קינד, ווען דער בראַנד־פייער וועט אַריבער, זאָלסטו תיכף זיך צו זיי ווענדן, וועלן זיי דיך אַריבערנעמען צו זיך און דו וועסט אויך זיין אַזוי פריי און גליקלעך ווי זיי דאָרטן...

ברכה לאה איז צוגעפאַלן צו איר טעכטערל און מיט מאַמעשע כליפּן איי־געקלאַמערט איר קינד אין זיך, וועלכע דאַרף זי איצט איבערלאָזן אויף גאָטס באַראָט, צווישן ניט אייגענע פאַר מאַמעשער באַשיצונג. דאָס איז געווען די לעצטע טעג פאַר זייער טרויעריקן צעשייד...

.2

ברכה לאָהס שוועסטער אין ניו־יאָרק, חיה ביילע אייזען, איז געווען אַ פרומע אינטעליגענטע כלל־טוערין; זי האָט זיך ענערגיש מתעסק געווען אין איר שול, געזאַמלט פאַר מעות־חטים, געהאָלפן אָרעמעלייט, קינדער־יתומים אין ישראל וכדומה. זינט ס׳האָט זיך אָנגעהויבן די גרויסע בהלה פון דעם היט־לעריזם און דער גאַנצער בראָך איז אויסגעפאַלן צו יידישע קעפּ, האָט זי גאָרניט געטון, חוץ ס׳איז שווער געווען עפּעס צו דערגיין וועגן איר משפּחה אין פוילן, האָט זי אָבער נישט אויפגעהערט צו טראַכטן וועגן דעם ביטערן גורל וואָס האָט געטראָפן צו די יידן אין פוילן און בעיקר טאַקע וועגן אירע אייגענע דאָרטן.

אָט ווי ס׳איז נאָר מעגלעך געווען, תיכף נאָך דער נאַצישער מפּלה, איז זי געלאָפן צו דער פוילישער אַמבאַסאַדע, געשריבן בריוו צו דער אַמעריקאַ־נער אַמבאַסאַדע אין וואַרשע, מיט ביטעס אויסצוגעפינען אפשר איז דאָך דאָ געבליבן עס איז שפורן פון דער משפּחה, נחום שוואַרצבארד, פרוי און קינד.

נאָך דער מלחמה האָט מען זיך ערשט אָנגעהויבן דערוויסן אַז דער גרויסער שוידערלעכער אומקום איז אַ סך, אַ סך גרעסער און גרויזאַמער ווי מ'האָט זיך גאָר געקענט ווען עס איז משער זיין! אָבער, מיט אַלע באַמיאונגען האָט חיה ביילע ניט באַקומען קיין שום ידיעה וועגן אירע אייגענע. זי האָט שוין כמעט ווי אויפגעגעבן וועלכע עס איז האָפענונג עפּעס זיך צו דערוויסן וועגן איר משפּחה אין פּוילן; מסתמא אומגעקומען אין די נאַצישע קרעמאַטאָריעס צוזאַמען מיט די הונדערטער טויזענטער אַנדערע מאַרטירער קדושים...

במשך די אַלע יאָרן פון דעם גרויסן יידישן אומגליק, זינט בתיהס עלטערן האָבן זי איבערגעלאָזט ביי דער קריסטלעכער שכנה, איז זי געבליבן דאָרטן ווי דער קריסטינס אַדאָפּטירט קינד; זי האָט זיך דערצויגן צוזאַמען מיט דער קריס־טינס ייִנגל, אַנטעק, ווי ברודער און שוועסטער; זיי זיינען געגאַנגען אין דער זעלביקער שולע, אין קלויסטער, ווי די אַנדערע פּוילישע קינדער פון שטעטל. בתיה איז דערימעך אינגאַנצן אָפּגעפרעמדט געוואָרן פון יידן און פון יידישער קרובהשאַפט; ניט זי האָט יידן געזען און ניט זי האָט פון יידן מער געהערט. געבליבן ווי אַ יתומה אין דער פרעמד, האָט זי אָבער גאַנץ גענוי משיג געווען דעם טראַגיזם פון איר סיטואַציע און האָט די גאַנצע צייט געפילט אַ מין הכנעה־דיקע דאַנקבאַרקייט צו דער גוטער קריסטין, איר איצטיקער מאַמעשי, וועלכע האָט אין דער אמתן איינגעשטעלט איר אייגן לעבן, אויסבאַהאַלטנדיק זי פון די נאַצישע משחיתים. בתיה האָט געפילט, אַז ווען ניט די דאָזיקע קריסטין וואָלט זי זיכער געטיילט דעם זעלביקן טויטלעכן גורל פון די מיליאָנען אומשולדיקע יידישע קינדערלעך. צוליב דעם טאַקע איז עס געווען נאַטירלעך, אַז בתיה זאָל האָבן דעם געפיל פון ליבע און דאַנקבאַרקייט צו אָט־דער קריסטין, וועמען זי באַטראַכט עד היום ווי אַן אייגענער מאַמעשי...

הגם בתיה איז אויפגעצויגן געוואָרן אין גרויס אָרעמשאַפט, איז זי אָבער אויסגעוואקסן אַ ביז גאָר שיין און באַחנט מיידל: הויך און פיין אַנטוויוקלט, געדיכטע טונקל־שאַטעניגע האָר האָבן באַקרוינט איר שיינעם קאָפּ; אַ פּאָר מלידע, ווייכע, שמייכלענדיקע אויגן, נאַטירלעכע קאַרמין זאַפטיקע ליפּן, אַ חן־גריבעלע אין דער רעכטער ראָוז־קאָלירטער באַק און, איר שלאַנק געשטאַלט האָט געקענט אַרויסרופן אַ באַגער און אַנטציקונג ביי יעדן מאַנצביל... זיינען טאַקע אַ צאָל פרייע פּוילישע שקצים אין איר עלטער, אַרומגעהאנגען דאָס שטיבל, און איר „מאַמעשי" קריסטינע האָט דעריבער אַ שטאַרק אויג געהאַלטן אויף די „כלאָפּ־צעס". בתיהן האָט זי אָפּגעהיט ווי דאָס שוואַרצאַפּל פון איר אויג, אַכטונג געגעבן אַז קיין שלעכטס חלילה זאָל צו איר ניט געשען...

קריסטינע האָט אפשר געהאַט פאַר זיך איר אייגענע אויסרעכענונג: אַזאַ פיין, שיין און ערלעך מיידל וואָלט זי בעסער געוואָלט האָבן פאַר איר זון אַנטעק, אַנשטאָט, גאָט באַהיט, זי זאָל אַריינפאַלן צו איינעם פון די אויסוואורפן, שיכורים..

אַנטעק איז אין דער צייט פון דער דייטשישער אָקופּאַציע ווערבירט געוואָרן צו אַרבעטן אין אַ מאַשין־שאַפּ ביי די נאַציס און נאָך זייער מפּלה איז ער ווער־בירט געוואָרן אין דער פּוילישער באַפרייאונגס אַרמיי. אַוודאי האָט ער זיך גענוג אָנגעליטן די גאַנצע צייט. די מאַמעשי האָט שוין אַרויסגעקוקט אויף אַנטעקס אַהיימקומען, ווען ער זיך איינאָרדענען, אַ ניי לעבן אָנהייבן. זאָל ער נאָר קומען

אַ געזונטער, גאָט מיינער, הייליקער! — איז זי תמיד צוגעקומען צו דעם ווינקל וואו די לייכטנדיקע „איקאָנע" פון דער „שוועטע מאַריאַ" איז געהאנגען, און געקניט פאַר איר אין געבעט: — שוין צייט, גאָט מיינער, נאָך די אַלע מאַטער־נישן און שווערע גרויזאַמע איבערלעבונגען, איך זאָל שוין אויך האָבן אַביסעלע נחת פון מיין זון! איז פאַרוואָס טאַקע ניט משדך זיין מיין אַנטעקן מיט באַשען?.. זי איז דאָך אַזאַ לייטיש קינד, אַזוי אַנדערש פון די אַנדערע מיידלעך; קען איך זיך דען וואונטשן אַ בעסערע כלה פאַר מיין זון ווי אונדזער באַשען? פאַרוואָס זאָל איך טאַקע ניט האָבן, ווי יעדע מאַמע, די פרייד פון אַן אייניקל?!...

ווען אַנטעק איז מיט מזל אַהיים געקומען אינגאַנצן אַ באַפרייטער פון דינסט, האָט ער וואָס אַמאָל אַלץ מער אָנגעהויבן אַרויסווייזן אַ באַזונדערן איב־טערעס און אויפמערקזאַמקייט צו בתיהן. די מאַמעשי האָט אין אירע ווייטערע מעדיטאַציעס נאָך מער באַפעסטיקט איר מחשבה, אַז איר געבעט און וואונטש איז ביי גאָט אויפגענומען געוואָרן און אַז די צייט איז רייף, אַז איר געבעט און מחשבה זאָל פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ ממש — אַ רעאַליטעט...

איינמאָל האָט זי אויף אַן אומדירעקטן אופן אַרויסגעזאָגט אירע מחשבות פאַר בתיהן אין דער הויך:

— טאָכטערשע טייערע — האָט זי שטיל און פרום אַרויסגעפליסטערט — איצט, אַז די מלחמה איז שוין גאָט צו דאַנקען פאַראיבער, אונדזער אַנטעק איז שוין אויך בשלום דאָ מיט אונדז, וועט זיך אָנהויבן פאַר אונדז אַ גאָר ניי און ליכטיק קאַפּיטל אין אונדזער לעבן... מיר'ן דאַרפן, טאָכטערשע, ערנסט אָנהייבן טראַכטן וועגן אַ תכלית פאַר אונדז; וויפיל טאַקע איז דער שיעור אַז דו זאָלסט גיין אַרבעטן? ביזט שוין אַ מיידל ראוי חתונה צו האָבן, און אויך האָבן אַ קינ־דערלע... און אָנפירן אַן אייגענע באַלעבאַטישקייט. זעסט דאָך וואָס די מערדער, די נאַציס, די ערד זאָל זיי אַרויסוואַרפן, האָבן אונדזער לאַנד פאַרוויסטעט, אויס־געמאָרדעט און אומגעבראַכט דייניקע, אַז ס'איז פון זיי קיין זכר ניט געבליבן, און... פון די אַלע יונגען וואָס הענגען דאָ אַרום דיר איז קיין איינער פון זיי נישט ווערט דיין מינדסטן פינגערל: פויליאַקעס, ווילן ניט אַרבעטן, יאָגן זיך נאָך פרויען און „וואָדקע". דו, טאָכטערשי, האָסט די ווערט אַן ערנסטן ערלעכן בחור, וואָס וועט וויסן וואָס צרות און ליידן זיינען... דאַרף איך דיר דערציילן, באַשאַ, וואָס אונדזער אַנטעק האָט איבערגעלעבט? און זינט ער איז געקומען פון דינסט איז ער נאָך מער ערנסטער און אויפריכטיקער. יאָ, קינד מיינס, צרות, נויט און ליידן לייטערן אויס די נשמה און די מידות פון דעם מענטשן, און אַנטעק האָט זיך [illegible]!... שוין צייט אַז איר זאָלט ביידע שוין אַביסל הנאה האָבן פון אייער יונג לעבן... טראַכט זיך אַריין טאָכטערשי, כ'וועל אויך איבעררעדן מיט אַנטעקן וועגן דעם וואָס איך האָב גערעדט מיט דיר. חוץ דעם זע איך, אַז זינט ער איז צוריקגעקומען איז ער גאָר אַן אַנדערער! איך זע אויך אַז ער איז צו דיר [illegible]... אַ מאַמע, מיין קינד, זעט, פילט און פאַרשטייט אַלץ! כ'האָב אויך געזען, אַז ער האָט אפילו פאַרטריבן די „כלאָפּצעס" וואָס הענגען אַרום שטוב און [illegible] האָט ער זיך אפילו צעווערטלט מיט וואַצעקן, [illegible] יונג, וואָס זוכט דיר נאָר צו באַלעסטיקן... טראַכט זיך גוט איבער, טאָכטערשע, וואָס כ'האָב מיט דיר גערעדט...

בתיה איז פון דער מאַמעשיס רייד געבליבן אַביסל אין אַ פאַרלעגנהייט. ז האָט אויפן מאָמענט ניט געקאָנט צוזאַמענעמען אירע געדאַנקען און ניט געוואוס וואָס צו ענטפערן. אין דער אמתן האָט זי באַשטימט פאַר זיך ניט געקענט זאָג צי זי האָט ליב אַנטעקן צי ניט. ס'איז איר ביז איצט אַזאַ געדאַנק און געפיל אין שייכות מיט אים ניט אַרויפגעשוואומען גאָר אײַנגאַנצן.

ביידע זיינען דערצויגן געוואָרן הינטער איין דאַך, איין מאַמע האָט זי געכאָוועט און באַשיצט... הגם זיי זיינען נישט קיין לייבלעכע ברידער און שוועס טער, זיינען זיי אָבער דאָך נאָענט און אייגן...

בתיה איז שוין צו יענער צייט אַלט געווען בערך אַ יאָר צוויי־און־צוואַנציק און, לויט די רייד פון דער מאַמעשי, האָט זי אויך אײַנגעזען, אַז שוין צייט אַ טראַכט צו טאָן מכוח אַ תכלית. די „כלאָפּצעס" וואָס דרייען זיך דאָ אַרומ זעט זי אויך נישט קיין איינעם פון זיי וואָס זאָל איר געפעלן: אַזעלכע ווי וואַצעק און וואַלעק, וועלן זיין פונקט ווי זייערע טאַטעס: שיכורן און שלאָגן זייערע ווייבער אָן אַ פאַרוואָס... איז אפשר די מאַמעשי גערעכט, אַז אַנטעק איז דער שטילסטער, דער אנשטענדיקסטער פון זיי אַלע. קיין שיכור איז ער ניט, כ'וואָלט עס זיכער באַמערקט, ווען ער וואָלט עס געווען, און צו מיר איז ער אויך לייטיש. קיינמאָל נישט צוגעשטאַנען, ווי עס זיינען עס דער רוב פון די „כלאָפּצעס"...

אָט־די געדאַנקען האָבן באַשעפטיקט בתיהס מוח די לעצטע פאַר וואָכן זינט די מאַמעשי האָט מיט איר גערעדט מכוח דעם ענין. בתיה האָט לסוף אונטערגעצויגן פאַר זיך אַ שטיקל חשבון און סך־הכל פון איר אייגענעם מצב:

— אַן עלנדע יתומה בין איך; קיין פריינד און משפחה האָב איך ניט; קיין יידן האָב איך נישט געזען זינט די מערדערישע דייטשן האָבן מיינע עלטערן פאַרשלעפּט און אומגעבראַכט; מיט דער קריסטלעכער משפחה האָב איך מיר פאַרפעדעמט און פאַראייניגט; די מאַמעשי איז תמיד געווען צו מיר גוט ווי אַן אייגענע מאַמע. איז טאַקע מיט וואָס קען איך זי אָפּדינען, אָט־דער גוטער קריס־טין, וועלכע האָט מיך געהיט און באַשיצט ווי אַן אייגן קינד? איך פיל אַז איר איינציק גליקוואונטש איז מיך צו פאַרקנסן צו אַנטעקן און, זי וויל נאָך דערלעבן אין אירע עלטערע יאָרן אַביסל נחת און פרייד פאַר זיך און, אַז נאָך די אַלע קאָשמאַרנע יאָרן פון צרות און מאַטערנישן זאָל אויך פאַר אונדז דאָס לעבן אַביסל אַ לייכט טאָן...

ווען די מאַמעשי האָט שפּעטער נאָכאַמאָל באַרירט דעם ענין מיט בתיהן, האָט זי שטיל, כמעט הכנעהדיק צוגעשטימט און, אין אַ גוטער מזלדיקער שעה האָט די מאַמעשי געגעבן איר ברכה צו אַנטעקס און בתיהס צוזאַמענבונד.

דאָס יונג פאַר־פאָלק האָט לעת־עתה געוואוינט מיט דער מאַמעשי צוזאַמען, איצט שוין אין וואַרשע. די פאַרדינסטן פון אַנטעקן זיינען ניט געווען גרויס גענוג מפרנס צו זיין די משפחה, האָט בתיה געמוזט גיין אַרבעטן און, נאָכדעם ווען בתיה האָט געבוירן איר ערשטלינג, אַ ייִנגעלע, האָט זי אויך געמוזט גיין אַרבעטן און די מאַמעשי האָט געהאַלטן דאָס הויז, געהיט און דערצויגן דאָס קינד. צוליב אַנטעקס שוואַכן געזונט, זינט ער איז געקומען פון דער מלחמה, האָט ער צוביסלעך אונטערגעקרענקט, האָט זי צוליב דעם איר אַרבעט געמוזט אָנהאַלטן.

איינמאָל איז אַנטעק געקומען אַהיים פון דער גאַס עפּעס אַזאַ פלאַטערנדיקער, [illegible]לעכער און האָט זיך ווי קיין אָרט ניט געקענט געפינען. בתיה האָט [illegible] אין אים, אַז עפּעס באַאומרואיקט אים; וויל עפּעס זאָגן, נאָר ישובט זיך [illegible] צי זאָל ער איר דערציילן צי ניט? בתיה, אַביסל צעשראָקן פון דאָס [illegible]טעטע, האָט זי כמעט ווי אין ציטער אַ פרעג געטאָן:

— אַנטעק, וואָס האָט געטראָפן?! דערצייל, איך בעט דיך; כ'זע אַז דו [illegible] עפּעס פון מיר.

— דאָבושע, באַשאַ (גוט, באַשע) — האָט אַנטעק שוין מיט אַביסל אַנט־[illegible] אַ זאָג געטאָן — כ'וועל דיר דערציילן

— כ'בין היינט אַדורכגעגאַנגען אויף דער „דזשיקא" גאַס, האָב איך געזען [illegible] טיר פון דער אַמעריקאַנער עמבאַסי אַריינקומען און אַרויסקומען [illegible], בין איך געוואָרן טשיקאַווע און בין אויך אַריין; ערשט איך זע די מענטשן [illegible] אַ גרויסער שוואַרצער בולעטין ברעט, מיט אָפּגעשריבענע נעמען כל־[illegible] וועלכע מ'פרעגט זיך נאָך פון אַמעריקע אויף פּערזאָנען, צי מ'ווייסט [illegible] זיי, וואו זיי געפינען זיך, צי זיי לעבן אָדער גאָר אומגעקומען. אויפן [illegible] מיר אַדורכגעלאָפן אַ געדאַנק, אפשר, אפשר פרעגט מען זיך אויך [illegible] דיין משפחה?... מיינע אויגן האָבן אָנגעהויבן וואַנדערן איבער די אַלע [illegible] אויף דעם בולעטין־ברעט און... צו מיין גרויסער איבערראַשונג [illegible]מאָל דערזען דעם נאָמען פון פאַן נחום שוואַרצבארד, פאַני און [illegible]. איך האָב נישט געגלויבט מיינע אויגן וואָס זעען עס... כ'בין געבליבן [illegible] דערשטוינטער, ניט געוואוסט וואָס צו טאָן; כ'האָב נישט געוואָלט אָפּ־[illegible] ביוראָ אָן דיין וויסן, באַשע... כ'בין זיכער, אַז דאָס מיינען זיי דיך, [illegible] דיינע טאַטע־מאַמע, גאָט בענטש זייערע נשמות!

[illegible] בתיה האָט דאָס דערהערט איז זי תחילת געבליבן דערשיטערט און [illegible] אַ צאַפּל געטאָן פון דער בלויזער דערמאָנונג אין דעם אומקום פון [illegible] טאַטע־מאַמע... זי איז דערנאָך אַריינגעפאַלן אין אַ זייער געדריקטער [illegible] אַ פלוס פון טרערן האָט זיך אַ לאָז געטאָן איבער איר ספּאַזמישן [illegible]קיל פון מחשבות און דערמאָנונגען האָבן זיך פאַר איר פאַנאַנדערגע־[illegible] די ווערטער פון איר מוטער פאַר זייער צעשייד, האָט צו איר גערופן:

— [illegible] מיין קינד! וואָס עס זאָל מיט אונדז ניט טרעפן, האָב עס גוט [illegible] ס'וועט קומען די צייט און געלעגנהייט, נעם אַרויס דאָס צעטעלע [illegible] פון דיין ברוין קליידעלע וואָס כ'האָב אַריינגענייט; דאָרטן איז [illegible] די נעמען פון דיין משפחה: די מומע חיה ביילע און דיינע פעטערס, [illegible] זאָלסט זיך תיכף צו זיי ווענדן, וועלן זיי דיך אַריבערנעמען קיין [illegible]...

[illegible] בתיה האָט זיך אַביסל באַרואיקט פון דער אומדערוואַרטעטער ידיעה, [illegible] נאָכגעזוכט דאָס שוין באַלד פאַרגעסן קעסטל מיט זאַכן פון איר [illegible]. און וועלכן צווישן אַנדערן האָט זי געפונען דאָס ברוינע קליידעלע. [illegible] אין די הענט האָט זי אויפגעעפנט דעם זוים פון קליידעלע און [illegible] דאָס צעטעלע, וואָס האָט געוואַרט קנאַפּע צוויי צענדליק יאָר אויף

אַ דערלייזונג. זי האָט דאָס צעטעלע מיט פאַרזיכט און הייליקן ציטער צוגעדריקט צו איר האַרצן און עס באַהאַלטן איר איר האַנט־טאַש...

אין דעם זעלביקן אָוונט האָט בתיה זיך צוזאַמענגערעדט מיט אַנטעקן, איר מאַן, און מיט דער מאַמעשי, און זיי האָבן באַשלאָסן צו שיקן אַ בריוו צו בתיה'ס משפחה קיין ניו־יאָרק אויף דעם אָנגעגעבענעם אַדרעס אין דעם דערמאָנטן צעטעלע...

אין דעם בריוו האָט בתיה באַריכות מיטגעטיילט ווי אַזוי זי האָט זיך דערוואוסט וועגן דער משפחה; דערציילט וועגן דעם אומקום פון אירע טאַטע־מאַמע אין היטלערס גאַז־קאַמערן, און ווי די עלטערן, איידער די נאַציס האָבן זיי פאַרנומען, האָבן זי איבערגעלאָזט אין זיכערע הענט ביי אַ פרומער גוטער קריסטין וועלכע האָט זי אָפּגעהיט די אַלע יאָרן, און אַצינד איז זי פאַרהייראַט צו איר זון אַנטעקן, און האָבן שוין אַ ייִנגעלע דאַנק דעם ליבן, פון פינף יאָר, זאָל לעבן און געזונט זיין — און מיין אייגן לעבן — האָט זי זיי געשריבן — האָב איך טאַקע נאָר צו פאַרדאַנקען מיין צווייטער מאַמעשי, מיין ליבער גוטער שוויגער...

ווען דער בריוו איז אָנגעקומען צו בתיהס מומע, חיה ביילע איזען, קיין ניו־יאָרק, איז זי פון דער גוטער ידיעה איבערגעפילט געווען פון פרייד, וואָס איר באַמיאונג עפּעס אויסצוגעפינען פון איר משפחה־געביין איז נישט געווען לאיבוד. זי האָט געדאַנקט דעם רבונו־של־עולם פאַר דעם חסד, וואָס איר שוועסטערס קינד האָט אויסגעמידן די טויטלעכע האַנט פון דעם מערדער־נאַצי.

3.

חיה ביילע האָט תיכף זיך צוזאַמענגערעדט מיט דער משפחה, די ברידער זיסמאַנס, אַגב אַלע פאַרמעגלעכע, און מען איז געקומען צו דער פאַרשטענדעניש, אַז מ'מוז בתיהן אַריבערברענגען קיין אַמעריקע.

היות איינער פון די זיסמאַן ברידער, וועלכער וואוינט אין לאָס אַנדזשעלעס, האָט פּלאַנירט שוין פון אַ לענגערע צייט צו פאָרן מיט אַ באַזוך קיין ישראל, האָט ער אין דעם שעת־הכושר תיכף זיך באַזאָרגט מיט אַ פּאַספּאָרט, פאַר זיך מיטן ווייב און, אויפן וועג צוריק פון ישראל וועלן זיי אַריינפאָרן אין פוילן זען די פלימעניצע און זייענדיק דאָרטן וועלן זיי תיכף אָנהייבן זיך מתעסק זיין מכוח די מעגלעכקייטן די פלימעניצע מיטן קינד אַריבערברענגען קיין אַמעריקע.

ווען אַן אַמעריקאַנער ייִד, וואָס באַזיצט אַלץ וואָס די ציוויליזאַציע האָט באַשאַפן פאַר זיין באַנוץ, קומט אין אַזאַ לאַנד ווי פוילן, נאָך אַזאַ מחבלישער פאַרוויסטונג פון די נאַציס קען מען זיך משער זיין וואָס פאַר אַן איינדרוק עס האָט געמאַכט אויף די זיסמאַנס די אומגעהויערע אָרעמשאַפט, די ענגשאַפט, דער אומעט, שרעק און דערשלאָגנקייט וואָס איינער זעט אומעטום — שאַצט ער ערשט דאָן אָפּ די פרייהייט און גליק, וואָס דער גורל האָט אים געבראַכט אין דער פרייהייטלעכער און שפּעדיקער אַמעריקע...

די זיסמאַנס האָבן אין פוילן נישט פאַרלאָרן קיין צייט. זיי האָבן זיך תיכף געשטעלט אין פאַרבינדונג מיט דער אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדע און זיי האָבן אויסגעווירקט אַ צוזאָג, אַז אַזאַ וויזע וועט מעגלעך געגעבן ווערן מיט דעם הסכם,

[illegible] זיך, פון אַמעריקעס אויטאָריטעט. ווען די זיסמאַנס זיינען אַהיים [illegible] ערשט דאָ, זיך געדאַרפט משתדל זיין דורך זייער קאָנגרעסמאַן [illegible] קאַליפאָרניע, אַז אַזאַ וויזע פאַר זייער פּלימעניצע מיטן קינד זאָל אויסגע־[illegible] — נאָך עטלעכע חדשים וואַרטן האָבן די זיסמאַנס באַקומען אַ בריוו [illegible] קאָנגרעסמאַן, אַז די פּלימעניצע אין וואַרשע, מיט דער צושטימונג [illegible], וועט באַקומען אַ „וויזיטאָרס" וויזע אַרייַנצוקומען אין לאַנד, בלויז [illegible] חדשים.

אַ קורצע צייט נאָכדעם איז בתיה מיט איר ייִנגעלע ענדלעך אָנגעקומען [illegible] צו דער מומען חיה ביילע. ביי דער מומען איז בתיה מיט דעם [illegible] אַ פּאָר וואָכן.

[illegible] צו זאָגן אַז די משפּחה אין ניו־יאָרק האָט זיך זייער געפרייט מיט [illegible] קינד. פאַרשטאַנען געוואָרן איז לכתחילה צווישן דער משפּחה, [illegible] קינד וועלן איינשטיין, במשך די צייט פון זייער זיין דאָ אין לאַנד, [illegible] אין לאָס אַנזשעלעס: ראשית האָבן זיי דאָרטן אַ גרויסע רחבות־[illegible] קנית, וועט דער אָנקל זיסמאַן, וואָס איז געווען אין פּוילן און האָט [illegible] איר קומען אַהערצו, וועט זיך שוין אויך מתעסק זיין צו פאַר־[illegible] טערמין פון איר זיין דאָ, און אפשר אויך ענערגיש אָנהייבן זיך [illegible] בתיה מיטן קינד קענען דאָ בלייבן אין לאַנד גאָר אין גאַנצן. אַזוי, [illegible] זיין אין ניו־יאָרק איז בתיה מיטן קינד אָפּגעפלויגן קיין [illegible] צו די זיסמאַנס.

.4

[illegible] קאַפּיטל אין בתיהס לעבן האָט זיך דאָ אָנגעהויבן. אַזויפיל פריינד־[illegible] אַרויסגעוויזן און אַזאַ רחבותדיקן לעבן וואָס זי האָט דאָ געטראָפן, [illegible] ווען עס איז געזען, בייערט זיך אפילו נישט פאָרגעשטעלט אין [illegible]. אויפגענומען האָט מען זי טאַקע נאָר ווי אַ פּרינצעסין. דאָס [illegible] זיסמאַנס איז געווען גרויס, באַלעבאַטיש, איז באַשטאַנען פון אַ צאָל [illegible] אין מאָדערנעם סטיל; אַ גאָרטן אַרום הויז, צוויי אויטאָ־[illegible] „גאַראַזש". בתיה מיטן קינד האָט מען אָפּגעגעבן פאַר זיך אַליין [illegible] אַ באַזונדער באָד־צימער. בתיהן האָט מען אויסגעקליידט בגדי [illegible] מיט איר האָבן זיך נישט נאָר די זיסמאַנס, בייערט אויך די [illegible] פריינט פון די זיסמאַנס האָבן בתיהן באַטראַכט ווי אַן [illegible] אַ גרויסן אינטערעס אין איר מצב און זי טייער ליב באַ־[illegible] פריינט פלעגן ברענגען מתנות; כלערליי שפּילצייגן פאַרן [illegible] פילן האָט ער עס זיכער נישט געהאַט: אַן אינדיאַנער אנצוגל, [illegible] אנצוגל, אַ הוט און לעדערנע הייזקעלעך מיט צוויי פּיסטאָלעט־[illegible] — קינדערישער אַמעריקאַנער אויסשטאַט; אויך אַ בייסיקל און [illegible] די זיסמאַנס האָבן אַלץ געטאָן, אַז בתיהן און דעם ייִנגעלע [illegible] גוט און אַנגענעם, אַז דער ווילן און חשק דאָ צו בלייבן זאָל [illegible] נישט געמינערט. די פריינט פון די זוסמאַנס פלעגן אָפט איינלאַדן [illegible] שמחות, און אויך ביי די פריינט האָט בתיה געזען אַ ניט וויינ־

קער רחבותדיקע רייכע באַלעבאַטישקייט. בתיהס זיין דאָ זיינען געווען וואָכ
פון כולו יום־טוב און שמחה.

די זוסמאַנס האָבן דעם יינגעלע אָנגעהויבן פירן יעדן טאָג אין קינדער־גאָרטן פון דעם „דזשואיש סענטער" און דאָס „שייגעצל" האָט שוין אָנגעהויבן צו פּלאַפּלען צוביסלעך סיי יידיש און סיי ענגליש. אויך בתיה איז געגאַנגען אין די אָוונט־קלאַסן אויף ענגליש. די שטוב ביי די זוסמאַנס איז געווען אַ יידיש־ריידנדיקע און אויך די פריינט זייערע — יידיש־ריידנדיקע, אַזוי אַז די סביבה און די גאַנצע אַטמאָספערע איז דאָ געווען אַ יידיש־קולטורעלע.

אַוודאי איז עס געווען אַן אומגעהויער אומבייט פון בתיהס גויאישער היים און סביבה אין פוילן!...

די זוסמאַנס האָבן במשך די צייט אויסגעווירקט, מ'זאָל דעם גאַסט פאַר־לענגערן דעם טערמין אויף נאָך זעקס חדשים. די זוסמאַנס און אויך די פריינד זייערע האָבן אַלץ געטאָן כדי משפיע צו זיין אויף בתיהן, אַז זי זאָל פאַרגעסן אַן פוילן, אין דעם לאַנד פון אַנטיסעמיטיזם, פון האַס און שנאה צו יידן, און זאָל בעסער בלייבן דאָ, צווישן אייגענע און נאָענטע פריינד. פון בתיהס רייד און האַלטונג האָט מען אַלץ ניט געוואוסט וואו מ'האַלט מיט איר מכוח בלייבן דאָ אין לאַנד. וואָלטן די זוסמאַנס דאָס באַשטימט געוואוסט, וואָלטן זיי באַ־צייטנס אָנגעהויבן זיך מתעסק זיין מכוח דעם ענין. אין קיין געלט וואָלט נישט געווען קיין מניעה, וואָלט זי נאָר געזאָגט אַז זי וויל בלייבן! און וואָלט עס נישט מעגלעך געווען צו בלייבן דאָ אין לאַנד, וואָלט מען שוין געזוכט וועגן ווי זי אַריבערצוברענגען קיין ישראל... אָבער, כדי דאָס אויסצופירן מוז מען קודם כל האָבן איר גוטן ווילן און הסכמה און דאָס האָט מען לעת־עתה ניט געקענט געוואוסט..

דער סוף פון בתיהס טערמין צו בלייבן דאָ אין לאַנד האָט אָנגעהויבן זיך צו דערנענטערן און די זוסמאַנס מיט זייער שוועסטער אין ניו־יאָרק האָבן אָנגע־הויבן קאָנפערירן צווישן זיך. איידער מען אונטערנעמט עפּעס צו טאָן, מוז מען דאָך אויף באַשטימט וויסן צי בתיה וויל דאָ בלייבן. תחילת האָט מען זיך גאָר אַנדערש נישט משער געווען, אַז זי וועט זיך אָנכאַפּן אין אַזאַ געלעגנהייט ווי אין אַן אבן־טוב, אָבער אין די שמועסן מיט איר מכוח דעם האָט זיך אַרויסגעוויזן אַ גאָר היפּוכדיקע מיינונג און האַלטונג...

אין בתיהן איז לעצטנס אָנגעגאַנגען אַ גרויסער געראַנגל. זי האָט בשום אופן נישט געקענט שלום מאַכן ביי זיך מיט אַזאַ באַשלוס. בתיה האָט דאָ טאַקע געהאַט פון אַלדאָס גוטס, און וואָלט זי דאָ געבליבן וואָלט איר קיין זאַך דאָ ניט געפעלט אויך שפּעטער...

בתיה האָט זיך דאָ במשך די צייט צעבליט ווי אַ פולבלוטיקע רייפע בלום. איר שיין באַחנט פּנים האָט באַקומען אַ נאַטירלעך געזונטן אויסזען. איר סאַמעט־גלאַטע הויט פון לייב און פּנים איז געווען ווי פון מילך און רויזן. אירע וואָרעם־שמייכלענדיקע אויגן האָבן געלויכטן ווי שיינענדע רובינען. אירע אויסגעפּילטע היפטן, איר שלאַנקע געשטאַלט און מיידלש־בערגלדיקע בריסטן, שפּאַרנדיק דורך דעם נעט־געפּאַסטן הימל־בלוי סוועדערל, ווי אויף אַן עכט־אַמעריקאַנער „סוועדער־גוירל" האָט געטראָגן אויף זיך די פולע רייפקייט פון פרויענשאַפט

[illegible] דאָס אויג פון מאַנצבילשע בליקן... די זיסמאַנס און די נאָענטע [illegible] נישט איינמאָל איר קאָמפּלימענטירט:

— [illegible] מיט אַזאַ שיין פּנים און געשטאַלט ווי דיינער קענסטו דאָ טאָן [illegible] אין דעם רייכסטן שידוך און ס'וועט דיר דאָ זיין גוט ווי די וועלט!

[illegible] מען דאָס אַלץ מיט דעם מיין, אפשר וועט דאָס צו איר [illegible] די וועט דאָך באַשליסן צו בלייבן דאָ, אַנשטאָט צו פאָרן צוריק [illegible] כּלאַרן זיי אַלעמען דאָ ממש געגאַנגען אין לעבן, אַז זי זאָל נישט [illegible] צו דער דער גויאישער משפּחה. זיי האָבן אַלע געפילט, אַז קוים [illegible] צו דער ניט־יידישער סביבה, מיינט עס, אַז סיי זי און סיי דאָס [illegible] פאַרלאָרן און וועלן אָפּגעריסן ווערן פון יידישן שטאַם [illegible]...

[illegible] זיך דעריבער שטאַרק געראַנגלט מיט אָט־די אַלטערנאַטיוון: [illegible] איר אוויפיל פריינדשאַפט און איבערגעגעבנקייט אַרויסגעוויזן; [illegible] געפילט און מיטגעלעבט די פרייהייט וואָס איז דאָ, דאָס באַקוועם [illegible] אַ לעבן אָן דאגות, אָן זאָרג און... — איך האָב דאָך די זעלטענע [illegible] דאָ צו בלייבן און אויך זיין פון די גליקלעכע דאָס צו האָבן — פלעגט [illegible] מיט זיך מעדיטירן — איך דאַרף נאָר שלום מאַכן מיט זיך, [illegible] אין שווער געפיל... און אַזוי יעדן מאָל ווען זי טראַכט וועגן דעם [illegible] מיט אַ מאָדנער אומרו...

[illegible] קלאָר געוואָרן פאַר די זיסמאַנס און די נאָענטע שטוב־פריינד [illegible] איז מער גענייגט צו פאַרלאָזן דאָס לאַנד און פאָרן צוריק קיין [illegible] ערשט דאַן אָנגעהויבן אַ סדרה פון כּלערליי פּרואוון זי צו איבער־ [illegible] פאָלגן טריט אירן. —

— [illegible] מען צו איר געטענהט — וועסט קומען קיין פּוילן וועסטו [illegible] אויף דיין האַנדלונג... אָבער נאָכדעם וועט שוין זיין אַ סך [illegible] דאָס וואָס מ'קען איצט טאָן...

[illegible] פון די יונגערע יידיש־פּוילישע פּליטים, וואָס פלעגן אַריינקומען [illegible] איר זיין דאָ, האָבן דערהערט וועגן בתיהס באַשלוס, זיינען זיי [illegible]

— [illegible] בתיה! לאָזט איבער אַזאַ רחבותדיק גוט לעבן מיט אַזוי [illegible] ליבע פריינט, און פאָרסט צוריק צום לאַנד פון אַנטיסעמיטיזם, [illegible] אָרעמשאַפט! דו ווייסט וואָס דיר דערוואַרטעט דאָרטן? [illegible] גיין שווער אַרבעטן, מפרנס זיין דיין קראַנקן מאַן, דער [illegible]!...

— [illegible] איך דיין אָרט, בתיה, וואָלט איר גאָר מורא געהאַט פאָרן [illegible] — האָט אַ נאָענטע פריינדין פון די זיסמאַנס זי געוואָרנט — [illegible] גוט אין כּעס אויף דיר, בתיה! דערלויבט האָט ער דיר [illegible] בלויז אויף דריי חדשים און דו ביזט שוין דאָ באַלד צען. [illegible] דער גוי, דער פּאָלאַק, וועט טאָן צו דיר דאָרטן דערפאַר וואָס [illegible] ועסט דאָך אַז ער שרייבט אפילו ניט צו דיר קיין בריוו! [illegible] שרייבט און בעט זיך ביי דיר זאָלסט שוין קומען...

בתיה ווייסט דאָס אַלץ זייער גוט; זי טראַכט וועגן איר ביטערן גורל א
מצב דורך די טעג און נעכט; זי ראַנגלט זיך מיט אָט־דער דילעמע זינט זי א
דאָ ביי אירע פריינד און משפחה און... זי זעט אַלץ נישט פאַר זיך קיין אויסו
די אַלע גוט־מיינענדיקע רייד פון אירע פריינד און נאָענטע באַגרייפן אפשר ני
דעם גרויסן נשמה־געראַנגל וואָס זי לעבט איצט איבער... אָט־די אַלע גו
עצות זיינען פאַר בתיהן ווי שיטן זאַלץ אויף אַ וואונד...

איינמאָל האָט די שטילע צעווייטיקטע בתיה שוין מער אין זיך נישט געקע
טראָגן דעם צער, טרויער און אומרו, וואָס באַהערשט זי טראַכטנדיק בל
וואָס עס שטייט איר פאָר צו באַגעגענען אין דעם נאָענטן מאָרגן... און, הא
ווי געוואָלט אַראָפריידן זיך פון האַרצן:

— גלויבט מיר, מיינע טייערע, איך שאַץ זייער אָפּ אייער געטריישאַ
צו מיר און איך ווייס אַז איר ווינטשט מיר דאָס בעסט... איך קען אָבער אַנדער
ניט האַנדלען! איך ווער ממש צעריסן פון וואונטש און געפיל. דאָס וואָס א
מיט אייער קאַלטער לאָגיק און אויבערפלעכלעך דענקען, אַז איך האַנדל ני
פּראַקטיש און אומשכלדיק און אַז איך וועל דערנאָך חרטה האָבן וואָס איך פא
איצט צוריק קיין פּוילן, ווייס איך דאָס אויך. וויל איך אייך אָבער זאָגן, טייער
אַז איך קען אַנדערש ניט! מיין געפיל און געוויסן איבערוועגט אַלע אייער
ראיות... איך וועל מיר קיינמאָל נישט קאָנען פאַרגעבן אַזאַ רשעותדיקע האַנדלו
קעגן אָט־די גוטע מענטשן, וועלכע האָבן מיך געהיט און באַשיצט פון אַזויפי
חיות רעות אין מענטשלעך געשטאַלט. ווי קאָן איך זיין אַזוי שלעכט און אומ
דאַנקבאַר צו מיין אַדאָפּטירטער מאַמעשי, וואָס האָט מיך אויסבאַהאַלטן און איי
געשטעלט איר אייגן לעבן צוליב מיר? האָבן דאָך אַנדערע פּרויען יאָ אַרויס
געגעבן יידישע קינדער, און דאָרט וואו מ׳האָט געפונען אַ יידיש קינד, האָט מ
די באַהאַלטער דערשאָסן. איז ווי קאָן איך איר איצט אַזוי מיאוס און ביטער
אָפּנאַרן?... די מאַמעשי איז שוין איצט אַ זקנה און דאַרף האָבן מיין הילף; ד
וואַרט שוין מיט אומגעדולד אויף מיין צוריקקער, זי בענקט אַזוי שטאַרק נאָ
איר אייניקל, און אויך דאָס קינד בענקט נאָך דער באָבעשין און נאָך אַנטעק
דעם פאָטער פון מיין קינד. ניין, איר קענט עס אפשר ניט פאַרשטיין; איר זיי
צו שטאַרק פאַרליבט אין אייער פּערזענלעכן מאַטעריעלן גליק איר זאָלט קענע
באַנעמען דיליידן פון איינעם וואָס האָט איבערגעלעבט אַזאַ גורל און סיטואַציע
מעגלעך, ווען איר וואָלט געווען אין דער זעלביקער לאַגע ווי איך, אפשר וואָל
איר אויך אַזוי געהאַנדלט ווי איך; ס׳איז ניט מער ווי מענטשלעך!...

* * *

צוליב אָט־די מאָטיוון וואָס זי האָט סוף־כל־סוף אַרויסגעבראַכט פון איר
צעווייטיקט האַרץ, האָבן די פריינט און משפחה שוין מער נישט געזען קיין זין
צו איבערצייגן איר אַנדערש.

ניט געקוקט אויף דעם ווי ניט זיכער און פאַרבלאָז איר לעבן אין פּוילן
זאָל פאַר איר ניט זיין, וועט זי שוין מוזן פאָרן כדי איינצושטילן איר צעווייטיקט
האַרץ און די אומרו פון איר געוויסן...

אין אַ ווייסער נאַכט

אַמאָל, אַז די נאַכט איז אַ ווייסע ווי שניי,
און ס'[illegible] אין האַרץ זיך אַ טרוימען־פּאַרזיי —
[illegible], אַזוי ווי אין וואונדער,
די [illegible], מיט איר וויי און געוויין,
און [illegible] זיך צוקאַפּנס, ווי אויף קבר אַ שטיין,
און [illegible] רייסט דעם וואונדער פֿאַנאַנדער...

אַמאָל, אַז ס'צעוויינט זיך דאָס האַרץ אויף אַ קול,
[illegible], אַזוי ווי די בין אין דעם טאָל,
[illegible] נאָלד אויף איר פֿליגל —
[illegible] צופֿליען פֿון ערגעץ דער ווינט,
און ס'[illegible] דיר אָפּ דאָס געוויין פֿון אַ קינד
אין אַ [illegible]'יתום'טן וויגל...

אַמאָל, אַז דו [illegible] דיר אויף טויבן זיך צו,
און [illegible] היילִיקע ליבשאַפֿט און רו,
און [illegible] איך מיט ליבשאַפֿט צעהעלטער —
[illegible] דאַן פּלוצלינג אַ פֿיינלעכן קלאַנג,
[illegible] אין איר פֿלי און געזאַנג,
און [illegible] אַ ליד אַ צעטרעלטער...

[illegible] אין דיר די געזאַנגען פֿון האַרץ,
[illegible] דיין שטראַליקע פֿרייד זיך אויף שוואַרץ,
די [illegible] אין געוויטער;
[illegible] זיך דיין אָטעם, ווי שאָטנס אויף ווענט,
[illegible] אין דיין ברוסט דיר, אַזוי ווי מיט הענט,
און [illegible] זיך פֿרימאָרגנדיק גליטער...

[illegible], ווי חלב, די שניי־ווייסע נאַכט,
די [illegible], פֿון טרוימיקן צויבער דערוואַכט,
און [illegible] די געוועבן פֿאַנאַנדער;
[illegible] זיך דיין אָטעם, ווי ביימער אין פֿלאַם,
[illegible] דעם אייביקן רוף פֿון דיין שטאַם,
און [illegible] מיט נאַכט אין איר וואַנדער...

נח גאָלדבערג

אַ טיגער

(פראַגמענט פון אַ נאָוועלע: „ווילד גראָז")

און איצט, ווען אַנטאָניאָ „דער פערד" האָט פאַרנומען פיליפּעס אָרט, ה
ער אויף די שפּיצן פון די פּאַטאַגאָניער בערג צעשטעלט וועכטער, זיי ג
אַכטונג געבן, אַז אַ פרעמדער פאַרשוין, צי די פּאָליציי אָפּטיילונג, אָדער ד
זשאַנדאַרמסקער סקוואַדראָן רייטער — זאָלן זיך אָהער ניט אַריינרייסן.

איז יעדערער פון די פּיאָנען (פּויערים) געשטאַנען אויף זיין פּאָסטן
רואיקער, אָבער אַ וואַכזאַמער ווי אַן אמתער סאָלדאַט. נאָר צו לאַנג איינש
אויף די בערג האָבן זיי ניט געקאָנט, מחמת די לופט איז דאָ געווען אַ דינע
דערצו — אַ זודיקע, וואָס האָט זיך דורכגעגנבעט דורך די לייווענטענע העמד
און פּאַנטאַלאָנעס (פּלודערן), דורך די שטרויענע סאָמבעראָס (ברייטע הי
איינגעגעסן זיך אין לייב, געטריקנט די פאַרברוינטע הויטן און געקלעפּט
אויגן־לעפלעך. האָבן זיך די „היטער" געבאָרעט מיטן שלאָף אַזוי לאַנג, ב
זייערע קעפּ זיינען ביי זיי געבליבן אַראָפּגעלאָזט אויף די ברוסט־קאַסטנס א
מידע — אַנטדרעמלט געוואָרן.

אַנטאָניאָ דער „פערד" האָט אָבער געקענט די טראָפּישע נאַטור, וועלכ
מאַכט דעם מענטשן און אפילו חיות — מיד און שלעפּערדיק. איז ער אָפּט ח
אויסגעוואַקסן פון אונטער דער ערד, דאָ ביי איין היטער, דאָ ביי אַן אַנדערן א
מיט זיין לאַנגער בייטש אַזאַ כווישטשע געטאָן איבערן פּלייצע, אַז דער שלאָפ
דיקער האָט זיך אויפגעכאַפּט ניט טויט און ניט לעבעדיק. מיט די פינגער געריב
זיך די פאַרבלענדטע אויגן פון דער הויכער זון און איז שיר ניט אַראָפּגעפאַל
פון אַ שטיין, צי פון אַ באַרג:

— האַ? וואָס?

— עד דו, פוילע פּאַדלע! — האָט אַנטאָניאָ געשריען און אין דער זעלבער
צייט האָבן, דאכט זיך, זיינע קאָסאָקע אויגן געלאַכט, ווי אים וואָלט הנאה געטאָ
וואָס דער געשמיסענער האָט פאַר אים מורא — אַזוי שטייט מען דאָס אויף וואַך?
ווען די מערדערלעכע זשאַנדאַרמען וואָלטן זיך אָהער דורכגעריסן, וואָלסטו דאָ
שוין איצט געווען מיט אַ קאָפּ קירצער!

— דיסקולפּאַ קאַוואַזשעראָ (אַנטשולדיק קאַוואַליער) — האָט זיך דער
וועכטער פאַרענטפערט — איך האָב גראָדע געוואוסט, אַז מען טאָר ניט. אָבער
דער שלאָף איז מיר באַפאַלן ווי אַ היישעריק אַ זאַנג־קאָרן... ווען מען שטייט
כאָטש אין צווייען, וואָלט געווען מיט וועמען צו ריידן אַ וואָרט און דער שלאָף
וואָלט צו מיר ניט געהאַט קיין צוטריט. נאָר אַזוי וואָס? שטייסט אין דער לופטן.
אַרום און אַרום זעסטו ניט קיין אַנדער זאַך אויסער בערג, טאָלן פון אונטער דיר
און דעם בלוויעי הומל מיט דער ברענענדיקער זון — איבער דיין קאָפּ...

— קאַזשאַטע! (שוויג) — האָט אים אַנטאָניאָ דער „פערד" געגעבן אַ
סיגאַרעטל און אפילו אָנגעצונדן אַ פּאַספּעראָ (שוועבעלע) פון זיינעטוועגן צום
פאַררויכערן. דערנאָך איז דער „נאַטשאַלניק" אַוועק צו די אַנדערע היטער.

[illegible] איף זייערע ערטער און אַנטשלאָפֿן געוואָרן מיט אַזאַ
[illegible] אַנטאָניאָ האָט געשפּאַנט מיט שטילע, לופֿטיקע טריט,
[illegible] אַרויפֿטרעטן אויף אַ צוזאַמענגעבייגלטן שלאַנג, האָבן
[illegible] פֿאַרהילכט און געמאַכט אַזאַ טומל, ווי דאָס וואָלט ניט
[illegible] נאָר אַ בער וואָלט געטראָטן אויף טרוקענע צווייגן. פֿון
[illegible] טריט האָבן פֿאַראורזאַכט, האָבן זיך אויפֿגעכאַפּט ניט
[illegible] נאָר אַפֿילו די אָדלערס האָבן זיך אַ הויב געגעבן פֿון זייערע
[illegible] אין געלאָזט זיך פֿליען צו אַ געזיכערטן אָרט.

[illegible] די זון האָט זיך באַהאַלטן הינטער דער לאַנגער קייט בערג
[illegible] פֿאַרצויגן געוואָרן מיט אַ טונקל-בלויען און דערנאָך
[illegible] אין איינגעהילט דעם גאַנצן אַרום אין אַ דיקער חשכות,
[illegible] זיינען דאָ אין „לאַגער" געוואָרן די קעכנס, אונטערן
[illegible] אַ גרויסן פֿייער און צוגעשטעלט צו קאָכן וועטשערע. די
[illegible] פֿלאַמען האָבן זיך צעקושט מיטן טשוהון, אַ שפּרונג
[illegible] און פֿון דאָרטן געריסן זיך אַלץ העכער צום הימל.
[illegible] די פֿינצטערניש אָפּגעטראָטן אויף צוריק. אין לאַגער איז
[illegible] די פּנימער פֿון אַלע אַרומיקע מענטשן זיינען געווען ווי
[illegible] קופּער.

[illegible] אין פֿאַרטיק געוואָרן און איניקע פּיאָנען האָבן דערווייל
[illegible] די בהמות אין קאָראַל, וואָס איז געווען אַרומגענומען
[illegible] דערנאָך אַוועקגעזעצט זיך אויף דער ערד, אַרום דעם
[illegible] אַכלען אויף אַלע ציין, האָט כוליטאַ אַוועקגעלייגט
[illegible] געשטראָפֿט די היינטיקע היטער:

[illegible] מען שטעלט אַוועק מענטשן אויף דער וואַך ווערן
[illegible] איר כאָטש, אַז דערמיט שטעלט איר אין קאָן דאָס לעבן
[illegible] שוין צייט צו וויסן, אַז מיר זיינען ניט קיין פּראָסטע
[illegible] וואָס קעמפֿן פֿאַר גערעכטיקייט, און מיר האָבן אַ סך
[illegible] אַרויפֿגעלייגט אַ שרעקלעכע שטראָף אויף אונדזערע קעפּ
[illegible] קאָנען מיר ווערן צעהאַקט און צעטרעמפּלט אונ-
[illegible] פֿון די זשאַנדאַרמסקע פֿערד, ווי זיי האָבן דאָס
[illegible] און זיינע דריי אַמיגאָס (פֿריינט). ווילט איר, אַז מיט
[illegible] ? פֿון היינט אָן און ווייטער, אויב עמיצער וועט
[illegible] די בערג, וועט ער ניט באַקומען צוויי טעג קיין עסן און
[illegible]

— [illegible] גענוג ! — האָט אַנטאָניאָ דער „פֿערד" גלייך אַ געשריי
[illegible] — [illegible] איז גאָרניט מיט גאָרניט! כוליטאַ, מאַך דאָס פֿינף טעג!
[illegible] אַ צענטן ווי ניט אָפּצוהיטן דאָס וואָס מען האָט זיי
[illegible]

— [illegible] ! (גענוג) האָט כוליטאַ ראַפּטאָם איבערגעהאַקט אַנטאָניאָס
[illegible] — מיר זיינען אַלע אַמיגאָס (חברים) און זיינען דאָ צוליב דעם,
[illegible] „היימען", מישטיינס געזאָגט, איז מען אונדז

מיט שטרענגע געזעצן דערגאַנגען די יאָרן. דערצו האָבן מיר דאָרטן ניט געה
וואָס צום עסן און טרינקען און פאַר אַ ליאַדע־בי־וואָס האָבן זיי אונדזערע עלטע
שוועסטער און ברידער פאַרשמיסן צום טויט און עס איז ניט געווען קיינ
וואָס זאָל זיך אָננעמען פאַר אונדז. דעריבער מיין איך, אַז צו זיין צוויי טעג א
צוויי נעכט אין די פּאַטאַגאַניער בערג אָן עסן און אָן טרינקען, איז פּונקט אַזוי
צו זיין צוויי טעג אין דזשאַנגל גופא, וואו די שטיקעניש פון דער היץ איז נ
צום אַריבערטראָגן. אָבער, לאָמיר בעסער פרעגן דעם אַלטן גאַוטשאָ. ער הא
מער שכל פון אונדז אַלעמען און ווי ער וועט פסקענען אַזוי וועט דאָס זי

דער אַלטער גאַוטשאָ, וועמעס פּנים עס האָבן דורכגעאַקערט הונדערט
קאַרבן און קנייטשן, האָט מיטן האַנט־פלאַך אָפּגעווישט זיך די לאַנגע, דיקע א
גרויע, אַרונטערהענגענדיקע וואָנצן, אַ נישקשהדיקן הוסט געגעבן און אוועק
גענומען די האַנט פון מויל:

— מוטשאַטשאָס! (חברה) ווען כוליטאָ איז געקומען צו מיר אין סטע
איז ער נאָך געווען אַ טשיקיטאָ (אַ קליינער). דאַמאָלסט האָט ער זיך אַוועקג
זעצט ביים פייער און געוויינט. איך האָב דאָס אים ניט געשטערט. אָבער, פ
יענעם אָוונט אָן ביז היינטיקן טאָג, זיינען אַ סך זונען אַוועק. דורך דער צי
איז ער אויסגעוואַקסן הויך, שיין און קלוג, ווי אַ פוקס. אויך איך גלויב נ
אין דעם, אַז מען דאַרף אָן אונדזעריקן שווער באַשטראָפן. ווייל אויב איינע
איז בלויז געבוירן געוואָרן צו זיין אַ גאַוטשאָ צי אַ פּיאָן, איז ער שוין דערמי
אַליין געשטראָפט געוואָרן פון גאָט. איר זיינט מיר אַלע טייער, ווי מיינע אייגענ
קינדער, וואָס איך האָב נאָך מיט אַ סך יאָרן צוריק פאַרלוירן. דעריבער בין איך
פולקאָם איינשטימיק מיט כוליטאָס אורטייל, וואָס איר אַליין וועט איינזען ד
וויכטיקייט דערפון און באַשטעטיקן, אַז צוויי טעג אָן עסן און אָן וואַסער, פאַ
אַנטשלאָפן ווערן אויף דער וואַך, איז אַ גאַנץ האַרבע שטראָף...

דער פייער האָט זיך דערווייל גענומען טוקן. עטלעכע מענטשן האָבן זיך
אויפגעשטעלט און זייערע שוואַרצע שאָטנס האָבן זיך אומגעלומפּערטערהיי
געגעבן אַ ציי אויס אויפן גראָזיקן טעפּיך. דאָס האָט אָבער לאַנג ניט אָנגעהאַלטן
עמיצער האָט אויף די צאַנקענדיקע האַלאַוועשקעס אַרויסגעוואָרפן טרוקענ
צווייגן פון בוימער, שטיקלעך האָלץ. דער פייער האָט צוריק אויפגעלעבט
מיט לאַנגע, פלאַם־פייערדיקע צונגען האָט עס אַרומגעלעקט יעדן פּיצל געהילץ או
די פייערדיקע אויסגעצויגענע שאָטנס זיינען געוואָרן דינער און אַ סך קורצער.

עס איז געוואָרן שטיל. דאָך איז די שטילקייט פון צייט צו צייט איבער־
געריסן געוואָרן פון דעם וואָיען פון אַ קאַיאָט. אַ היבשע ווייילע איז דער עולם
געווען פאַרזונקען אין אייגענע טראַכטענישן. אייניקע פּיאָנען האָבן געקלערט
וואָס וועט זיין, אַז מען וועט זיי מאָרגן צי איבערמאָרגן שטעלן אויף דער וואך
און זיי וועלן אַנטשלאָפן ווערן? ווי וועט מען דאָס קענען אויסהאַלטן צוויי טע
און צוויי נעכט אָן עסן און אָן וואַסער??... אָבער די מערסטע פון זיי האָבן
געוואוסט, אַז אויב מען וועט אויף ווייטער זיין נאַכלעסיק, איז דאָך מעגלעך, אַז
זייער אייגן לעבן וועט זיין אין געפאַר. האָבן זיי זיך אויפגעשטעלט און געענט־
פערט זייער פירער:

[illegible] ! (נית. מענטש) זאָל זיין צוויי טעג און צוויי נעכט [illegible] ! . . .

[illegible] זיינען דערנאָך אַ סך פּיאַנען אַוועק מיט געבוי־ [illegible] אין די ביידלעך. אַנדערע ווידער האָבן זיך אויסגעצויגן נעבן [illegible] די שפּיץ מאַרדעס איינגעדעקט זיך מיט די קאָלדרעס, [illegible] וואָס גיכער אַנטשלאָפן ווערן, כדי אויף מאָרגן [illegible] אין ניט אַנטדרעמלט ווערן אין די בערג.

[illegible] איז אָבער געווען דאָס, וואָס גראַדע היינטיקע נאַכט [illegible] בעקלאָגט די קאַיאָטעס, געריסן זיך אויף די העלדזער, [illegible] מיט אַזאַ אויסגעצויגענעם און פאַרגייענדיקן געוויין, [illegible] אַפילו אויף דעם אַלטן גאַוטשאָ (פּאַסטוך). איז ער [illegible] נאָכט; אַרויס פון ביידל, אַ קוק געטאָן אויפן הימל און [illegible] בלאַנקענדיקע שטערן האָבן געפינטלט און געוואונקען [illegible] „אייגן" איינער צום אַנדערן און דעם אַלטן גאַוטשאָ [illegible] דאָס ריידן זיך אַזוי דורך שיינע סעניאָריטאַס, וואָס [illegible] געזונטן, יונגן און שיינעם מאַנספּאַרשוין...

[illegible] פאַררויכערט אַ ציגאַרעטל און יעדעס מאָל ווען [illegible] אַ צי דעם רויך, האָט דער זשאַר אויפן שפּיץ־ציגאַרל [illegible] ווילע באַלויכטן זיין גראָבן שפּיץ נאָז, וואָס האָט בעת [illegible] אָנגעצונדענע ליולקע. אַ ווילע איז דער אַלטער קאַוטשאָ [illegible] מיט אַלע חושים איינגעהערט זיך צו שטילן ריידן פון [illegible] צוריק אין ביידל, אַוועקגעזעצט זיך אויפן געלעגער [illegible] אַזוי זיצן ביז הינטער די בערג וועלן זיך באַווייזן די [illegible] נאָר מיטאַמאָל איז די שטילקייט איבערגעריסן [illegible] זיך עפּעס אַ בלמה שרעקלעך צו מו־הו־קעט, ווי זי [illegible] זיך. אַז מען זאָל קומען צוהילף אין גרעאַנגל פאַר איר [illegible] מהוקען האָט זיך אַ טראָג געגעבן איבערן לאַגער [illegible] מענער, וועלכע האָבן גלייך געכאַפּט די ביקסן אין די [illegible] זייערע ביידלעך און געלאָזט זיך אין דער ריכטונג [illegible] געשטאַנען.

[illegible] אַלטן גואַטשאָ זיינען אַהין געלאָפן מיט אַנגעצונדענע [illegible] ווען זיי האָבן דערגרייכט דאָס אָרט, איז אַ בהמה, און [illegible] געלעגן אויף דער ערד. איר נאַקן איז געווען [illegible] פון אַ לייב אָדער פון אַ טיגער, וואָס האָט זיך דערשראָקן [illegible] אין פאַרשוואונדן צווישן די הויכע, ווילדע גראָזן [illegible]

[illegible] זיין שטורקאַץ נאָענט צו דער געפאַלענער בהמה [illegible] געווען אַנפּגעבויגן אָן אַ זייט. פון האַלדז און [illegible] בלוט. איין אויג איז ביי איר געווען צוגעפּרעסט [illegible] — אַ שטאַרע, אַ גלאַזיקע, האָט איצט אויסגעזען [illegible] איר פעל האָט מאָמענטאַל פאַרלאָרן דעם גלאַנץ פון

לעבן, כאָטש די בהמה האָט נאָך עטלעכע מינוט געאָטעמט, שווער געהויבן די דעכוועניעס אַרויף און אַראָפּ, ביז זי האָט אַ לעצטן אָטעם געטאָן און געבליבן ליג א באַוועגלאָזע, אַ שטילע, מיט דער געהיימער שטילקייט פון טויט.

די מענטשן וואָס האָבן זיך אַהער צוזאַמענגעלאָפן, זייַנען אויפגעשווידער געוואָרן פון דער טויטער שטילקייט. זיי זייַנען אָבער געווען באַקאַנט מיט דע סוד פון לייבן און טיגערן און געוואוסט, אַז ווען אַזאַ מין חיה צערייסט אַ שאָ אָדער אַ רינד און באַוויזט ניט צו פאַרצוקן איר, וועט זי ווייט ניט אַנטלויפן או וועט צוריקקערן זיך צו איר קרבן און אויפפרעסן דעם רויב.

דעריבער איז כוליטאָ מיט אַנטאָניאָן דעם „פערד" און נאָך פיר יונגע געבליבן ליגן אויף דער ערד, ניט ווייט פון דער נבלה, און מיט זייערע אָנגע־צילעוועטע ביקסן געטשאַטעוועט אויף דער בייזער חיה. דערצו האָבן זיי געהאַ ביי זיך נאָך אַ רעכענונג: היות, אַז די בהמה איז ניט פאַרצוקט געוואָרן, בלוי איבערגעביסן איר האַלדז און נאַקן, וועלן איר די פּיאָנען היטן אַפילו אַ גאַנצ נאַכט; אויף מאָרגן אָפּשינדן און דער „לאַגער" וועט האָבן גענוג פלייש אויף אַ פּאָר וואָכן צום עסן.

די מינוטן זייַנען דערווײַלע געקראָכן ווי שעהן און די שעהן ווי מעת־לעתן און עס האָט זיך אויסגעוויזן, אַז די נאַכט וועט זיך קיינמאָל ניט ענדיקן און דער טאָג וועט קיינמאָל ניט אויפגיין. יעדער געלעגן מיט אָנגעשפּיצטע אויערן, מיט וואַכע, פאַרשאַרפטע חושים. די יונגען האָבן געוואוסט, אַז דער גאַנג פון אַ לייב צי פון אַ טיגער, איז שווער צום דערהערן. דערפאַר האָבן זיי כסדר געהאַלטן איין אויער צוגעקוועטשט צו דער ערד. אַזוי אַרום גוואַלט אויפכאַפּן דאָס בויגן זיך פון אַ גראָז, יעדן שאָרך פונם ווינטל, דעם געזשום פון אַ ביינאַכטיקן פליג. אָבער — עס איז געווען אומזיסט. אַ פּנים אַז די חיה איז געווען אַ קלוגע און געוואוסט: ווען מענטשן קומען אָן מיט אָנגעצונדענע פאַקלען, דאַרף מען זיך ניט באַווייזן אויפן זעלביקן אָרט אַזוי גיך...

זייַנען די יונגען געלעגן מיט פאַרטייעטע אָטעמס אַזוי לאַנג, ביז אויפן מזרח־זייט האָט זיך באַוויזן דער מאָרגנשטערן. דאַמאָלסט האָט דער גאַנצער אַרום, די בערג מיט די טאָלן, אַלץ האָט געביטן אויף זיך — פון טונקל־בלוי איז דאָס איבערגעגאַנגען אויף שוואַרץ. דערנאָך — אויף גרוי. די פאַרבן האָבן זיך געהאַלטן אין איין מיניען און בייטן. נאָר באַלד האָט זיך הינטער די הויכע פּאַטאַגאָניער בערג באַוויזן אַ געלער פּעניץ־זון, וואָס איז פון מינוט צו מינוט אויסגעוואַקסן, ווי אַ גרויסער, ברענענדיקער קירבעס, וועלכער האָט אַ ביס געטאָן אַ ברעג הימל און אויף דער וועלט איז טאָג געוואָרן. איצט זייַנען אָנגעקומען אַנדערע פּיאָנען און די ערשטע זייַנען אַוועקגעגאַנגען אין די ביידלעך שלאָפן.

נאָר שלאָפן איז זיי אַלץ איינס ניט אויסגעקומען. ווײַלע, ווי נאָר אייניקע פון זיי האָבן פאַרמאַכט די אויגן, האָט זיך פּלוצים דערהערט איין שאָס, אַ צווייטער, אַ דריטער. אין אָנהויב האָט מען געמיינט, אַז דאָס האָט זיך אַהער דורכגעריסן דער זשאַנדאַרמסקער סקוואַדראָן און אין „לאַגער" איז אויסגעבראָכן אַ שלאַכט... האָט יעדערער, וואָס האָט נאָר געהאַט ביי זיך אַ ביקס, אויף גיך אָנגעלאָדן. אין די הויזן־קעשענעס און אין די פאַזוכעס פון די העמדער — אַרייַ־

[illegible] אין קילן און מיט פאַרכאַפּטע אָטעמס אַרויסגעלאָפן אין הויף גרייט [illegible].

[illegible] האָבן ווי זיך דערוואוווסט, אַז די יונגען, וועלכע האָבן אומגעביטן [illegible] מענטשן אויף דער וואָך אַרום דער געפּאַלענער בהמה — [illegible] אַ גרויסן, ברוינעם טיגער, וואָס האָט זיך אַפּנים צו לאַנג ניט [illegible] אין זיין באַהעלטעניש און געקומען אויפמאַנען זיין רויב.

[illegible] געמיינט, אַז דער טיגער מאַכט זיך דאָס אַזוי געפּגרט, האָט [illegible] געטאָן מיטן רער פון זיין ביקס. די ווילדע חיה האָט זיך ניט [illegible]. די פּיס זיינען ביי איר געווען אויסגעבויגענע. דער בויך [illegible] אידער די זייטן מיט דער שפּיגע; האָט ניט געאָטעמט. דאָס [illegible] „געקוקט" צום הימל, איז געווען אַ קיילעכדיקע און אַ גרינע, [illegible] פּיקל אין דערמיטן פון שוואַרצאַפּל. פון זיין מוח איז געפּלאָסן [illegible] מויל איז געווען צעעפנט און די בייזע, שוואַרצע ליפּן האָבן [illegible] רייען גרויסע, שאַרפע און בלאַנקענדיקע ציינער, האָט אָבער [illegible] טיגער אויף קיינעם מער קיין מורא ניט אַרויפגעוואָרפן. אַדרבה, [illegible] געלעגן אַזוי שטיל, אומשולדיק און נעבעכדיק ווי אַ קאַטיקל. און [illegible] ניט איינגעפאַלן, אַז אָט־די זעלביקע חיה־רעה האָט ערשט [illegible] צוריק געהאַט אין זיך דעם ווילדן כוח און די מוראדיקע קראַפט [illegible] פּיק־פּיצלעך אַ פערד, אַ בהמה, אַ מענטשן, און וועגן קלענערע [illegible] איז דאָך שוין געווען אָפּגערעדט.

[illegible]

פאַר וועמען מיין ליד?

פאַר וועמען צו שאַפן מיין ליד?
צי פאַרן פויגל וואָס פליט?
צי פאַרן מענטשן אין פעלד,
וואָס זינגט גוט־מאָרגן דער וועלט?

צי ברענגען מיין ליד צום בוים,
אַזוי שטיל און געהיים —
עס לאָזן צווישן צווייגן,
אין אליין שטיין און שווייגן!?

און מיטן ליד זיך געזעגענען,
און מער קיינמאָל באַגעגענען —
ווי אַ קינד, אַוועק פון מאַמען,
עס וועט זיך זאַמען, זאַמען!...

צי אפשר ביים טייך און ברעג,
אָט דאָרט, אויף דעם וואסער־וועג —
וועט ליד מיינס שווימען, שווימען,
און דאָרט, די פרייד געפינען?

און זאָגן גוט-מאָרגן דער זון,
און די גרינע ברעגן אָרום —
און ברענגען מיט זיך די פרייד,
אין זילבער-ווייסער קלייד!

ז. בונין

ברוכים הבאים

(פון דער סעריע ישראל לידער)

איך גיי אין די גאַסן פון תל־אביב,
מיין הארץ איבערילט איז מיט שמחה, מיט פרייד:
באשערט מיר אין לעבן אַן עדות צו זיין
אויף נביא'ס מקוים געוואָרענע רייד!

צעזייט און צעשפּרייט זינט טויזנטער יאָרן,
געדריקטע פון יעטווידער רציחהשער האַנט —
קערט זיך שארית ישראל צוריק,
צוריק צו זיין היים, זיין פאַרשפּראָכענעם לאַנד.

אַז יעדער פון אייך איז דאָך אַ דניאל,
געפּרוואוטע אין פייער און שטענדיקן האַס,
ניט זיכער געווען אונטער אייגענעם באַלקן
און הפקר אויף קיינעמס בראָט אויף דער גאַס.

אַנטקעגן אַזעלכע רדיפות איז יעדער
פון אייך דאָך געווען אי מאַרטירער אי העלד,
איז שלום לרחוק און שלום לקרוב
און ברוכים הבאים אין יעקב'ס געצעלט.

[illegible] * (תל־אביב)

דער „חשבון" האָט אַ דעקונג

(אַ ברכה פון דער ווייטנס)

[illegible] שריפט „חשבון", וואָס די פּאָסט ברענגט מיר דאָס לעצטע [illegible] האָבט זיך, דער בעסטער באַווייז, אַז אויך אין דער ווייטער [illegible] פּלסירט אַ יידיש לעבן, טראָץ די אַסימילאַציע ווינטן, וואָס [illegible] יאָ, די יידישע פּעדער־מענטשן האָבן אויך דאָרט אין [illegible] טריבונע, אין וועלכער זיי קאָנען אַרויסזאָגן זייער [illegible] פּראָבלעמען וואָס אינטערעסירן זיי און דער גאַנצער יידישער [illegible] אַרבעט, וואָס ווערט אַריינגעלייגט אין אויפהאַלטן אַ יידישע [illegible] י. פרידלאַנד און זיינע נאָענטע חברים איז ווייט ניט אומזיסט. [illegible] העברעאיש: „יש שכר לפעלם."

[illegible] מיר איצט די לעצטע עטלעכע נומערן פון „חשבון", צווישן [illegible] נומער 25, און איך געפין אין זיי אַ גאָר אינטערעסאַנטן [illegible] סיי דערציילונגען און נאָוועלן, און סיי עסייען, קריטיק־ [illegible] פּובליציסטיק. באַשטימט איז דאָ, ווי אין אַנדערע צייט־ [illegible] פאַראַן שטאַרקערער און שוואַכערער מאַטעריאַל; [illegible] דער רעדאַקטאָר נישט באַנוגענען מיטן „יש", אָבער דער [illegible] איז אַ גוטער און אַ פּאָזיטיווער.

[illegible] איבער זעכציק מיטאַרבעטער איז אַ גאַנץ בכבודיקע. ליידער [illegible] איניקע פון זיי אויפן „עולם האמת" און וועלן נישט קאָנען [illegible] די יידישע ליטעראַטור. עס איז דאָך אַ שאָד אויף יעדן איינעם [illegible] ליטעראַרישע כוחות ווערן דאָך נישט יעדן טאָג געבוירן [illegible] עס האַנדלט זיך אין אַזעלכע, וואָס לעבן זיך אויס און שאַפן [illegible] שפּראַך.

[illegible] פון די דאָזיקע שורות איז פון זיין נאַטור אַן אָפּטימיסט און [illegible] אַז די אַסמילאַציע, ווי שטאַרק זי זאָל נישט זיין היינט־צו־ [illegible] שיכטן פון אַמעריקאַנער און אייראָפּעיאישן יידנטום, וועט דאָס [illegible] ווייל עס ווערן דאָך כסדר געשאַפן איבערלעבעכע וויטאַלע [illegible] אויף אַזאַ אָדער אַזאַ אופן דעם פאָלקס־קיום. טראָץ דער [illegible] אמונה מיינער אין דער צוקונפט פון פאָלק, קאָן מען זיך דאָך [illegible] „נישט זעענדי׳ק און נישט הערנדיק" און זאָגן, אַז עס איז [illegible]

[illegible] ישראל־תושב זע איך אפשר די דאָזיקע ענינים אַביסל [illegible] אַן אַמעריקאַנער ייד, אָבער צי קאָן עמיצער פּאַרלייקענען [illegible] פון יידיש ווערן אין די גלות־לענדער כסדר שוואַכער? האָבן [illegible] אַ גרופּע ישראל־זשורנאַליסטן, געזעסן אין דער געזעלשאַפט

---

* [illegible] פון „הבוקר", תל־אביב, ישראל. (רעד.)

פון באַקאַנטן אַרטיסט און רעזשיסער, יוסף בולאָף, וועלכער געפינט זיך איצט אין ישראל און האָבן באַקומען פון אים אַ טרויעריקן גרוס וועגן יידישן טעאַטער אין אַמעריקע.

און צי איז די לאַגע אויפן געביט פון דער יידישער פרעסע דאָרט אַ בעסערע ווי אויפן געביט פון טעאַטער? וויפיל טעגלעכע צייטונגען, ווי שריפטן און אַנדערע פעריאָדישע אויסגאַבן אין יידיש און אין העברעאיש מאָגט דען היינט צו טאָג דאָס פינף און אַ האַלב מיליאָניקער יידישער אין פאַראייניקטע שטאַטן?

אין דער דאָזיקן קאַמף פאַר דער פאַרזיכערונג פון יידישן „המשך" פאַר די יידישע פרעסע אויף דער גאָרער וועלט אַ גאָר ספעציעל וויכטיקן דאָס סטאַבילע דערשיינען פון „חשבון" איז פאַר אונדז אַ באַוויז, אַז „עוד אָבדה תקוותנו."

מיר, דאָ אין ישראל, לייענען אייערע ווערטער מיט גרויס אינטערעס פון פולן האַרצן זאָגן מיר אייך אַלעמען: „געשטאַרקט זאָלן זיין אייערע הענט

דער „חשבון" האָט זיין דעקונג!

אָפּרופן אויף דעם יובל-נומער „חשבון"

חשובער פריינט י. פרידלאַנד:

אייער יובל־נומער איז אַ זייער אינטערעסאַנטער — און וואָס איז דער עיקר — מיט נייע נעמען. לאָמיר האָפן אַז דער איצטיקער זשורנאַל איז שוין להשת און אַז „חשבון" וועט בלייבן חשוב (ביידע ווערטער פון איין שורש). אין פון ניט איבערדרוקן גייט אַלע ווייטן, ווי די יידישע קולטור; און דאָס איז טאַ גוט. בעסער אַ שוואַכערע זאַך אייגנס, ווי אַ פרעמד אַנטיקל.

נאַטירלעך, קאָן איך דאָך ניט צאָלן פאַר אַלע זשורנאַלן וואָס איך באַק אפילו איך זאָל באַקומען אַ לייטישע הכנסה; דאָך אַ מינימאַלן צושטייער מוז א שיקן כדי צו ווייזן מיין אינטערעס. אייער דערציילונג נאָך ניט געלייענט, בלי נדר וועל איך.

מיט גרוס,

א. א. ראָבאַ

* * *

צום רעדאַקטאָר, י. פרידלאַנד, און סעקרעטאַר, א. כראַבאַלאָווסקי:

שלום רב און אַ גוטער יום־טוב אייך!

צום 25סטן יובל־נומער אייערן, שיק איך אייך אַ שיינעם מזל־טוב או ווינטש אייך צו דערלעבן אין גוטן געזונט און פרייל̈עכן געמיט ממשיך צו זיין אייער חשובע טעטיקייט, אייער נוצלעכע עבודה פאַרן שיינעם, ריינעם יידיש וואָרט. ווער נאָך ווייסט וואָס ס'הייסט אַרויסגעבן אַ פעריאָדישע ליטעראַרישע שריפט אין יידיש?!

כל טוב ובכבוד רב

משה גראָסמאַן

רעד. „היימיש", תל־אביב, ישראל

פון „חשבון“:

וואָס טוט אייך אָן אַ בלום אויף דער לאַץ צו
קענען אויסטראָגן דעם זיסן לאַסט פון זיין אַ
דערלעבט דעם 25טן נומער, און זיך פרייען
ממש אויסגעטראָגן אויף די אייגענע הענט.
אַרויסגעלייענט פון אייער—אין עלטער דער־

טאַקט און שריפטלעכע אינטעליגענץ. איר גיט
גייסטיקע פיזיאָנאָמיע, אַ קיומדיקן פנים.
פון אונדזער חשבון הנפש:
מיט האַרציקע גרוסן:

לוי גאָלדבערג

* * *

פון „חשבון“, י. פרידלאַנד:

אַז חוץ דעם וואָס דער „חשבון“ האָט
אַ צאָל גוטע דערציילער און פּאָעטן, האָט פריד־
אַרויסגעבראַכט גאַנץ נייע נעמען, וואָס דאָס אַליין דאַרף
ביי יעדער ליטעראַרישער שריפט.
פון דעם „חשבון“ איז אויך געוואַקסן מיין פריינט,
י. פרידלאַנד, און איז אויך אויסגעוואַקסן פאַר איינעם
רעדאַקטאָרן!
דעם „חשבון“ און זיין רעדאַקטאָר, אַלע קאָלעגן אַרום
וואָס שטיצן דעם „חשבון“. זאָלן אייערע הענט זיין
לאַנגע יאָרן בכוח זיין צו טאָן די שיינע ווערטיקע
וואָרט.
שלום וברכה! אייער—

נח גאָלדבערג

י. פרידלאַנד ליטעראַטור-פאָנד

ליטעראַטור־פאָנד האָט אַנאָנסירט אַז עס ווערן שוין
דערציילונגען פאַר דער צווייטער אויסטיילונג פון פּרעמיעס
בעסטער דערציילונג, דערשינען אין די ליטעראַרישע
אַנדערע לענדער אין יאָר 1961. דער פאָנד טיילט
בעסטער עסיי און 200 דאלער פאַר דער בעסטער
אויסגעקליבן פון אַ זשורי.
דערציילונגען דאַרפן אַריינקומען ניט שפּעטער פון דעם
1961, אויף דעם פאָלגענדן אַדרעס:

I. FRIEDLAND LITERARY FUND
4375 SUNSET DRIVE • LOS ANGELES

יצחק ניומאַן

תהלים

(דער פּאָפּולערער ספר פאַר תפילה און געזאַנג)

תהלים איז אַ קאָלעקציע פון רעליגיעזע עטישע פּאָעמען, וואָס איז ע
פאַרהייליקט ביי כמעט אַלע וועלט־רעליגיעס. עס איז אָנגעפילט מיט די
טישער גאָט־בענקשאַפט, מיט פּאַטאָס פון איבער־מענטשלעכער עקזאַלט
מיט עלעיגעס פון גאָט־באַוואונדערונג פאַר זיין גרויסקייט, זיין מאַכטיקער ה
זיין גוטסקייט, און זיין חסד וואָס הלעפט יעדן איינעם וואָס שיצט זיך אין ז
פליגלען. ווי עס זאָגט זיך: „קוויק זיך מיט גאָט, ער וועט דיר געבן די פאַרלאַ
פון דיין האַרץ."

דער לייט־מאָטיוו וואָס שנירלט דורך דעם גאַנצן בוך איז די אינ
נאָענטקייט צווישן דעם יחיד מיט גאָט — אַ באַציאונג פון אַ קינד צו
פאָטער, און דער גרונט־געדאַנק איז די זיכערקייט מיט גאָטס גערעכטן מ
וואָס צאָלט אַ באַלוינונג דעם צדיק פאַר זיינע פרומע מעשים:

כ'בין געווען יונג, כ'בין אויך אַלט געוואָרן
און ניט געזען קיין צדיק פאַרזען און פאַרלאָזן.
די צדיקים וועלן אַרבן דאָס לאַנד,
אָבער די זוימען פון די רשעים ווערן פאַרשניטן.

דער שכר צום צדיק פאַר זיין אָפּגעהיטן מיט געטריישאַפט צו גאָט, באַש
פון גייסטיקער נחת און אַבסטראַקטן תענוג, פון חשיבות און גרויס אָנזען:

ווער קאָן רוען אויף דיין הייליקן באַרג?
ווען קען שטיין אויף דיין הייליק אָרט?
— דער וואָס רעדט אמת אין זיין האַרץ,
דער וואָס גייט ערלעך און טוט גערעכטיקייט.
דער צדיק וועט בליען ווי אַ טייטלבוים.

דער גאַנצער צדיק־רשע קאָמפּלעקס איז דאָ אין תהלים גאַנץ אַנדערש
אין די ספרים יחזקאל, איוב און דניאל, וועלכע וואַרפן אַ שאָטן און פרעגן
גאָטס גערעכטיקייט, מיט דער שאלה: פאַרוואָס קומט דעם צדיק יסורים,
דער רשע ווערט באַגליקט? דאָ אין ספר תהלים זעען מיר גאָר פאַרקערט —
דער צדיק האָט גאָרניט קיין טענות, ער איז בפירוש צופרידן מיט זיין מערכ

האָב איך צו גאָט גערופן אין נויט
האָט ער געהערט מיין קול
און מיך מציל געווען פון מיינע פיינט...

אַלעס וואָס דער צדיק וויל און בעט זיך ביי גאָט איז:

מאַך מיר פאַרשטיין דעם וועג פון דיינע באַפעלן;
לערן מיך, גאָט, דיינע געזעצן
און איך וועל ריידן פון דיינע וואונדער...

אַ חוץ די תפילות פון יחיד פאַרנעמען אויך אַן אָנגעזעען אָרט די תפילו
פון רבים, פון ציבור און פון כלל, ווי מיר זעען אין קאַפּיטל מ"ד, די קרעפטיק
לאַמענטאַציע וועגן די קריוודעס פון דער יידישער אומה:

[illegible] אונדז אָפּגעגעבן ווי שאָף צו דער שחיטה;
[illegible] אונדז צעשפּרייט צווישן די פעלקער;
[illegible] אונדז צו שאַנד און צו שפּאָט...

[illegible] די תפילות און תשבחות צו גאָטס גרויסקייט ווערט אויך אין [illegible] אַ סך פילאָזאָפישע געדאַנקען און קאָנטעמפּלאַציעס. [illegible] ל"ט:

[illegible] מיר וויסן מיין סוף!
[illegible] די טיפענישן רוף איך צו דיר—
[illegible]! ווי אַ שפּאַן האָסטו מיך געמאַכט;
[illegible] טעג, אַ גאָרנישט אַקעגן דיר...

* * *

[illegible] איז איינגעטיילט אין פינף ביכער און האָט הונדערט און פופציק [illegible]. [illegible] קי"ט האָט פופצן גאַנצע זייטן און איז איינגעטיילט [illegible] פּאָעמעס, לויט די אותיות פון אלף־בית; יעדע פּאָעמע [illegible].

[illegible] טייל מזמורים איז פון דוד המלך. ווייטער קומען מזמורים [illegible] איתן האזרחי, משה און שלמה. לויט דער גמרא (פסחים קי"ז) [illegible] פאַרפאַסט גאַנץ תהלים; אָבער דער אבן עזרא און אויך דער [illegible] אַ טייל איז געשריבן אַ סך שפּעטער; אַ שטייגער די בילדער פון [illegible] אויך די באַטראַכטונגען פון אַספן, וואָס רעדט זיך פון חורבן [illegible] איז וואַרשיינלעך געשריבן אין די צייטן פון אַנטיוכס, ווייל עס [illegible] גבורה, פון העלדישקייט אין ביידע אַספּעקטן, קערפּערלעך [illegible] — "ווען אַ פאָלק קעמפט פאַר זיין עקזיסטענץ". און די חשמונאים [illegible] די איינציקע צייט ווען עס קומען זיך צוזאַמען אין איין [illegible] מסירות נפש פאַר אַן אידעאַל פון פּאָליטישן און גייסטיקן כאַראַק־ [illegible] זיך:

[illegible] איז גאָט מיין פעלז,
[illegible] לערנט מיינע הענט צו קריג,
[illegible] פינגער צו מלחמה.

[illegible] פון מענטשלעכע כוחות און געמישטע געפילן, זיינען נאָר געווען [illegible] עפּאָכע.

[illegible] תהלים איז אָנגענומען אין דער וועלט פאַר דעם קאָדעקס פון [illegible] אַלע גלויביקע, וועלכע געפינען אין תהלים דעם ריכטיקן מאָטע־ [illegible] פיינסטער פּאָעזיע, וואָס זינגט אַ לויב צו דער מאַכטיקייט פון [illegible] פון דער וועלט, און צו דער גוטסקייט פון גאָט דעם בעל [illegible] די וואָס האָבן חרטה און טוען תשובה. עס איז אויך דאָ עפּעס [illegible] תהלים, וואָס טוט די געפאַלענע דערהויבן, און דערנידעריקט [illegible] זיך גרויס.

* * *

אין ספר תהלים פילט מען די עטיק פון יידישן געדאַנק וועגן געטלעכ
און לויט קאַנט, מיינט געטלעכער געדאַנק — די מאָראַלע וועלט־אָרדענונג
מיר מוזן ניט זוכן גאָט אין דער פיזיק, מאַטעריע, אָדער אין דער נאַטור, נ
אין דער עטיק, אין די מידות און לערע פון מאָראַל. דאָס רופן מיר די א
פון גאָט־באַגריף: „דע את ה׳ אלהיך״. עס איז דאָס אַבסאָלוטע גוטעס פון
מיט וואָס דער צדיק און גלויביקער איז פאַרשיכורט מיט געטריישאַפט.
דער צדיק זוכט ניט קיין שכר פאַר זיין געטריישאַפט, פאַר זיין גלויבן, מ
דער צדיק לעבט מיט זיין אמונה, זאָגט חבקוק הנביא. קיין אַנדערע ציל
דער רעליגיעזער מאָראַל איז ניטאָ, אויסער דער תכלית פון וועלן זיין פולק

מיר באַגעגענען אין אַלע מזמורים און תפילות פון תהלים די ווער
„בר לבב״, „תם וישר״, „הולך תמים״ — דאָס זיינען די באַליבסטע אַטריב
פון די תהלים־דיכטער פאַר דעם צדיק, און עס מיינט: צו זיין אַן ערלע
מענטש, אַן אָפנאַרעריי, אַן פאַלשקייטן. גאַנץ אַנדערש פון די גריכישע אַטריב
וואָס ביי זיי איז דאָס העכסטע: אַ שאַרפער מוח, אַ קלאָרער לאָגיקער.

פאַרקערט, דער יידישער מענטש אין אַלע דורות באַטראַכט תמימות,
איווע ערלעכקייט, ערנסטע פאַראַנטוואָרטלעכקייט, פאַר דער גרעסטער עטי
באַצייכענונג פון קרוינען אַ פאַרדינסטפולן מענטשן. און אַזוי ווערט אַ צ
ריכטיק פאַרגעשטעלט אין ספר תהלים...

פון גרויס באַדייט איז דער תהלים, אַ חוץ די אידייען פון צדק און יו
אויך די מעלה וואָס עס איז נאָך היינט אַזוי פריש, אַזוי לעבעדיק, אַזוי
אויך דער נוסח איז אַזוי היימיש, נאָענט און וואַרעם. עס גיט דעם געפיל
אַלע הימלען וואָלטן זיך געעפנט און צוגעפירט פנים אל פנים צו גאָט. די נאָע
קייט באַווירקט אויף דער מענטשלעכער ווירדע, ווי עס דריקט זיך אויס ד
שטאַרקער ווילן צו קענען לויבן גאָט:

איך וועל ניט שטאַרבן נאָר לעבן
און דערציילן די מעשים פון גאָט;
ניט די טויטע וועלן לויבן גאָט . . .

פון זאָגן אַ קאַפּיטל תהלים ווערט אַ ייד זיכער אין זיך אַז זיין בקשה וו
אַן ספק דערפילט ווערן. דער תהלים איז זיין בעסטער רעצעפט, און
באַלזאַם פאַר זיין צער און צעווייטאָגט האַרץ. עס ווערט אים אויך גרינגער א
דער נשמה. עס דערהויבט זיין געפאַלן געמיט:

גאָט לענקט אונטער אַלע געפאַלענע,
ער שטעלט אויף אַלע געבויגענע;
דיער געשריי הערט ער צו און העלפט די.
גאָט איז נאָענט צו אַלע וואָס רופן אים מיט אמת.

דער ייד איז זיכער אַז גאָט איז אויף זיין זייט, תמיד גרייט אים צו העל
ווי עס שטייט:

פון ענגעניש האָב איך גערופן גאָט!
און ער האָט מיר געהאָלפן.
וואָס קען אַ מענטש מיר טאָן?
אַז גאָט איז מיט מיר, האָב איך ניט קיין מורא...

[illegible] מאַיאָווע טעג מיט איציק מאַנגערן

[illegible] קומט ניט אָפט קיין לאָס אַנגעלעס, נאָר ווען ער קומט שוין [illegible] די צייט אַ פאָעטיש־בגלופינדיקע ביי אונדז. מיר האָבן געהאַט [illegible] יום־טוב אָן אַ חול־המועד — אַ מאַיאָווע צייט.

[illegible] האָט ער געהאַט ביי אונדז און אַלע זיינען געווען אימפּאָזאַנט [illegible]

[illegible] שבת, דעם 13טן מאַי, אין אָלימפּיק צענטער, איינגעאָרדנט [illegible] קאַפּיטעל און דער פרויען דיוויזיע. דער פאָרזיצער, גורעוויטש, [illegible] דעם אָונט און געלייענט יעקב פאַט'ס שטריכן און כאַראַקטעריס־[illegible] ביאָגראַפיע. חזן שמואל קעלעמער מיט זיין דראַמאַטישער [illegible] געזונגען עטלעכע לידער פון מאַנגערן און האָט זיי קינסטלעריש [illegible] איסגעטייטשט.

[illegible] האָט געזונגען אַ „פּאָפּורי"— לידער פון מאַנגערס טעאַטער־[illegible]". זי איז געווען חנוודיק צוגעפּאַסט און האָט אָנגעשלאָגן [illegible]. דער עולם איז געווען ביז גאָר אויפגעלייגט און באַגייסטערט. [illegible] דעם אָונט האָט דער דיכטער איציק מאַנגער. ער האָט אַרויס־[illegible] געדאַנקען, וואָס האָבן אים אַריינגעפירט אין די זכרונות פון [illegible] פילן און וואָס פאַר אַן אינטעליגענטע יוגנטלעכע זי האָט פאַר־[illegible] געוועזן אַן אינספּיראַציע צו לייענען לידער פאַר איר. דער [illegible] געפילט חשוב און איז געווען שטאָלץ ביי זיך.

[illegible] פאַרענדיקט מיט לייענען עטלעכע לידער און באַלאַדן. ווי ער [illegible] געסטיקולירן מיט זיינע סקולפּטאָרישע הענט; מאָדולירן זיינע [illegible] לידער, כדי צו אילוסטרירן פאַר די וואָס האָבן ניט באַוויזן אויפצו־[illegible] ניואַנסן פון זיינע סאָנעטן אָדער אַ ניט־דערהערטן מעטאַפאָר, [illegible] אינעם גרויסן זאַל, דורך זיינע הענט אים ניט לאָזן שטאַרבן לעם [illegible] דערזעען אים מיט די אויגן. . . .

[illegible] איז געווען איינער אין זיין קינסטלערישן כאַראַקטער.

[illegible] דעם 17טן מאַי, האָט דער קאָונסיל פון די לייען־קרייזן דורכ־[illegible] ליטעראַרישן בייטאָג אין זאַל פון יידישן קולטור קלוב. גאָסי סאַרטאָ [illegible] ווי אַ פאָרזיצערין, די פּראָגראַם מיט אַ קורצן אַריינפיר, וואָס [illegible] דעם איינדרוק ווי זי זאָל האָבן געגרייט צום טיש מיט אַ יום־טוב־[illegible] אין ס'איז געשאַפן געוואָרן די נויטיקע שטימונג.

[illegible] האָט באַגריסט דעם דיכטער און געגעבן עטלעכע פראַגמענטן

[illegible] קענען דעם תהלים אויף אויסנווייניג, און איז דער מענה־לשון [illegible] שרייען, פאַר אַלע צווייפלס און טרויער. אפילו אַז מ'פאַרשטייט [illegible] פירוש המילות — די צרות און טרערן ריידן שוין פאַר אים; ווי עס [illegible] יהואש: אַלע טרערן וואָס זיינען אַריין אין די מזמורים פון [illegible] די הונדערטער דורות, וויינען צוריק אַרויס צו אונדז.

איבער מאַנגערס אייגנאַרטיקן דרך סיי אין ליד און סיי אין דער פּראָזע, וואָס א
פּול ביי אים מיט פאָלקס־געניאַליטעט.

מאַנגער האָט גערעדט איבער: „איך און מיין ליד״ און פאַרגעלייענט פ
זיין סעריע „וועלוול זבאַרזשערס ליבע־לידער צו מלכהלע דער שיינע
דער בייטאָג איז געווען גוט־באַזוכט; אַן אויסנאַם אין גאַנצן חודש מאַי.

פרייטיק, דעם 19טן מאַי, האָט מאַנגער ג ע ׳ ש ב ת ׳ ט אין אינסטיט
אויף דריטער גאַס ביים שבת־טיש. דער פאָרזיצער, משה שולוויס, האָט פאָרגע
שטעלט מאַנגערן אין אַ שבתדיקער אַטמאָספערע און דער דיכטער האָט גערעד
איבער דער טעמע: „איך־פאָרטרעט אין מיין ליד.״ דער עולם איז דורכגענומ
געוואָרן סיי מיט די עפּיזאָדן פון זיין א י ך און סיי מיט דער עסטעטיק פ
זיינע לידער.

שבת, דעם 20טן מאַי, איז געווען דער צווייטער קבלת־פּנים אינעם יידיש
קולטור־קלוב. דער פאָרזיצער, י. פרידלאַנד, דער שריפטשטעלער און רעדאַקטאָר
פון „חשבון״, האָט אַ חוץ צוטראָגן אַ היפּשע ביבליאָגראַפיע, אויך געגעבן עטלעכ
טרעפלעכע כאַראַקטעריסטישע שטריכן הן פון מאַנגערס שאַפן און הן פון זי
אייגנאַרטיקער פּערזענלעכקייט.

מאַטעס דייטש האָט אין אַ בצמצומדיקער באַגריסונג, אין נאָמען פון ל.
פּע״ן־קלוב, באַגריסט דעם דיכטער אין אויסגעזונגענע געדאַנקען, ווי נאָר
פּאָעט צו אַ פּאָעט איז מסוגל צו זינגען.

דער גאַסט האָט גערעדט איבער שלום עליכמען און ווי עס איז וואויל
באַוואוסט אין דער יידישער וועלט, איז עס אַן אָדע פון מאַנגערן צום מייסטע
און זשעניע פון יידישן הומאָר, צום גאוניאַלן קלאַסיקער פון יידישן לשון.

דינסטיק, דעם 26טן מאַי, ביי פּרץ הירשביין צווייג פון אַרבעטער פאַר
באַנד, אין אינסטיטוט אויף דריטער גאַס. פאָרזיצער חבר בראָדי. די טעמע
„קונסט און לעבן.״ דער זאַל איז געווען געפּאַקט, די שטימונג—אַ זמן־מתן
תורה׳דיקע.

שבת, דעם 27טן מאַי, אין אַרבעטער רינג קרייז; נוטקעוויטש, פאָרזיצער
ער האָט אין אַן עלעגאַנטן אַריינפיר געגעבן אַ געגנונדיקע אָפּשאַצונג איבער
מאַנגערס שאַפן. ער האָט אויך געגעבן אילוסטראַציעס פונעם דיכטערס לידער.
מאַנגער האָט רעפערירט איבער אַברהם גאָלדפאַדן.

דער עולם איז געווען באַגייסטערט און מאַנגער גופא איז געווען ענטוזי
אַסטיש, ווייל ער דערהויבט זיך צו טעאַטראַלע הייכן סיי אין בילד און סיי אין
דער דיכטערישער ראָמאַנטיק פון יענער קלאַסישער גאָלדפאַדן־עפּאָכע, וואָס
איז לויט מאַנגערן, איינציק אין איר מין בנוגע יידישן סטיל און טראַדיציע
פון יידישן שוישפּיל.

אַ פּריוואַטער אָוונט אין הויז פון די חברים ווילי און ליזאַ שאַר, מיט
אַ געקליבענעם עולם פון פריינט, פאַרערער פונעם דיכטער, איז געווען דער
קלימאַקס פונעם פאַרברענגען מיט מאַנגערן אין לאָס אַנגעלעס.

די באַלעבאָסטע, ליזאַ, האָט אין עטלעכע פיין־געקליבענע ווערטער דער־
עפנט דעם אָוונט און פאַרגעשטעלט דעם חבר יואל ווייסשטיין, ער זאָל איבער־
נעמען דעם פאָרזיץ. ער האָט פּרובירט אויף זיין אופן שאַפן אַ שטימונג פון

…מאָספער לכבוד דעם דיכטער און דעם יידישן לשון. אויף … טעמע, וואָס איז פול מיט טראַגישן צער, האָט מאַנגער … ביקטיוו גערעדט. ער האָט דעם עולם אַרויפגעפירט אויף … לעצטער לעצטקייט אין שייכות מיט דער יידישער ליטעראַטור … איר שעפערישער אייביקייט, וואָס איר שטייט פאַר אין די … וועלט.

… ווערן משה קאַפּלאַנס איבערגעגעבענע מי אַרום די ביכער.

… אינדערפרי, האָב איך אָפּגעפירט מאַנגערן צום עירדראָם, … איף „דזשעט״ און ער איז אַרויף אין די הימלען הינטער … בליק.

… פּאָעטן און אַ דזשעט

(ביים אָפּשייד מיט איציק מאַנגער)

… לעבן אַ געפליגלטן פויגל
…;
… אויף זייביידן פאַלט אַראָפּ
….

… ווען באַלד אינעם בויך אַריין
…
… ווי אַ טאַנץ־זאַל די גרויס
… אַוועק.

…, כ׳איז שלעכט דעם איבערבלייבער, וויי!
… אַ גרויל.
… אייפּן אַקסל פון יענעם, אַ טויטער פיש
… אָפּן מויל.

… האָט זיין נאָמען פאַרלוירן, איז ער געל־בלוי,
… סם...
… פאַרקוילטע אין צער וואָס איז פלאַמיק זונרויט
… פייגלס קאָם.

… לעם אַ פויגל אַ שטאָלענער וואונדער־דזשעט
… צום פלי.
… יידישער אומעט ביי ביידן שעפּטשעט פאַרשלאָפן
… אני.״

דער טאָג, אַ קינד אין פריער צייט, פון זיין שלאָף
נאָך ניט צעשיידט.
צוויי פּאָעטן, פאַרכליסנעט אין רעיונות, בלאַנדזשען אום
אין ניט-גערעדטע רייד.

צוויי פּאָעטן, איינער הייבט זיך אויף צום פירמאַמענט,
ער פאַרפליט.
דער צווייטער מיט זיין בליק צום דזשעט-וואָלקן אַ פאַר'תמ'ט
צוגעשמידט...

אוי, אַ דיכטער איז ניט ווי אַ פויגל פון אַ בוים, פויגלדיק,
אָפּגעפלויגן.
ער האָט ס'האַרץ פון צווייטן, אין זיין הויכן וויכערפלי,
מיטגעצויגן...

ה. באַרקאַן

זייט מ'האָט געפירט מיין פאָלק ...

זייט מ'האָט געפירט מיין פאָלק ווי די רינדער
צו די גיהנום-הייזער פון מיידאַנעק —
כ'שפּיגל זיך אין שול אין מיינע יידישע קינדער,
און טרייסט זיך... געבויגן און צעפּייניקט.

פּנימער ליבע פון קינדער דערמאָנען
לעבן פון פאָלק דורך טויזנטער יאָרן:
אין אויגן — דער שטאָלץ פון צעפּלאַטערטע פאָנען,
אין שטערן — דער חותם פון וועלט און איר צאָרן.

כ'קוק זיך איין טיפער אין אויגן, כ'זע קוואַלן
פון יידישער חכמה און שיינקייט פון דורות;
מיין שול ווערט אַ פּרעכטיקער פּאַלאַץ מיט זאַלן,
באַהאָנגען מיט גאָלד און מיט העלע מנורות.

ווער ווייסט אונדזער שפּעטער? נאָר כ'קוק אויף געזיכטער,
זע שטראַליקן מאָרגן אַנטקעגן די אויגן:
אַ הערצל, אַ פּרץ — מנהיגים און דיכטער!
און כ'גיב זיי מיין ברכה אין גרויקייט געבויגן...

A SOMBER CHRONICLE IN THE SAGA OF THE JEWS

WANDERUNGEN UN NISYOINES (Wanderings and Temptations).
By I. FRIEDLAND, 4375 Sunset Drive, Los Angeles, Calif., [illegible]. Southland Press. 256 pages.

By LOUIS FURMAN SAS*

Mr. Friedland's book consists of a short novel followed by a collection of short stories. The novel is the better part of the volume. The author succeeds in bringing into sharp focus Jewish life in Poland prior to the Russo-Japanese war and thereafter. We are introduced into an interesting Jewish milieu in which both rich, epicurean Jews and proletarians of the same faith are still united by a common Jewishness.

Characters worth of a Dostoyevsky—Like Joel, [illegible] the hero Brisker, Anna Magid, Maria Rodina and others—hold the reader's interest and become real individuals instead of types. Even sexual episodes are treated in a mature, adult, almost French manner. Anti-Czarist activity, social and radical movements in general, pogroms, as well as personal dealings between Jew and non Jew fill the pages of this interesting volume.

The short stories are written in a more poetic vein and are concerned with diverse aspects of the Jewish saga of the past sixty years: the rabbi a psychiatrist, the heroism of the Jew as he suffers, the new fact and fiction of the heterogeneous elements in Israel. The origin of an Israeli song, the story of two Jews and a dog in Tel Aviv or pindaric impressions of California are offered to us in a rich banquet of language and emotion. Sometimes the Jew is idealized (a la *Exodus*), but the author's approach is generally a mature and realistic one.

All in all Mr. Friedland's volume is a valuable contribution to recent Yiddish literature.

**Professor Sas is at the Romance Languages Department, College of the City of New York.*

[illegible] פֿון אונדזער דריי־שפּראַכיקער ליטעראַטור

(קאָמענטאַר צום ענגלישן אַרטיקל)

[illegible] לייענער זעט דאָ אין ענגלישן שריפט — אַן אַריינבליק אין י.
[illegible] „װאַנדערונגען און נסיונות״— איז אַן אָפּדרוק פֿון דער ליטע־
[illegible] דזשואיש בוקלענד״ ביי די פּובליקאַציעס פֿונם „נעשיאָנאַל
[illegible] באָארד.״ (זע זייט 50)

„דזשואיש בוקלענד" (יידיש ביכער־לאַנד) איז פון די פיינסטע קו...
מאַניפעסטאַציעס אין אַנגלאָ־יידישן זשורנאַליזם.

אייגנטלעך אַ פּנקס פון אונדזער דריי־שפּראַכיקער ליטעראַטור: ...
העברעאיש און ענגליש. אַלץ וואָס דערשיינט אויף די דריי לשונות אין ...
פאָרם ווערט פאַרצייכנט מיט ליבשאַפט און אָפּגעשאַצט מיט חשיבות.

די פאַרצייכענונגען און אָפּשאַצונגען זיינען צומאָל גאָר און גאָר קורץ ...
געציילטע שורות, אָבער פאַר אַ פּנקס דאַרף מען ניט מער. די עטלעכע ...
האָבן באַדייט. זיי גיבן איבער דעם כאַראַקטער פונם פאַרצייכנטן ווערק. ...
דער דורכאויס נעגאַטיוער קריטיקער זוכט אויף תמיד אַ פינטעלע, וואָ...
אים ווייזן פאַרוואָס דאָס ווערק איז פאַרט ראוי צו ווערן אַריינגעשריבן ...
פּנקס פון דער יידישער ליטעראַטור.

ווי אַ פּנקס, שליסט איין „דזשואיש" בוקלענד" דעם גאַנצן תוכן פון ...
גייסטיקער שאַפונג.

נאָוועלע און פּאָעזיע, דראַמע און ליד, מוסר און הומאָר, פילאָזאָפי...
וויסנשאַפט, געשיכטע און ביאָגראַפיע, אינטעלעקטועלע עסיי און פּאָל...
תנ"ך־איבערזעצונג און תלמודישער פּירוש, פּאָליטישע אָפּהאַנדלונג און סאָצ...
שטודיע, מעמואַרן און ראָמאַנטיציזם, פּובליציסטיק און מיסטיציזם, ...
ביכער, פעליעטאָן, אַנטאָלאָגיעס, יאָר־ביכער, ענציקלאָפּעדישע זאַמלונגען ...
דיכטונגען אַרום גמרא־געשטאַלטן, צדיקים און גייסטיקע פירער אינם גאַ...
די דורות — אונדזער גאַנצע עשירות פון געדאַנק און נשמה־רעגונג קומט ...
אינם „דזשואיש בוקלענד", און יעדע אויסגאַבע לויכט מיט נייער ליטעראַרי...
שעפערישקייט.

ס'איז אַ שפע פון אונדזער פאָלקס גייסטיקן לעבן, וואָס דערהויבט ...
האַרץ פונם פאַראינטערעסירטן לייענער צו יום־טובדיקן שטאָלץ.

ווער זאַמלט עס אַלץ אויף, גרייט עס צו, און שטעלט עס אויס?
אין דעם איז מער ווי גוטע רעדאַקציע.

דער הויפּט־רעדאַקטאָר, סאָלאָמאָן גרעיזעל, וועמעס רעפּוטאַציע ...
פון פאַרטראַכטע און רעדאַגירטע ענציקלאָפּעדיעס און ווערק פון היסטאָרי...
האָט אַרום זיך אַ גאַנצע אָרגאַניזאַציע פון מיטרעדאַקטאָרן, אַלע פון דער ...
טעליגענץ פון יידישע און אַלגעמיינע סעמינאַרן און קאָלעדזשעס, דערצו אַ ...
ציעלן „שר" פאַר יעדן פון די דריי לשונות ביי דער אַמעריקאַניש יידישער לי...
ראַטור. דער שר ביי ענגליש — מאָרטימער דזש. קאָהען; דער שר ביי העב...
איש — דזשייקאָב קאַבאַקאָף; דער שר יידיש — סאָל ליפּצין. יעדע אויס...
האָט פיר זייטן, און זיי נעמען אַרויף אַ צוואַנציק אָפּשאַצנדע פאַרצייכע...
פון נייע ווערק. און די וואָס שרייבן די אָפּשאַצונגען זיינען ספּעציאַלי...
באַזונדערס באַרופן לויטן אינהאַלט פונם ווערק.

אַ מוסטער ווי אַזוי דאָס קומט אַרויס אין געציילטע פּאַראַגראַפן איז ...
אָפּדרוק אין ענגלישער שריפט, וואָס דער „חשבון"־לייענער האָט דאָ פאַר ...
דער אַריינבליק אין דער לענגערער נאָוועלע און אין די קורצע דערציי...
פון י. פרידלאַנדס בוך „וואַנדערונגען און נסיונות."

[illegible] צער, לואיס פורמאַן־סאַס, איז פּראָפעסאָר ביים ראָמאַנישן
[illegible] אינם ניו־יאָרקער סיטי קאַלעדזש. ער פירט אויס, אַז
[illegible] איז אַ ווערטפולער בייטראַג אין דער יידישער ליטעראַטור
[illegible] דורות, און ער קאָמפּלעמענטירט ניט מיט סתם שבחים. ער
[illegible] פרידלאַנדס כאַראַקטער־שילדערונג און סטיל, און אויך וואָס
[illegible] הגם פּאָעטיש, צוימט מיט גוטן געשמאַק דעם פאַרפאַסערס
[illegible] און ער שטרייכט אונטער, דר. לואיס פורמאַן סאַס, פריד־
[illegible] מאָלן די סאָציאַלע סביבה פון זיינע העלדן, יידן בעת די רעוואָ־
[illegible] אין צאַרישן רוסלאַנד ביים אָנהויב פון יאָר־הונדערט,
[illegible] ־טיפן, און ייד־און־גוי־פּראָבלעמען אין אַמעריקע.

[illegible] קריגט אויסדרוק אינם אָפּשאַצערס דריי־פיר פּאַראַגראַפן. ס'איז
[illegible] אַ סך אין ווייניק ווערטער, און אַזוי שטעלן זיך אויס די
[illegible] פון די ווערק אויף העברעאיש און ענגליש. דער אָפּטייל פאַר
[illegible] יידיש האָט אויף זיך דעם בילדלעכן נאָמען: „פּראָם דהי יידיש
[illegible] —דיק־געוואָרענע תבואה פון די גייסטיקע פעלדער אויף יידיש.
[illegible] זיך אַן אוימגעהויערע ליבשאַפט צו שרייבער, און אַ זעלטענע
[illegible] פון די דריי שפּראַכן מיט יידישע ליטעראַטור.

[illegible] איז ניטאָ אַזאַ ליטעראַרישער פּנקס אויך אינם זשורנאַליזם אויף
[illegible]

[illegible] ניט אינם זשורנאַליזם אויף העברעאיש ?
[illegible] סע אויףביידע לשונות זיינען, פאַרשטייט זיך, פאַראַן שטענ־
[illegible] פאַר ביכער־רעצענזיעס און פאַרטיפטע ליטעראַרישע אָפּ־
[illegible] פאַראַן ספּעציעלע זשורנאַלן פאַר ליטעראַטור־ענינים; און
[illegible] די גוטע קענער אין ליטעראַטור; און עס פעלן אויך נישט שטרענ־
[illegible] מאַנכע אפילו מיט אַ סנאָבישן יצר־הרע. ספּעציעל פאַר
[illegible] צו קענען איינשטעלן אַ מין „כהנים־ליטעראַטור." מ'זאָל לייענען
[illegible] בלויז די סאַמע גרעסטע טאַלאַנטן. גיכער וואָלטן זיי געדאַרפט
[illegible] אויף יידיש זאָל זיך שאַפן אַ פּנקס, אַ צענויפנעם פון אַלץ, וואָס
[illegible] דער דריי־שפּראַכיקער ליטעראַטור, וואָרים עס איז בפירוש אַ
[illegible] אַז דער יידיש־לייענער זאָל האָבן אַרום זיך דעם גאַנצן רייכטום
[illegible] שעפערישקייט. עס איז אים איצט אומעטיק, דעם יידיש־
[illegible] אַ גרויסע און אַ הייליקע וויכטיקייט, אַז זיין האַרץ זאָל דערהויבן
[illegible] זיך אין מיטן אַ שפע פון גייסט...

אַריינגעקומענע זשורנאַלן און צייטשריפטן

[illegible] איפן שוועל", "זייך",
[illegible] אונדזער וועג",
[illegible] ניו יאָרק; „פריילאַנד"
[illegible] שריפטן; „אַר־
[illegible]", „דווקא", „דאָס
[illegible] ב. איירעס; „די שטי־
מע", „דער וועג", מעקסיקאַנער בלע־
טער, „פּאָראויס" מעקסיקע; „היימיש",
„פּראָבלעמען", „ידע עם" במה לפולק־
לור יהודי, תל־אביב; יום־טוב בלע־
טער, יאָהאַנעסבורג, סאַוט אַפריקע;
„יידישע שטימע", וואַרשע, פוילן.

א. כראבאַלאָווסקי

נאָטיצן פון יידישן קולטור־לעבן

דער סיום הזמן פון ל. א. יידישן קולטור־קלוב

איז פאַרגעקומען שבת, דעם 24טן יוני. דער אָוונט האָט זיך באַ
אויסגעצייכנט מיט זיין רייכן פּראָגראַם, ווייל דאָס אזי געווען דער 35
סיום הזמן פון ל. א. יידישן קולטור קלוב. במשך פון דער צייט האָט זיך דער
אַנטוויקלט פון אַ קליינער געדונגענער דירה ביז אַן אייגענעם פּראַקטיק
מיט 38 ליטעראַריש־מוזיקאַלישע שבת־צו־נאַכטן און 32 קולטורעלע מאַ
אָוונטן, וואָס איז דערמיט געוואָרן דער שטאָלץ ניט נאָר פון יידיש־קולט
לאָס אַנדזשעלעס, נאָר אַ שם־דבר און אַ מוסטער קולטור אינסטיטוציע
יידישן לעבן אומעטום. די רייכע יידישע ביבליאָטעק מיט עטלעכע טויזנט בי
אונטער דער אָנפירונג פונם איבערגעגעבנסטן פריינט פון יידישן בוך, א. א
און דאָס שטיצן מיט אַ ברייטער האַנט דעם ליטעראַרישן פּערטל־יאָר זשור
„חשבון“ — באַקרוינען די פילזייטיקע טעטיקייט פון קולטור קלוב.

דאָס אַלץ האָט שאַרף אונטערגעשטראָכן דער פּאַרזיצער פון ק״ק, פּר
י. פרידלאַנד, אין זיין דערעפענונגס־וואָרט. דער ק״ק, האָט פריינט פרידל
געזאָגט, האָט זיך ניט אונטערגעגעבן דעם שטראָם פון אַסימילאַציע (און
קען צוגעבן, פון ענגליש־זאַציע, וואָס האָט זיך אַריינגעריסן אין אַנדערע יידי
קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס—א. כ.) און הויך געהאַלטן די פאָן פון יידיש
און יידישע קולטור. דאָס וויכטיקסטע פון אונדזער אַרבעט, האָט ווייטער גע
פריינד פ., איז באַשטאַנען דערין, וואָס מיר האָבן דאָס אַלץ באַוויזן ניט
ווערטער, נאָר מיט מעשים. אַזוי האָבן מיר דערגרייכט, אַז אונדזער ק״ק
געוואָרן די גייסטיקע היים פון אַ גרויסן יידישן עולם, וואָס פילט אָן דעם
וואָך־איין וואָך־אויס אין דער צאָל פון עטלעכע הונדערט פּערזאָן קיין עין־

אין פּראָגראַם פון אָוונט האָבן אנטייל גענומען: די מוזיקאַלישע טריאָ
גדאַל זאַלעסקי, וויאָלאָנטשעל; סאַשאַ דאַצקי, וויאָלין; און שענאַן גע
פּיאַניסט. די טריאָ און סאָלאָס פון די קאָנצערטיסטן זיינען אויפגענומען גע
דורכן באַגייסטערטן עולם מיט רוישנדיקע אַפּלאָדיסמענטן.

די טאַלאַנטפולע זינגערין, עסטעל מאַרלין, האָט זיך באַזונדער אויסגעצ
מיטן ציקל טעאַטער־לידער, צומיינסטן פון גאָלדפאַדנס רעפּערטואַר, וואָס
ווי אויפגעלעבט די גאָלדענע עפּאָכע פון יידישן טעאַטער.

דער קולטור־דירעקטאָר, יעקב ביומאַן, האָט צוליב דעם וואָס ס'איז
יאָר ניט פאַרגעקומען קיין שבועות־פייערונג, משמח געוועזן דעם עולם
אַ נאָווינע פון שלום עליכמס „מילכיקס.“

די באַגריסונג צום 35 יובל פון קולטור קלוב האָט געהאַלטן דער באַ
טער זשורנאַליסט הערי לאַנג, וועלכער האָט שטענדיק אַ ניי וואָרט מיט
טאַלאַנט אויפצוהייבן פאַקטן פון טעגלעכן לעבן צו אַ געשיכטלעכער הויך.
האָט ער אונטערגעשטראָכן דעם פאַקט, וואָס טייל מאָל פאַרנעמען ביי אונ
די כמעט צוויי הענרשנדיקע שפּראַכן (ענגליש דאָ און עברית אין ישראל)

יידיש מאַמע־לשון. ער האָט דערמאָנט: 1—די ווירקונג פון די יידיש־ עדות אויפן אייכמאַן־משפּט; 2—דעם „טאַטע אין הימל" ענטפער עדות האָט געגעבן אויף דער פראַגע, וואָס פאַר אַ ווערטער איז אים איפן זינען בעת ער האָט צוגעקוקט ווי יידן ווערן געפירט אין די דער ניו־יאָרקער „העראַלד־טריביון" האָט די ווערטער געדרוקט ערשטער זייט אין יידיש און זיי דערקלערט אויף ענגליש. 3—ווען איז אויפגענומען געוואָרן אין קאַנאַדע, האָבן די גלעקער, וואָס די הימנען פון די מלוכה פאַרטרעטער וואָס קומען אַהין, אויסגעזונגען פּריפּעטשיק". אַלע אַנדערע לשונות וואָס יידן ריידן זיינען אַלע לאַנד־ יידיש דריקט אָבער אויס וועלט־פאָלק" (מיטן טראָפ אויף פאָלק—א.כ.).

קינדער-אָרויסטריט פון טעמפּל און צענטער-שולן

פאַרגעקומען דעם 19טן מאַרץ, אין האַליוואָודער היי־סקול, אונטער פון דער ביוראָ פאַר יידישער דערציאונג, ביי דער יידישער פון גרויס לאָס אַנדזשעלעס. אין פּראָגראַם האָבן אַנטייל גענומען: בערבלום סימפאָנישער יוגנט אָרקעסטער; 2) אַרויסטריט פון יונגע 3) סאָלאָ־קלאַרנעט; 4) קאָמבינירטער שולן־כאָר. מיר גיבן דאָ נומערן פון כאָר מיט יידישע אותיות (געדרוקט אין ענגלישן פּראָגראַם יידישן אות אפילו):

האלאקה דאָדעקה"—דאָס מיינט אוודאי: „אַנא הלך דודך" (וואו איז געליבטער) אַ פּסוק פון שיר השירים; 2) „וויהודאַר ל'אָלאַם טעשעוו" מיר איבערלאָזן צו מענטשן, וואָס פאַרשטייען מער די ענגלישע פינטעלעך"... ג) „אַנאַהנו"—אנחנו; ד) בים־באָם—האָסידיק; ה) האָסידיק". דערביי אַ צושריפט, אַז דאָס איז געווידמעט דעם 200 יובל שם־טוב.

איז אויך געווען אַ פערטע אָפּטיילונג פון אַ פּופּעט (גאָלקע) פאַרשטעלונג. זיך דערביי וואונדערן, פאַרוואָס די יידישע שולן פון אַרבעטער יידישן נאַציאָנאַלן אַרבעטער פאַרבאַנד, זיינען איגנאָרירט געוואָרן אויפן 200טן יובל פון בעל־שם־טוב איז קיין יידיש וואָרט ניט געוואָרן. — צי איז דאָס ניט קיין פאַרשוועכונג פון זיין יובל, וואָס די קולטורעלע וועלט האָט געפייערט מיט פאָלקסטימלעכע קולטור־ עסייען אין אַלע יידישע צייטשריפטן איבער דער וועלט...

סיום הזמן פון אַ העברעאישער שול

איז דער סיום הזמן אין דער „קאָמיוניטי" שול, וואָס דאַרף זיין העברעאיש, האָט אונדז אנגענעם איבערראַשט מיט אַזויפיל אין יידיש לשון. ס'איז באמת געווען אַ נחת־רוח צו הערן אַזאַ פּראָגראַם, וואָס האָט געבראַכט יום־טוב'דיקייט און עכטע יידישע אַזאַ פשוט יידיש פאָלקס־ליד: „אויפן פּריפּעטשיק ברענט אַ פייערל" אַנצער עולם, יונג און אַלט, מיטגעזונגען מיט גרויס פרייד און

התלהבות. דאָס יידיש וואָרט האָט דאָרט הויך געקלונגען. (גאָרניט קיין פאַרגלייך מיט דעם אויבן־דערמאָנטן אַרויסטריט פון די טעמפּל און צענטער־שולן).

זאָל דאָ געזאָגט ווערן לשבח די איינאָרדענער פון דעם סיום הזמן קאָנצערט: ד״ר דוד ברידזשער, פון דער ביוראָ פאַר יידישער דערציאונג; פּיטער קאָהן, דזשוניאָר, וויצע־פּאָרזיצער פון דער „קאָמיוניטי״ סקול; הערי באַומאַן, שול־פּאָרזיצער, און אַלע אַנדערע פון עלטערן פאַראיין. דער גרויסער עולם, די עלטערן, באָבעס און זיידעס און פריינד האָבן גרויס הנאה געהאַט פון דעם סיום הזמן, וואָס האָט זיך אויסגעצייכנט מיט יידישער גייסטיקייט.

יערלעכער קאָנצערט פון יידישע קינדער־שולן („פּראָגרעסיוו״)

איז פאָרגעקומען זונטיק, 7טן מאַי, 2 בייטאָג אין ווילשייר־עבעל טעאַטער, געווידמעט „דעם אָנדענק פון אונדזער באַליבטן קלאַסיקער, י. ל. פּרץ.״

מיר זיינען בכלל ווייניק באַקאַנט מיט אָט־די שולן און זייער פּראָגראַם פון דערציאונג. מען מוז אָבער באַלד צום אָנהייב זאָגן, אַז די פּיראַמידע פון עטלעכע הונדערט קינדער קיין עין־הרע, אָנהייבנדיק פון די קינדערהיים־ שילער ביז די דערוואַקסענע פון דער מיטלשול — האָבן געמאַכט אַן אימפּאָזאַנטן איינדרוק. אַזוי האָט אויך געווירקט דאָס גרויסע קינסטלעריש־געמאָלטע פּרץ־בילד פון אויבן־אָן אויף דער בינע. ליידער דערלויבט אונדז ניט דער באַגרעניצטער פּלאַץ אויסצורעכענען אַלע נומערן פונם עטלעכע־שעהדיקן פּראָגראַם. מוזן מיר זיך באַנוגענען מיט די הויפּט־פּונקטן, געזונגען דורכן כאָר און סאָליסטן. למשל:

„מאַי־ליד״ פון מאָריס ראָזענפעלד; „וויג־ליד״ פון י. ל. פּרץ; „סטאַדי ענד לוירן טאָגטעהער״, „אָנו עולים״ (העברעאיש ליד), „זיבן שניידער״ פון וואָלף יונין. צווייטע אָפּטיילונג: „האָף און גלויב״ פון י. ל. פּרץ; „דער שיפער״, געזאַנג און טענץ; „קראַנצן פלעכטן״, רעציטאַציע און טאַנץ.

זייער אַ גוטן איינדרוק האָט געמאַכט די סצענישע אויפפירונג פון פּרצ׳עס „אויב ניט נאָך העכער,״ וואָס האָט באַוויזן וויפיל סצענישער ניט אויסגענוצטער רייכטום עס פאַרמאָגן די קליינע סקיצן פון אונדזערע קלאַסיקער.

צום סוף זיינען אַרויסגעטראָטן די שילער פון דער מיטל־שול, עטלעכע און צוואַנציק אין צאָל, מיט די וויכטערדיקע נומערן:

„זינגען מיר אַ ליד״ (ישראל פאָלקס־ליד); „און דו אַקערסט און דו זייסט״, „ביי דעם שטעטל״; „ים־ליד״ פון רבי יהודה הלוי; „פּלמח״, ישראל־ליד, יידיש — חיים שוואַרץ. „צוויי ברידער״, י. ל. פּרץ, כאָר רעציטאַציע; „ברידער״, י. ל. פּרץ; נאַראַציע און טאַנץ.

דיריגירט מיטן כאָר האָט עטל דזשענקינס; אַקאָמפּאַנירט — וואַלדעמאַר הילי; אַנאָנסירער, דאַנאַ און קערן פּאָלאַק; פּאָרזיצער, בוירניס ביילין. אָראַנזשירט און דיריגירט דעם מיטלשול כאָר האָט רעי בראָודאָ; אַקאָמפּאַנירט, מאָריס בראָודאָ. די באַגריסער זיינען געווען: דר. סענפאָרד גאָלדנער, ענגליש, און סעם אייבאַמסאָן, יידיש. דערלעצטער האָט אין וואַרעמער באַגריסונג אונטערשטראָכן די וויכטיקייט פון יידיש אין די שולן.

הזמן פון די אַרבעטער רינג שולן

... פאַרגעקומען דורך אַ יום־טובדיקער זיצונג פון דער פאַרוואַלטונג, ... דעם 28טן יוני, אין אַרבעטער רינג צענטער. דער לערער, ש. ... האָט געגעבן אַן איינלייטונג־שמועס וועגן „די פּראָבלעמען פון דער יידי־ ... אויף יידיש לשון.“ עמנואל גאָלדפאַרב, פינאַנץ סעקרעטאַר, האָט אָפּ־ ... באַריכט וועגן די שול־אונטערנעמונגען, וואָס זיינען געווען דערפאָלג־ ... פריינט דוד גאָלדמאַן, עקזעקוטיוו פאַרזיצער, האָט גערעדט וועגן די ... פאַרן נייעם שול־זמן. דעם פאַרזיץ האָט געפירט אַלעקס ראָבין.

... פייערונג אין אַ. ר. צענטער פון קולטור פאַר דערוואַקסענע

... פאַרגעקומען שבת־צו־נאַכט, דעם 24טן יוני, מיט אַ רעפעראַט פון זלמן ... טעמע: „פאַראורטיילן אין אונדזער קולטור־געשיכטע.“ דער געזאַנג־ ... אַל. ביטער, האָט אָנגעפירט מיט אַ צאָל געזאַנג־נומערן פון כאָר ביים ... סוף איז סערווירט געוואָרן קאַווע און צובייסן. די קולטור־פאַרומס ... זיינען געווען זייער דערפאָלגרייך און האָבן צוגעצויגן אַ גרויסן עולם.

דער אינסטיטוט פאַר יידישער דערציאונג

(אַן אימפּעריע פון נאַציאָנאַל סאָציאַליסטישע טעטיקייט)

... געזעלשאַפטלעכע באַוועגונג דערשיינט אויף דער לעבנס־אַרענע און ... צו באַפרידיקן באַדערפענישן פון אַ געזעלשאַפטלעכן שיכט, קלאַס ... פאָלק. דערזעלבער מאָטיוו גילט אויך פאַר די פאַרשיידענע גרופּירונגען ... ציוניסטישער באַוועגונג.

... אין אַלע גרעסערע שטעט אין די פאַראייניקטע שטאַטן פונקציאָנירט ... אָרגאַניזאַציע פון דער פועלי־ציוניסטישער פאַרטיי. אין לאָס אַנדזשעלעס ... אָרגאַניזאַציע, צוזאַמען מיט די צווייגן פון דעם נאַציאָנאַלן אַרבעטער ... און די פּעריפעריע אָרגאַניזאַציעס, אויסגעבויט דעם אינסטיטוט פאַר דערציאונג אין 1945, אויף 8339 וועסט דריטע גאַס, וואו עס געפינען ... די מיטגלידער פון די פאַרשיידענע שוועסטער־אָרגאַניזאַציעס, וועלכע ... אַרום דער פועלי־ציון באַוועגונג.

... קרוין־דערגרייכונג פון דער אינסטיטוטציע איז די קינדער־שול ... צו הונדערט קינדער און זייער דערציאונג אין יידיש וויסן ווערט אָנ־ ... פון פינף קאָמפּעטענטע לערערינס אין די יידישע און העברעאישע ... געשיכטע, געזאַנג און פאָלקס־טענץ.

... נאַטירלעך פאַר אַ פאַרטיי, וועמעס אידעאַל עס איז צו העלפן דעם ... פון „מדינת ישראל“ צו זיין פאַראינטערעסירט אין דערציען דעם יונגן ... גייסטיקער פּראָפיל זאָל על כל פנים זיין ענלעך צום פנים פון היינט־ ... נאַציאָנאַל געשטימטן ייד. עיקרים פון אָט־דער דערציאונג זיינען: אַז ... דור זאָל האָבן געמיינזאַמעס מיטן יידישן פאָלק אין ישראל דורך

דער העברעאישער אומגאַנג־שפּראַך, מיט יידן איבער דער גאָרער וועלט דור יידיש, אינדאָקטרינירן אים אין דעם גאולה אידעאַל מיט וועלכן עס זיינען באַזונ געזונטע טיילן פון יידישן פאָלק אין די תפוצות.

אָט־די אַרבעט פון צוגרייטן די יוגנט אין דעם נאַציאָנאַל סאָציאַליסטיש גייסט ווערט געטאָן אינטענסיוו און אַלזייטיק אונטער דער קאָמפּעטענער פירער שאַפט פון דער באַגייסטערטער לערערין, מרים הערשבערג.

די קינדער פון דער שול אין דעם אינסטיטוט פאַר יידישער דערציאונג זיינען איינגעטיילט אין גרופּן: די ערשטע גרופּע קינדער אין עלטער פון 3½ ביז פינף יאָר קומען יעדן טאָג אין קינדערגאָרטן. זיי שפּילן זיך אין פאַרשיידענע שפּילן אין מאָלן אויף פּאַפּיר מיט וואַסער־פאַרבן. אפשר ליגט פאַרבאָרגן אין אַ קינד אַ צוקונפטיקער שאַגאַל. די גרופּע קינדער ווערט אָנגעפירט פון דער ישראל ...עגירטער לערערין גינאַ אַסטאָר. זי נוצט די העברעאישע שפּראַך אין איר אומגאַנג מיט די קינדער, אַזוי אַז שוין אין פריען עלטער דערווערבן די קינדער אַ צאָל העברעאישע ווערטער.

די ...ערער צוזאַמען מיט די קינדער פייערן אַלע יידישע ימים־טובים אין שול, אויף אַן אופן וואָס קריצט זיך איין אין זייערע יונגע מוחות און וועט לאָזן ביי זיי זיסע זכרונות. די לערער זוכן אויך צו באַקאַנען די קינדער מיט אַקטיוויטעטן פון אַנדערע אָרגאַניזאַציעס, כדי צו אַנטוויקלען אין זיי אַן אינטערעס אין דעם קהילה לעבן פון שטאָט.

אינטערעסאַנט און לויבנסווערט איז דער געגנשטאַנד „חומש“, געלערנט אין פערטן קלאַס פון מרים הערשבערג. די יידישע תורה איז אָנגעפילט מיט עטישע לערעס, מיט פאָלקלאָר און פּאַטאָס. אויף די פינף ספרים זיינען דערצויגן געוואָרן דורות. יידן האָבן געשעפּט פון זיי דערהויבנקייט און גלויבן, גערעכטיקייט וועט סוף כל סוף זיגן איבער אומרעכט, און האָט פאַראַנקערט די צוגעבונדנקייט פון יחיד מיטן כלל ישראל. דער חומש לימוד קאָן היינט אויך העלפן פאַרשטאַרקן דעם בונד צווישן דעם יונגן דור יידן מיטן כלל ישראל.

די שול זוכט אויסער בוך־לערנען צו פאַראינטערעסירן די קינדער אין אַנדערע קולטור־פאַזן און דאָס העלפט צוגרייטן אַ ברייטן אַנטוויקלטן מענטש. דעריבער איז די באַגאַבטע געזאַנג־לערערין, כאַשע מאַרגאַליס, אָנגעשטעלט צו לערנען מיט די קינדער געזאַנג. קינדערשע הערצער ווערן אָנגעפילט מיט פריידיק געזאַנג פון העברעאישע און יידישע לידער און די עלטערן און געסט ביי אונטערנעמונגען שעפּן נחת הערנדיק קינדער צעשאַלן דאָס יידישע און העברעאישע ליד.

אַרום דעם „אינסטיטוט פון יידישער דערציאונג“ גרופּירן זיך אַ צאָל יידישע אָרגאַניזאַציעס וועלכע זיינען באַזעלט מיטן אידעאַל פון ווידער אויפלעבונג פון יידישן פאָלק אין ישראל און העלפן באַפעסטיקן און בויען דאָס יידישע קולטור־לעבן. די עלף צווייגן יידיש און ענגליש ריידנדיקע פועלי ציון זיינען טעטיק און רעאַגירן אויפן פּאָליטישן לעבן אין לאַנד לטובת די אַרבעטער שאַפן פאָנדן פאַר דער הסתדרות. דער לייטער פון דער באַוועגונג איז דר. מ...

דער נאַציאָנאַלער אַרבעטער פאַרבאַנד פאַרמאָגט אין ל. א. אַכט יידיש ריידנדיקע און דריי ענגליש ריידנדיקע צווייגן. אָט־די אָרגאַניזאַציעס פיר...

מיט פֿאַרשיידענע פֿאָלקס־פֿייערונגען, פֿייערן ייִדישע ימים טובים. זיי לייטערן ווערט אין פֿאַרוואָרצלען אַ מאָדערנעם נוסח פֿון ייִדיש נאַציאָנאַלן לעבן. דער מיניסטער עקזעקוטיוו סעקרעטאַר פֿון „פֿאַרבאַנד“ איז דער באַגאַבטער עסקן שלמה האָכבערג.

די „הבונים“ יוגנט אָרגאַניזאַציע באַשטייט פֿון יונגע בחורים און מיידלעך, וועלכע לעבן זיך אויס אין אַ נאַציאָנאַלער אַטמאָספֿערע, סיי ווען זיי פֿאַרברענגען זייער רעאַקציע אויף אַ שעפֿערישן אופֿן אין דעם „הבונים קעמפּ“, פֿיי אין זייערע טעטיקייטן אין שטאָט.

כּדי צו בויען דערפֿאָלגרייך אַן אייגן לאַנד פֿאַר די ייִדן וואָס נויטיקן זיך פֿאַר אַממערסטנס, זיינען נויטיק קאָלאָסאַלע פֿאָנדן און אַ מאַסן ענערגיע, און די זייער פּיאָנערן אָרגאַניזאַציע (חלוצות), וועלכע פֿאַרמאָגט אין ל. א. און אומ־געבונג 35 צווייגן, טוט אַ פֿאַרצווייגטע אַרבעט לטובת ישראל. זיי העלפֿן רע־האַביליטירן פֿרויען און קינדער, וועלכע נויטיקן זיך אין אַ העלפֿנדיקע האַנט. זיי פֿאַרגעסן אויך ניט צו העלפֿן דער אינסטיטוט פֿאָלק־שול. אָט דער שפּיץ שטייט אַ־דער אידעאַלער פֿרויען אָרגאַניזאַציע איז עפּי סיימאַן.

ווי מיר זעען, לייגן ייִדן אַריין אַ מאַסע ענערגיע אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים צו העלפֿן בויען אַ ייִדיש היימלאַנד, און מיט דער צייט וועט מדינת ישראל זיין אַ „גיבראַלטאַר“ אין דעם שטורעמדיקן ים פֿון אַסימילאַציע און העלפֿן די ייִדישע קיבוצים קרעפֿטיקן זייער ייִדיש לעבן.

א. באַביטש *)

דער טויזנט דאָלאַר „נאָוט“ פֿאַר דער געזעלשאַפֿט פֿון ייִדישן קונסט־טעאַטער

(עפּיזאָדן פֿון ניט ווייטן עבר)

איך האָב ביי זיך געפֿונען אַ וועקסל אויף טויזנט דאָלער אויסגעמאַכט צו נאָמען שיפּליאַקאָוו ע"ה. דאָס וועקסל איז אונטערגעשריבן פֿון צען אַנדערע באַקאַנטנע ייִדישע כּלל־טוער.

דאָס וועקסל איז אויסגעמאַכט געוואָרן פֿון דער „סטייט־באַנק“ צו דער ייִדישער טעאַטער געזעלשאַפֿט פֿאַרן ייִדישן קונסט־טעאַטער.

דאָס וועקסל איז טיילווייז באַצאָלט געוואָרן. פֿון די אונטערשרייבער האָט יעדער איינער געדאַרפֿט באַצאָלן זיין חלק גוטצומאַכן דעם אונטערשייד אין דער גאַנצער סומע.

זייענדיק שיפּליאַקאָווס אַרויסהעלפֿער צו קריגן די הלוואה, איז דאָס וועקסל געבליבן ביי מיר.

הינטער דעם וועקסל שטעקט אַן אינטערעסאַנטע געשיכטע פֿון דער ייִדישער טעאַטער באַוועגונג אין ניו־יאָרק, וואָס דאַרף ערגעץ פֿאַרשריבן ווערן.

---

*) קאָלעגע באַביטש האָט איצט אַרויסגעגעבן אַ בוך פֿון זיינע אָפּגעקליבענע כּתבים.

דאָס איז, דאַכט זיך, פּאַרגעקומען אַרום יאָר 1924. דער באַרימטער ־
שפּילער מאָריס שוואַרץ ע״ה האָט פאַררופן פאַרשטייער פון פאַרשיידענע ייד
אָרגאַניזאַציעס און ער האָט זיי פאַרטרויעט, אַז מיט דעם קונסט־טעאַטער ה
שמאָל, ממש ביים באַנקראַטירן, און אַז עס מוז עפּעס געטאָן ווערן כדי
קונסט־טעאַטער זאָל אָפּגעראַטעוועט ווערן.

דער קונסט־טעאַטער איז דווקא דאַן געווען אין זיין גלאַנץ־פּעריאָדע, קי
טלעריש. מען האָט יענעם יאָר געשפּילט די פיינסטע פּיעסן, איבערזעצטע
אויך אָריגינעלע, און מיט גרויס דערפאָלג.

נאָך די רעפעראַטן פון דר. א. מוקדוני, הירש ערנרייך, און מאָריס שוו
איז ביי דער קאָנפערענץ באַשלאָסן געוואָרן זיך צו אָרגאַניזירן אין אַ פאָל
טעאַטער געזעלשאַפט, און עס זאָל געשאַפן ווערן אַ געזעלשאַפטלעכער קאָמי
צו שאַפן יערלעכע אַבאָנימענטן, וואָס זאָלן באַקומען טעאַטער איינטריט־קאַר
צו רעדוצירטע פּרייזן, כדי די גרויסע יידישע מאַסן זאָלן אָנהייבן באַזוכן ד
קונסט־טעאַטער. צו דעם האָט מען באַדאַרפט איינשטעלן אַן אַפּאַראַט מיט
אָפּיס, אַ סעקרעטאַר און אַ קאָמיטעט פון וואָלונטירן אין אַלע יידישע פאָל
אָרגאַניזאַציעס.

הירש ערנרייך איז אויסגעוויילט געוואָרן אַלס דער עקזעקוטיווער סעק
טאַר. אָבער כדי דער אַפּאַראַט זאָל ריכטיק פונקציאָנירן דאַרף מען דאָך ה
אַן „אַקאַונט" אין אַ באַנק, וואָס זאָל פאַרמאָגן כאָטש אַ טויזנט דאָלער.

איך געדענק ניט ווילאַנג דער אָפּיס האָט פונקציאָנירט, אָבער עס איז גע
דער אָפּיס מיט דעם דאָזיקן אַפּאַראַט וואָס האָט דאַן אָפּגעראַטעוועט דאָס ייד
קונסט־טעאַטער.

מען האָט אויפגערודערט די שטאָט, מיט אַלע יידישע אָרגאַניזאַציעס.

כדי צו עפענען דעם אָפּיס און צו קאָנען צאָלן ערנרייכן דעם „גרוי
געהאַלט", האָט מען געמוזט ערגיץ באָרגן אַ טויזנט דאָלער.

פון אַלע מאַכערס אין דעם קאָמיטעט איז דער גורל געפאַלן אויף ד
אַלטן אב. שיפּליאַקאָוו, וועלכער האָט געפירט קהלשע געשעפטן מיט דער בר
ווילער „סטייט באַנק." די גרעסטע איבערראַשונג איז פאַר אונדז אַלע
געווען, אַז שיפּליאַקאָוו האָט דווקא באַקומען פאַרן טעאַטער די הלוואה פ
טויזנט דאָלער אָן שוועריקייטן.

ער האָט דאַן דערציילט, אַז דער באַנקיר, אַ מיסטער ראָט, האָט אים געזאָ
אַז דער טעאַטער געזעלשאַפט וואָלט ער ניט געבאָרגט קיין צוויי סענט, אָב
אים, שיפּליאַקאָוון, ווייל ער איז זיינער אַ פּאָליטישער געגנער — יאָ. וואָ
אויב ער וועט אים דעם חוב ניט באַצאָלן, וועט ער דאָך זיך מוזן אַרויסקלי
פון בראָנזוויל, איז ביי אים, ביי מר. ראָטן, ווערט טויזנט דאָלער, כדי ער
פּטור ווערן פון שיפּליאַקאָוון, וועלכער איז איצט זיינער אַ בראָנזווילער
און אַ פּאָליטישער געגנער...

אויפמערקזאַם! באַנייט אייער אַבאָנימענט אויפן זשורנאַל „חשבון". וואָ
ניט מ׳זאָל אייך דערמאָנען עטלעכע מאָל. ס׳איז אייער חוב אויפצוהאַלטן
שריפט אויף יידיש, וואָס דערשיינט אין דער גרויסער יידישער לאָס אַנגעל

בן צוקערמאַן

פּראָבלעמען אין מדינת ישראל – 1960־1

„ליכט און שאָטן“

אונדזער פּרעסע ברענגט אונדז אינפאָרמאַציע בשפע פון מדינת ישראל, [illegible]קטיווע און סוביעקטיווע, אמתדיקע און אויך אָנגעלאָדענע מיט פּראָפּאַגאַנדע, [illegible] ניט צו שטערן די געמיטלעכקייט פון אַמעריקאַנער יידן, ווי אויך די געלט־[illegible]ס אין אַמעריקע. די פּרעסע איז פול מיט די סענסאַציעס אַרום חבר [illegible]ריונס געוואַגטע דערקלערונגען וועגן דער עקזיסטענץ באַרעכטיקונג פון [illegible] ציון־אָרגאַניזאַציע אין אַמעריקע און אין די תפוצות בכלל, וועלכע האָט, [illegible] בן־גוריונס מיינונג, אויסגעלעבט איר נוצלעכקייט; ווי אויך זיין דערקלערונג [illegible] דער חלוציזם אין ישראל איז אויסגעלעבט און האָט כמעט פאַרענדיקט זיין [illegible] אין מדינת ישראל. אַזוי האָט אונדזער חשובער דיכטער, אפרים אויערבאַך, [illegible]טיילט אין אונדזער אַמעריקאַנער יידישער פּרעסע.

עס איז אמת, אַז די קיבוצישע באַוועגונג שטייט לעצטנס אין שאָטן. מען [illegible] איר ניט קיין אויפמערקזאַמקייט, ניט אין דער ישראל־פּרעסע און ניט [illegible] דער יידישער פּרעסע אין דער גאָרער וועלט. די איינציקע וואָס זיינען אַנט־[illegible] פון דער קיבוצישער באַוועגונג, זיינען די פילצאָליקע דעלעגאַציעס פון [illegible]־אַפריקאַנער לענדער. איר וועט זיי געפינען צעזייט און צעשפּרייט אין [illegible]שידענע קיבוצים איבערן לאַנד, אָנגעטאָן אין זייערע נאַציאָנאַלע טראַכטן.

אויב מען שרייבט שוין יאָ וועגן דער קיבוצישער באַוועגונג, שרייבט מען [illegible] אַ סאַרקאַסטישן, לייכטזיניקן טאָן, און מען האַלט זיי אי איין אָפּזאָגן דאָס [illegible]. אָבער לעצטנס האָט זיך די שטימונג אַביסל געענדערט. אפילו די ביר־[illegible]לעכע פּרעסע ענדערט איר טאָן, ווייל זיי פאַרשטייען, אַז אָן דער קיבוצישער [illegible]גונג דראָעט מדינת ישראל אַ סך געפאַרן. אָט איז אַ ביישפּיל:

לעצטנס איז פאָרגעקומען אַן אסיפה אין עין־חרוד פון קיבוץ המאוחד, מיט [illegible] [illegible]לם פון צוויי טויזנט יונגע מענטשן. אין די רעדעס פון זייערע פירער [illegible] מען געקענט הערן אַז די קיבוצים לעבן איבער אַ קריזיס. אָבער דער [illegible]יס איז ניט דערפאַר וואָס עס פעלן נאָכפאָלגער; ניין, דער המשך איז אַ [illegible]פרידנשטעלנדיקער: ניינציק פּראָצענט פון די געבוירענע קינדער בלייבן אין [illegible] קיבוצים, און די צען פּראָצענט וואָס בלייבן נישט, באַשטייען פון די וואָס [illegible] אין דער גרויסער שטאָט צו באַקומען העכערע בילדונג, און די וואָס ווערן [illegible] אין דער אַרמיי. סיי די גרויסע שטאָט, סיי די אַרמיי זוכן מיט ליכט [illegible] פעאיקע מענטשן. ניט געקוקט אויף אַלע פאַקטאָרן וואָס די גרויסע שטאָט [illegible] בלייבן ניינציק פּראָצענט פון די צאַברעס אין קיבוץ.

אָט־דער פאַקט גופא לייקנט אָפּ די באַהויפּטונג אַז עס איז געקומען דער [illegible] [illegible]ם חלוציזם אין ישראל. מיינער אַ פריינט, אַן ערנסטער חבר, שרייבט, [illegible] [illegible] האָט לעצטנס באַזוכט פילע קיבוצים, יונגע און אַלטע: קרית ענבים,ביידע [illegible] [illegible]רודס (ווייל זיי האָבן זיך געשפּאָלטן), יד אליהו, לוחמי הגיטאאות, חיסופים. [illegible] אונדזער חבר און דיכטער, אפרים אויערבאַך, זאָל געווען באַזוכן עטלעכע

פון די נייע קיבוצים, אפילו די קיבוצים פון די מזרח־עדות, טאַקע אין די גר
פערלעכע גרענעץ־פּלעצער, האַרט מיטן פּנים צו די שונאים (אייניקע אַזעלכ
סטראַטעגישע פּונקטן זיינען באַזעצט פון מאַראָקאַנער יידן), וואָלט ער געקומ
צו אַן אַנדער מסקנה.

אונדזער גרויסער מנהיג, וואָס מיר אַלע האָבן פאַר אים גרויס יראת הכבוד
און ליבע און רעספּעקט, מאַכט פון צייט צו צייט אַ שטורעם מיט זיינע דערקלע
רונגען; ניט דערפאַר וואָס ער איז אויסן אָדער האָט הנאה פון סענסאַציעס
חס וחלילה! בען־גוריון אַליין האָט גרויס ליבע און דרך־ארץ פאַר אַלע חלוצים
און זייער קרבנות־גרייטקייט. זיין אויפבראויז איז אַ דאַנק דעם וואָס ער פאָדערט
מאַקסימאַלע דערגרייכונגען אין אונדזערע שטורמישע צייטן. אָבער אין מדינת
ישראל האָבן זיך געביטן די באַפעלקערונג, די צייטן, אַ דאַנק אויסערלעכן איינ
פלוס. מיר שיינט, אַז בן־גוריון איז אַ מחמיר, זוכט אין אַלץ שלימות, פּערפעקצי
אין מענטשן און אין אידעאַלן, וואָס מענטשן דינען. דעריבער איז ער ה
דער שטרענגער נביא, וואָס ברויזט שטענדיק מיט ביטערער קריטיק און שטראָ
רייד; מאַנכעס מאָל נישט רעכענענדיק זיך מיט נייע סיטואַציעס, מיט נייע אומ
שטענדן, וואָס זיינע גורם צו ענדערונגען און רעוויזיעס אין גאַנג פון לעבן.

מיר זיינען איצט לעבעדיקע עדות פון די גרויסע ענדערונגען, וואָס זיינ
פאָרגעקומען אין יידישן לעבנס־גאַנג. דער באַגריף פון חלוצים און חלוצי
האָבן אָנגענומען נייע פאָרמען, מוזן מיר האָבן אַ נייעם צוגאַנג.

צום ביישפּיל: די יידישע אינטעליגענץ וואָס קומט פון די תפוצות און באַזע
זיך אין די גרעניץ־פּונקטן, זיינען פּונקט אַזוינע גוטע חלוצים ווי די וואָס האָב
אויסגעטריקנט און געזונט געמאַכט דעם חולה־געגנט, אויסגעטריקנט די זומ
פון מאַלאַריע.

לאָמיר נעמען אַ ביישפּיל פון דעם קיבוץ לוחמי הגיאטות, וואָס מיר האָ
דאָ געהאַט דעם כבוד אויפצונעמען צביה לובעטקין, זייער אַ דעלעגאַטקע. אַל
חברים און חברות — געוועזענע געטאָ־קעמפער. דער קיבוץ איז סך־הכל צ
יאָר אַלט. דער נייער קיבוץ האָט זיך אַנטוויקלט שנעל און גוט. אַ פיינע ווירט
שאַפט. זיי לעבן אין מענטשלעכע באַדינגונגען.

די וואָס קומען פון די תפוצות און גייען אין די גרעניץ־פּונקטן, זיינ
פּונקט אַזוינע גוטע חלוצים ווי די חלוצים וואָס זיינען געקומען קיין ישראל מי
צענדליקער יאָרן צוריק.

יאָ, לאָמיר גיין צוריק צו דעם קיבוץ לוחמי הגיטאות. זיי האָבן זיך אָ
געזאָגט פון די דייטשע שילומים. מיט אייגענע מיטלען האָבן זיי געבויט זייע
קיבוץ; זיי האָבן געשאַפן און געזאַמלט טויזנטער דאָקומענטן. זייער פאַרוואַלטע
שניאור, אַ מענטש מיט אַ הויכער בילדונג, האָט זייער לייכט געקענט באַקומ
אַ פּראָפעסאָר־שטעלע אין אַן אוניווערסיטעט, מיט אַ העכערן עקאָנאָמישן סטאַ
דאַרט, אָבער זיין אידעאַליזם האָט דאָס ניט דערלאָזט, ווייל זיין געוויסן האָט אי
דיקטירט, אַז ער זאָל זיינע פעאיקייטן און קענטענישן אָפּגעבן צו פאַרהייליק
און פאַראייביקן די היטלער־קרבנות. פאַרדינט ער געוויס דעם נאָמען חלו

מיר טאָרן ניט פאַרגעסן, אַז די יוגנט אין ישראל זיינען נאָרמאַלע מענטש
ווי די יוגנט פון דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט. די פּראָספּערטי אין ישרא

האָט אויף זיי אַ גרויסע ווירקונג. פונקט ווי ביי אונדז אין אַמעריקע, פאַרלאָזן אין די טויזנטער יונגע מענטשן זייערע עלטערן אויף די פאַרמס און גייען אין די שטעט, וואו די באַדינגונגען פון לעבן זיינען בעסער און לייכטער. אַזוי זיינען בילדונג און פראָפעסיעס וויכטיקע פאַקטאָרן, צוליב וועלכע די יוגנט פאַרלאָזט די פאַרמס אין ישראל און גייט אין די שטעט, צו געניסן פון דער מאָדערנער ציוויליזאַציע, וואָס האָט אַ גרויסע צוציאונגס־קראַפט.

משה שרת איז געווען גערעכט, ווען ווען ער האָט געזאָגט אויף דער לעצטער זיצונג פון מפא״י צענטראַל־קאָמיטעט, אויף וועלכער עס זיינען באַהאַנדלט געוואָרן די יוגנט־פראָבלעמען: „מען פאַרלאַנגט מען זאָל ענדערן די באַציאונג צו דער קיבוצישער באַוועגונג, געבן איר מער חשיבות, עפענען לער־אנשטאַלטן און באַקעמפן דעם ניהיליסטישן קלימאַט, וואָס פאַרשפרייט זיך צווישן דער יוגנט, און דערמוטיקן די טעטיקייט פון חלוצישער יוגנט, אָבער אין סך־הכל: עס איז אָבער דאָ אַ סך ליכט אין דער היינטיקער ישראל ווירקלעכקייט: דער דינאַמישער בויאונגס־פּראָצעס, דאָס שאַפן נייע אינדוסטריעס, נייע אונטערנעמונגען. אין דער אָנפירונג שטייען נאָך אַלץ מענטשן פון דער דריטער עליה, מענטשן פון אַלטן ישוב, די חלוצים וואָס זיינען געקומען פאַרן אויסברוך פון דער צווייטער וועלט־מלחמה. דעריבער איז אַן אומזין צו זאָגן אַז עס איז געקומען אַ סוף צום חלוציזם.״

איצט איז אַ פּראָבלעם, וואָס רירט אָן מיך און טויזנטער חברים פון מיין דור, וואָס זיינען געקומען פון אייראָפּע, מיטגעבראַכט מיט אונדז דעם ציוניסטישן אידעאַל, און אין אונדזער אַדאָפּטירטן פרייען לאַנד פאַרגעזעצט דינען אונדזער אידעאַל ביז דעם היינטיקן טאָג. און טאַקע אַ דאַנק דעם שיבת־ציון אידעאַל זיינען מיר פאַרבליבן יידן מיט אַ טראַדיציאָנעלן באַגאַזש. מיר ווילן ווייטער לעבן יידיש לויט אונדזער יידישער טראַדיציע. דאָס מיינט, מיט דער יידישער קולטור אין אַלע אירע אָפּצווייגונגען.

איז טאַקע פאַר אונדז, עלטערע ציונים, געווען אַן איבעראַשונג חבר בן־גוריונס דערקלערונגען, אַז די ציון־אָרגאַניזאַציע אין אַמעריקע איז שוין ביי די היינטיקע אומשטענדן אויסגעלעבט און נוצלאָז. לאָמיר אַליין פאַר זיך מאַכן אַ חשבון הנפש: וואָס זאָלן מיר, באַוואוסטזיניקע, אינטעליגענטע יידן, טאָן? איבערגעבן דעם ציוניזם מיינט אויפגעבן אונדזערע אידעאַלן, וואָס האָט אונדז געשפּייזט פון אונדזער וויגנט אָן און אונדז געגעבן כוח אַריבערצוטראָגן די אַלע יסורים און נגישות פון לאַנגן גלות־לעבן. דער ציוניזם איז פאַר אונדז געווען אַ עמוד האש, וואָס האָט באַלויכטן אונדזער לאַנגן גלות־וועג. דער ציוניזם האָט אונדז געגעבן א.ון אפילו אין אונדזער פרייער אַמעריקע גיט אונדז דער ציוניזם אַ מאָראַלע אַחיזה, אַן אָנהאַלט, אַ באַרעכטיקונג פאַר אונדזער עקזיסטענץ. אונדזער לעבן מוז האָבן אַ תוכן, אַן אינהאַלט, ווי אַן אויפריכטיקער רעליגיעזער ייד היט אָפּ זיינע מצוות.

וואוהין גייען מיר פון דאַנען? די אינטערפּרעטאַציע הגשמה עצמית, זעלבסט פאַרווירקלעכונג, דאָס מיינט, לויט בן־גוריונס אויסטייטשונג, אַז דער איז אַ ציוניסט, וועלכער נעמט און פעקלט זיך אַריבער קיין מדינת ישראל.

כ׳גלויב ניט אַז חבר בן־גוריון גלויב אַליין אין יציאַת אַמעריקע אויף

ליטעראַרישע נאָטיצן

זעכציק יאָריקער יובל פון איציק מאַנגער

לכבוד זיין 60 יאָריקן געבוירנטאָג איז אויף דער איניציאַטיוו פון דעם יידישן אַרבעטער קאָמיטעט פאַרבעטן געוואָרן קיין לאָס אַנגעלעס דער באַריטטער יידישער דיכטער, איציק מאַנגער. דער יידיש־יידישער סעקטאָר האָט געהאַט דעם גרויסן נחת־רוח מהנה צו זיין פון דעם דיכטערס רעפעראַטן און לייענונגען פון זיין וואונדערלעכער דיכטונג.

בדרך כלל האָט זיך שוין דאָ כמעט ווי איינגעשטעלט אַ סדר, וואָס אַ טייל סאָלידע אָרגאַניזאַציעס, ווי: דער נאַציאָנאַלער אַרבעטער פאַרבאַנד, אַרבעטער רינג, יידישער קולטור קלוב, און דאָס מאָל, דער יידישער אַרבעטער קאָמיטעט פאַרבעטן, פון צייט צו צייט, פון דעם ווייטן ניו־יאָרק יידישע שריפטשטעלער דיכטער, יידישע וואָרט־קינסטלער, און זיי זיינען אונדז מזכה מיט קערנדיקע רעפעראַטן, מיט שוישפּיל און וואָרט־קאָנצערט, נאָך וועלכע אונדזער בעסערער יידישער עולם איז, דעם אמת געזאָגט, שטאַרק אויסגעהונגערט. זאָל דאָ טאַקע געזאָגט ווערן לשבח אונדזערע יידישע קולטור אָרגאַניזאַציעס, אַז וועלכע פון די אונטערנעמט די איניציאַטיוו אַרונטערצוברענגען אַ חשובע פּערזענלעכקייט קיין ל. א., קאָאָפּערירט דער רוב פון דער היגער קולטור געזעלשאַפט און דאָס איז זיכער אַ געזונטע דערשיינונג וואָס איז ווערט צו באַגריסן.

די יידישע קולטור־וועלט האָט לעצטנס געפייערט דעם זעכציק יאָריקן געבוירנטאָג פון דעם דיכטער איציק מאַנגער. צום בעסערן יידישן לייענער איז מאַנגער גוט באַוואוסט סיי פאַר זיינע וואונדערלעכע סובסטילע לידער ווי אויך פאַר זיינע פאָלקס־מאָטיוון און חומש אימפּראָוויזאַציעס. די תנ"ך־געשטאַלטן וואָס מאַנגער שילדערט אין זיינע ווערק, האָט ער זיי פאַר אונדז פאַרפאָלקס־טימלעכט, פאַרהיימישט און פאַראייגנט.

ס'איז כמעט ווי אַן אַקסיאָם, אַז אַ גוטער, פילפאַרביקער דיכטער איז אויך גלייכצייטיק אַ גוטער פּראָזאַאיקער. אַז דאָס איז אַזוי האָבן עס בולט באַוויזן

אַ גרויסן שטייגער, ווייל ער ווייסט די טיפע וואָרצלען, וואָס דער גרויסער יידישער קיבוץ האָט געשלאָגן אין דעם נייעם אַדאָפּטירטן לאַנד.

לויט מיין פאַרשטאַנד (האָבנדיק געלעבט אין נאָרט אַמעריקע 54 יאָר — אין קאַנאַדע און די פאַראייניקטע שטאַטן, ווי אויך אַ קורצע צייט אין ארץ ישראל) אַז יציאת אַמעריקע איז ניט פּראַקטיש, ווייל די פינף און אַ האַלב מיליאָן יידן זיינען די געטרייסטע מתנה יידן פון הינטערלאַנד, גרייט ווי אמתע שותפים צו העלפן מדינת ישראל.

עס זיינען פאַראַן פילע סיבות פאַרוואָס אַזאַ פאַנטאַסטישער פּלאַן קאָן ניט פאַרווירקלעכט ווערן. עס איז אַ פיינער לאָזונג, אָבער — עליה קיין מדינת ישראל, האָף איך, וועט זיין אַ פּריוויליקע, אַן לאָזונגען, אָן צוואַנג, נאָך דורך נייע באַדינגונגען דאָ און אין מדינת ישראל.

אנדזערע באַוואוסטע דיכטער יעקב גלאַטשטיין, גלאַנץ־לעיעלעס, חיים גראַדע און דאָס אייגענע אונדזער חשובער דיכטער איציק מאַנגער.

די וואָס האָבן געלייענט די פּראָזע פון זיין טאָג־בוך: פּאָרטרעטן פון אַ שניידער־שטוב — די קאָלירפולע געשטאַלטן, די שניידער־יונגען, די עמך'ס, "דער און נאָדל", פון וועלכע ער האָט געשאַפן זיינע לידער און באַלאַדן, האָבן געהאַט אַ נחת־רוח.

לכבוד דעם 60 יאָריקן געבוירנטאָג פון מאַנגערן האָט דער מאַנגער יובל־קאָמיטעט פון קולטור עסקנים, שריפטשטעלער און דיכטער, מיט ד"ר יוסף גאָרגאָשעס בראש אַרויסגעגעבן מאַנגערס נייעסטן בוך: "גאָענטע געשטאַלטן", אַ זאַמלונג פון מאַנגערס פּראָזע, און מ'האָט אים איבערגעגעבן אָט־די חשובע מתנה צו זיין יובל־באַנקעט, וואָס איז געפּראַוועט געוואָרן דעם 11טן יוני, אין באָטלער האָטעל, ניו־יאָרק.

"חשבון" און די קאָלעגן ביי דער שריפט, זיינען זיך האַרציק מתיחד מיט די אַלע ברכות טובות וואָס זיינען געגעבן געוואָרן צום חשובן בעל־היובל. מיר וווּנטשן איציק מאַנגערן פיל געזונט און שעפערישע אַריכת ימים, עד מאה ועשרים שנה.

ליטעראַטור־אָוונט אין וואָרט און ליד

לכבוד דעם 25טן נומער "חשבון", איז שבת דעם 27טן מאַי, אין ל. א. יידישן קולטור־קלוב איינגענומען געוואָרן דעם יובל־נומער זשורנאַל "חשבון". אַ פיינער עולם פון אַ פּאָר הונדערט יידיש־יידן האָבן מיט גרויס אינטערעס אויסגעהערט די חשובע היגע שריפטשטעלער, זלמן זילבערצווייג, הערי לאַנג און מאַטעס דייטש, מיט מאמרים וועגן יידישער שעפערישקייט און די וויכטיקייט פון דער פערטל־יאָר שריפט "חשבון".

אין דער קינסטלערישער טייל פון אָוונט זיינען אויפגעטראָטן: דער פיינער וואָרט־קינסטלער, אַברהם זיגלבוים, און די שוישפּילערין און זינגערין, אַניטאַ פריינדליך־שעף. דיכטער פּינטשע בערמאַן האָט געלייענט וואַרעמע באַגריסונגען צום "חשבון" פון שרייבער און דיכטער פון ניו־יאָרק, מעקסיקע און ישראל. דער רעדאַקטאָר פון דער שריפט, י. פרידלאַנד, האָט באַדאַנקט דעם גרויסן באַאינטערעסירטן עולם צו דעם זשורנאַל און זיך אָפּגעשטעלט אויף זיין עצם כאַראַקטער און לייטמאָטיוו. ער האָט אויך צוגעגעבן, הגם עס זיינען געמאַכט געוואָרן כלערליי ניט געלונגענע פּאַרזוכן אַרויסצוגעבן ליט. זשורנאַלן אין קאַליפאָרניע, האָט ער אָבער דעם בטחון אין דעם בעסערן יידישן לייענער, וואָס דאַרף איצט באַטראַכט ווי דער איינציקער אַספּיראַנט פון יידיש לשון און ליטעראַטור, און אַז ער וועט ווי תמיד זיין דער שטיץ־פּונקט און אינספּיראַציע פאַרן שריפטשטעלער אין זיין דראַנג צו יצירהדיקע אויפטוונגען און דערגרייכונגען.

דער פיינער אָוונט איז פאַרענדיקט געוואָרן ביי יום־טובדיקע טישן און פיינעם כיבוד.

ליטעראַטור אָוונט לכבוד נח גאָלדבערג

לויט אַ באַריכט וואָס איז צו אונדז צוגעשיקט געוואָרן פון אונדזער חש־ מיטאַרבעטער, דיכטער לוי גאָלדבערג, איז איינגעאָרדנט געוואָרן אין ניו־יאָ א פייערלעכער ליטעראַטור־אָוונט לכבוד אונדזער חשובן בן־עיר, דעם בעלע ריסט, נח גאָלדבערג.

ס'איז געווען אַ דערהויבענער אַקאַדעמישער אָוונט, מיט אָרומנעמענדי אָפּשאַצונגען פון נח גאָלדבערגס טאַלאַנט. עס האָבן גערעדט: דער עסייאי משה וויטיעס; דער קריטיקער ש. ד. זינגער; דער דערציילער יחזקאל קייטלמ דער דיכטער לוי גאָלדבערג; און ש. אַפּטער, דער ראָמאַניסט, ווי אַ באַגריס פון ניו־יאָרקער פּע"ן־קלוב.

אויך איז געלייענט געוואָרן באַגריסונגען פון ל. א. פּע"ן־קלוב און „חשבו און אַ פּערזענלעכע באַגריסונג צו נח'ן פון דעם דיכטער ז. בונין.

די זינגערין, שרה נודל, האָט בייגעטראָגן שיין געזאַנג, צוגעפּאַסט צו יום־טוב. דער בעל־שמחה, נח גאָלדבערג, האָט גערעדט וועגן אייגענע שע רישקייט און הויך אַרויסגעהויבן דעם זשורנאַל „חשבון". יידיש פּאַרליבטע י האָבן געקויפט זיין בוך „אויף צעוואָרפענע וועגן."

לויט דעם לעצטן בריוו וואָס מיר האָבן דערהאַלטן פון נח'ן, וועלן די גאָ בערגס שוין דעם סוף זומער זיין צוריק מיט אונדז אין אונדזער זוניקער ל.

וואַרעמער אָפּרוף אויף דעם נומער 25 „חשבון"

אונדזער האַרציקן דאַנק צו די פאָלגנדע פריינט, קאָלעגן, נייע און באַניי אַבאָנענטן אויף דעם „חשבון":

שלמה סאַלטעס, טאַרזאַנאַ, קאַליפ.
חברה פעלדמאַן, מאָנטרעאַל
שמואל דאַמניץ, ניו־יאָרק
אַנאַ סאַלאָוו בושעל, עלסינאָר, קאַליפ.
א. א. ראַבאַק, קעמברידזש, מאַס.
ליליען האַמער, ניו־יאָרק
שמעון וואַוזעק, ראָטשעסטער, נ.י.
א. שוואַרץ, ראָטשעסטער, נ.י.
פראַנק העריסאַן
מאַקס האָכפּילד
מ. לאַנגער
דזשעני שער
שמואל סאליד
מאָריס י. גולד
מאיר קאַסטעל
י. רווין, קליוולאַנד
חיים שאַפּיראָ
גאָסי שערמאַן
ס. סיגעלמאַן
א. קיפּניס
בערל סאָט
י. וויס

דר. קאַנאָף, ברוקלין נ.י.
פר. גאַרפינקל, סאַן פראַנציסקאָ
דזשאָו פאַל, פילאַדעלפיע
מאיר לעדערמאַן, קאַנ.
י. באַראַן
לאה סילווערמאַ
פיטער דיימאַנד
מ. באַראַן
מ. פולאַן, וויניפּעג
יעטאַ בונין
רות זהבה
אַלעקס קאַמינ
חוה ראָזענפּאַרב, מאָנטרעאַל
ס. טולטשינסקי, ניו־יאָרק
י. שטיינבערג, וועניס
מרס. י. לאָיס פרייבורם
מ. סילווערט, לייקוואָוד, ניו דזש.
מאַקס שוואַרץ
מ. הורוויץ
ה. גרין
דר. קינג, מעקסי

למען תזכור—אונדזערע גרויסע אבדות

מיט גרויס צער און באַדויער דערמאָנען מיר דאָ די נפטרים, וואָס זיינען במשך די לעצטע עטלעכע חדשים פון דעם יאָר 1961, ה'תשכ"א, פריציייטיק אַוועקגערסין געוואָרן פון אונדזער שרייבערישער מחנה:

סאָלאָמאָן דינגאָל ע"ה: איז אין עלטער פון 74 יאָר נפטר געוואָרן דעם 13טן יוני ד.י. דינגאָל איז געווען איינער פון די אָנגעזעענסטע יידישע פובליציסטן; רעדאַקטאָר פון „טאָג" און שפּעטער רעד. פון „טאָג־מאָרגן־זשורנאַל". אויך שריפטשטעלער איז ער געווען אַן אחריותפולער קולטור־עסקן, איניציאַטאָר און פאַרזיצער פון קאָמיטעט פאַר איינפירן יידיש אין די ניו־יאָרקער היי־סקולס.

י. י. טרונק ע"ה: האָט אין זיך פאַראייניקט גרינטלעכע יידישע לומדות מיט אַ סך וועלטלעכן וויסן. ער איז געווען ליטעראַריש שעפעריש אויף אַ סך געביטן: ראָמאַן, דערציילונג, ליד, עסיי, פאָלקלאָר און קריטיק. עס איז אַרויס־געריסן געוואָרן אַ זייל פון דער יידישער ליטעראַטור — אַן אויסערגעוויינלעכער פאַרנדיקער יידישער שאַפער.

חיים גוטמאַן ע"ה — דער „לעבעדיקער": איז אין עלטער פון 74 יאָר נפטר געוואָרן אין מיאַמי, פלאָרידע. דער „לעבעדיקער" איז געווען באַרימט אַלס הומאָריסט, סאַטיריקער, פעליטאָניסט און טעאַטער־קריטיקער; מחבר פון אַ צאָל ביכער. זיין לעצט ווערק, „פּאַמפּאַדור", ענטהאַלט סאַטיריש, קריטיש־פילאָזאָפישע עסייען. ער איז געווען הויפּט־מיטאַרבעטער אין „קונדס" און אין „קיבעצער" אין 1909-10. ער איז געווען אַ שטענדיקער מיטאַרבעטער אין „מאָרגן־שזורנאַל, שפּעטער אין „ט. מ. זש." און אין ליטעראַרישע זשורנאַלן.

יצחק האָראָוויץ ע"ה: איז געווען אַ פּילזייטיקער שרייבער און קינסטלער און האָט פאַרנומען אַן אייגנאַרטיק אָרט אין יידישן זשורנאַליזם און ליטעראַטור. ער האָט געשריבן פּאָעזיע, עסייען, דערציילונגען, קריטיק א.אַ. זיין בוך „זיין טאַטנס קרעטשמע", זכרונות פון זיין רומעניש געבוירן־אָרט, האָט ער אַרויסגעפירט טיפּע כאַראַקטערן: זיין פאָטער, און אַ גאַנצע ריי געשטאַלטן — יידן און ניט־יידן. אַגב, אין יאָר 1925 האָט ער אַ שטיקל צייט געוווינט אין ל. א. און האָט רעדאַקטירט דעם ערשטן ליט. זשורנאַל „מעריב", וואָס איז דאָך דערשינען. י. האָראָוויץ איז נפטר געוואָרן דעם 15טן מערץ ד. י.

משה שמואל שקלאַרסקי ע"ה: באַוואוסטער בוך־פאַרלעגער, איז נפטר געוואָרן אין 13טן יולי, ה.י. ער איז געווען גוט באַקאַנט אין דער יידיש־ליטעראַרישער וועלט פאַר זיין אינערלעכער באַציאונג צו דער יידישער ליטעראַטור. אויך טיכטיקער פאַרשפּרייטער פון בוך, איז ער בשייכות מיטן יידישן בוך שוין געווען 9 מאָל אין מדינת ישראל. ער האָט אַרויסגעגעבן אַ צאָל וויכטיקע ווערק,

ווי די לעצטע 4 בענדער פון ד״ר צינבערגס „געשיכטע פון ליטעראַטור ביי ייד...
שמואל שקלאַרסקי האָט אַ סך געשריבן וועגן יידישן בוך־וועזן און ד...
לעצטע פֿאַר יאָר האָט ער אָנגעפירט מיט דער חודשלעכער אָפּטיילונג „קול...
כראָניק״ און דעם זשורנאַל „קולטור און דערציאונג״, אַרויסגעגעבן פון אָר. רי...
אין נוי־יאָרק.

מרדכי יפה ע״ה איז נפטר געוואָרן זונטיק, 19טן מערץ ד.י. ער אי...
געווען אַן אייגנאַרטיקער דיכטער, אַנטאָלאָגיסט און איבערזעצער פון העברעא...
שע דיכטער. ער איז נפטר געוואָרן אין מיטן פון זיין שעפערישער אַקטיוו...
אַרבעט. ער האָט זיך אונטערנומען אַרויסצוגעבן צוויי בענד: „ארץ ישראל אי...
דער יידישער ליטעראַטור.״ איין באַנד פּאָעזיע האָט ער נאָך זוכה געווען צו ז...
דעם צווייטן באַנד פּראָזע האָט ער געהאַט גרייט צום דרוק. ווער ווייסט צי ...
וועט זיך געפינען אַ מעצענאַט, אַ חובב יידיש, און אַרויסגעבן אָט־דאָס וויכטיק...
פּראָזע ווערק.

מרדכי יפה איז פּריציייטיק אַרויסגעריסן געוואָרן פון אונדז. ער האָט נאָ...
געקענט ברענגען אַ סך קערנדיקע ווערק דער יידישער ליטעראַטור.

יהודה לייב גרוזמאַן ע״ה: גרינדער און לאַנג־יאָריקער (31 יאָ...
רעדאַקטאָר פון דעם זשורנאַל „שפּיגל״ אין בוענאָס איירעס, איז אין עלטער פ...
61 יאָר נפטר געוואָרן. י. ל. גרוזמאַן איז געווען אַ קעמפנדיקער זשורנאַליס...
און געשפּילט אַ וויכיקע ראָלע מיט זיין שרייבן און פאַרצווייגטע קולטור טעט...
קייט. די יידישע אָרגאַניזאַציעס פאַרלירט אין אים איינעם פון אירע שטאַרקסטע זייל...

כבוד זייער אַלעמענס לויטערן אָנדענק.

חבל על דאבדין ולא משתכחין!

אונדזערע טרייסט־געפילן צו די משפחות און נאָענטע פון די נפטרים. (רעד.)

תיקון טעות

אין דער רשימה פון די איבער זעכציק שריפטשטעלער וואָס האָבן זיך...
באַטייליקט במשך פון דער דערשיינונג פון די 25 העפטן „חשבון״, זיינען לייד...
אַרויסגעפאַלן די נעמען פון: דיכטער פינטשע בערמאַן (וועלכער איז אַגב געווע...
פון די ראשונים מיטאַרבעטער אין דער שריפט) און דעם באַוואוסטן טעאַטער...
לעקסיקאָגראַף, זלמן זילבערצווייג — האָבן מיר אין דער רשימה פון די ניי...
דערשינענע ביכער פאַרזען זיין טעאַטער לעקסיקאָן. אויך אין דער רשימה פ...
די ביישטייערער־באַגריסער איז אַרויסגעפאַלן לאָטי פּ. מלאך־קרעמער או...
יעטאַ בונין. — וטעות לעולם חוזר.

העגרי פרידמאַן, מענעדזשער פון דער **פרידמאַן בוך־בינדעריי**
1240 סאַוט האָופּ סטריט — לאָס אַנדזשעלעס
באַגריסט פריינדלעך דעם יובל־נומער 25 „חשבון״

אַריינגעקומענע ביכער און זשורנאַלן אין דער רעדאַקציע

יעקב זיפּער: „צווישן טייכן און וואַסערן" (דערציילונגען)

„צווישן טייכן און וואַסערן" דער־ציילט די מעשה פון אַ יידיש שטעטל אין קליין־פּוילן, וואָס איז געשטאַנען קרוב צו 700 יאָר. דאָס בוך איז גע־טיילט אין צוויי טיילן: „בריקן" און „גאַסן", און האַלט 432 זייטן מיט אַ הילע געצייכנט פון מרים לאַזיבגעער און קינסטלעריש אויסגעפּאַרטיקט פון שלמה פּאַמעראַנץ.

דער מחבר האָט לעצטנס געוואונען דעם י. פרידלאַנד ליטעראַטור־פּרייז פאַר דער בעסטער דערציילונג אין יאָר 1960, „דאָס אמתע בילד," וואָס איז געווען געדרוקט אין „די גאָלדענע קייט" נום. 36. דאָס בוך איז פּראַכט־פול אַרויסגעגעבן אויף דער איניציאַ־טיוו פון דבורה און דר. ראָזענפעלד מיט דער מיטהילף פון אַ גרופּע פריינט. מיט באַשטעלונגען קען מען זיך ווענדן צום קאָמיטעט אָדער מחבר, 1950 וויוול ראָוד, מאָנטרעאָל.

* * *

ל. שפּיזמאַן: „חלוצים אין פּוילן"

(צווייטער באַנד) אַנטאָלאָגיע פון דער חלוצישער באַוועגונג, צוזאַמענ־געשטעלט און רעדאַקטירט פון ל. שפּיזמאַן. אַ גרויס, וואָגיק ווערק, וואָס נעמט אַרום די חלוצישע באַוועגונג אין 1940־42; קולטור־אַרבעט אין די געטאָס; אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געטאָ און אין אַנדערע געטאָס און לאַ־גערן; ווידערשטאַנדן און קאַמפן. אַ צאָל מיט אַרטיקלען, לידער פון ז. סעגאַלאָוויטש, יצחק קאַצענעלסאָן ע"ה און זיי צו לאַנגע יאָר, יעקב גלאַטשטיין און א. סוצקעווער. דאָס ווערק איז אַרויסגעגעבן פון פאַרש־אינסטיטוט פון דער ציוניסטישער באַוועגונג, ניו־יאָרק 1960, 600 זייטן.

* * *

לי ווערבלון: „אַלעמענס וועלט"

101 לידער. אַרויסגעגעבן פון יידי־שן שרייבער און זשורנאַליסטן פאַראיין אין אורוגוויי, מאָנטעווידעאָ, 1957.

יעפים ישורין: יובל־בוך.

געווידמעט דעם פאַרדינסטפולן קולטור־עסקן און ביבליאָגראַפער, יע־פים ישורין, צו זיין 75 יאָריקן גע־בוירנטאָג. אין דעם יובל־בוך באַטיי־ליקן זיך 125 שרייבער, דיכטער, קול־טור עסקנים, מיט אָפּשאַצונגען וועגן פון אונדזערע צענטראַלע יידישע קול־טור אָרגאַניזאַציעס מיט באַגריסונגען. דאָס יובל־בוך איז אַ וויכטיקע מתנה צום פאַרדינסטפולן ביבליאָגראַפער פון אונדזער יידישער ליטעראַטור.

ישורינ'ס פאָרש־אַרבעט און זאַמל־ביבליאָגראַפיעס פון יידישע שרייבער און דיכטער איז באמת אַ קאָלאָסאַלער אויפטו פון איין מענטשן. ביי די אומות העולם וואָלט מיט אַזאַ עובדה זיך פאַרנומען אַ געזעלשאַפט מיט אַ סטעף מיטאַרבעטער. ישורין האָט עס געטאָן אַליין מיט אַ סך חשיבות, פּרעציזקייט און פּיעטעט.

דאָס יובל־בוך פון יעפים ישורין איז אַרויסגעגעבן פון יעפים ישורין יובל קאָמיטעט, ניו־יאָרק, 1960. 297 ז"ז.

* * *

ישראל עמיאָט: „אין ניגון איינ־געהערט" (לידער)

ס'איז אַ זאַמלונג פונעם מחברס לי־דער פון פאַרשיידענע צייטן. האָט פיר טיילן: 1) פון ציקל לידער „סיביר"; 2) פון פריער און שפּעטער; 3) צוריק־וועגס, און 4) אַלט־לובלין און אַנדערע לידער. אַרויסגעגעבן דורכן ראָטשעס־טער קולטור־ראַט 1961. הויפּט־פאַר־קויף „ציקאָ" ביכער־צענטראַלע, ניו־יאָרק, און ביים מחבר, 152 קאָנקאָ עוו., ראָטשעסטער 21, ניו־יאָרק.

* * *

מרים מעלצער: „צום קוואַל"

(לידער). דאָס בוך האָט 6 אָפּטיילן: מיין וועלט, אויסגעהאַקטער וואַלד, יידישע יום־טובים, קינדער־וועלט, נייע צייט, און ישראל. אַרויסגעגעבן פון י. ל. פרץ פאַרלאַג, תל־אביב. צו באַקומען דורך ל. מעלצער, 803 נאָרט קילקיאַ דר., לאָס אַנגעלעס 46, קאַליפ.

— 35 —

יאָריקער יובל

פון

לאָס אַנדזשעלעסער ייִדישער קולטור קלוב

„אַ קולטור-הויז פאַרן ייִדישן מענטשן אין אַ ייִדישער סביבה"

געגרינדעט אין דעם יאָר 1926

4213 מאָנראָו גאַס

לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפאָרניע

תשרי, ה׳תשכ״ב — אָקטאָבער, 1961

LOS ANGELES YIDDISH CULTURE CLUB

(Organized in 1926)

4213 MONROE STREET • LOS ANGELES 29, CALIF

NOrmandy 4-9325

באאמטע און אַדמיניסטראַציע פון ל.א. יידישן קולטור קלוב
פון דעם יאָר 1961-1960

פרעזידענט:
י. פרידלאַנד

פינאַנץ־סעקרעטאַר:
משה לייב קאַפעלאַף

וויצע־פרעזידענטן:
תנחום ברייס
אייב שוואַרץ
שלמה צוקערמאַן

פראָטאָקאָל־סעקרעטאַר:
אַלעק קאַמינקער

קאַסירער:
מאַריס ווינאַרסקי

האויז־פאַרוואַלטער:
שלמה און צילע צוקערמאַן

בריוו־פאַרוואַלטער:
פיליפ לערנער

אויפנאַם־קאַמיטע:
מיני שוואַרץ
צילע צוקערמאַן
סאָפיע קראַל
אַניוטא קאַפעלאַף
שרה ווינאַרסקי

פראָגראַם־דירעקטאָר:
יעקב ניומאַן

ביבליאָטעקאַר און
עקזעקוטיוו סעקרעטאַר:
נתן אַזאַלין

פובליסיטי:
י. טילעס
מאַריס סילבערט

ענגליש פובליסיטי:
אהרן אייעראָף

בינע פאַרוואַלטערס:
שלמה צוקערמאַן
אייב שוואַרץ

אַקטיוו קאַמיטעט:
חבר און חברה ש. ברייניק
חבר און חברה ס. לעווין
חבר און חברה יוסף וויינמאַן
אַברהם באַביטש
חבר און חברה ל. זעלמאַן
חבר און חברה חיים דאַרנאָ
מוסי פרידלאַנד

שנת ברכה והצלחה

צו אַלע חברים און חברות, מיטגלידער פון ל. א. יידישן קולטור קלוב, מדינת ישראל, און כל ישראל אומעטום.

י. פרידלאַנער, פרעזידענט
משה לייב קאַפעלאַף, סעקרעטאַר

ווערט אַ מיטגליד אין יידישן קולטור קלוב — די קולטור־היים פון יידיש־יידישן סעקטאָר אין לאָס אַנגעלעס. מ. ל. קאַפעלאַף, סעקר., 4213 מאַנראָו, ל.א.

פינף־און־דרייסיק יאָריקער יובל
פון ל. א. יידישן קולטור קלוב

דער הײַנטיקער ראש־השנה תשכ"ב איז געוואָרן פינף־און־דרייסיק יאָר זינט דעם קולטור קלובס גלאָררייכן עקזיסטירן. אַוודאי איז 35 יאָר לעבן פון יעדער יידישער אָרגאַניזאַציע אַ וויכטיקע דאַטע צו פייערן, אָבער גאָר באַזונדער איז עס ווערט פאַר אונדז, מיטגלידער און די פירערשאַפט פון קולטורקלוב אַרויסהויבן אָט־די וויכטיקע דאַטע און זיך אָפּגעבן אַ גענויען חשבון הנפש וועגן אונדזער זיין, טואונג און די השפּעה פון אונדזער קולטור טואנג אויף אונדזער יידיש־יידישער סביבה און פּעריפעריע.

כידוע איז דער קולטור־קלוב אַ זעלבסטשטענדיקע אָרגאַניזאַציע, איז נישט אָפּהענגיק פון אַ צענטראַלער קערפּערשאַפט אין ניו־יאָרק, ווי דאָס רוב יידישע אָרגאַניזאַציעס. דער יידישער קולטור־קלוב פירט אָן מיט אַן אייגענער אחריות־פולער טעטיקייט און האַלט אָן דעם המשך פון זיין קולטור־טואונג אויף אַ באַשטימטער הויכער ניוואָ.

טראַכט מען זיך ערנסט אַריין, וואָס עס מיינט 35 יאָר אחריותפולע קולטור טעטיקייט פון אַ זעלבסטשטענדיקער קולטור אָרגאַניזאַציע אויף דער פּראָווינץ אָן די אַפּוטרופּסים פון אַ פּאַרטיי אָדער אָרדען פון ערגעץ אַ צענטער, קען מען ערשט דאַן פאַרשטיין מיט וויפיל אידעאַליזם, איבערגעבנקייט און ראַנגלעניש דער קולטור קלוב האָט געדאַרפט אָט־די גלאָררייכע 35 יאָר דורכטראָגן כדי צו פאַרזיכערן זיין דויער און קיום.

רעטראָספּעקטיוו זעען מיר, אַז במשך די 35 יאָר פון אונדזער אַקטיוויטעט דאָ אין שטאָט האָבן מיר אויסגעפילט אַ באַשטימטן חלל אין היגן יידישן קולטור־לעבן. ראשית כל האָט דער קולטור קלוב זיך אויסגעהיט פון דער אומדערבאַרעמ־דיקער פאַרפלאַכונג און זיך בשום אופן ניט אונטערגעגעבן צו דעם שטראָם פון דער דרויסנדיקער, אַלץ־פאַרכאַפּנדיקער שפּראַך־אַסימילאַציע. דער אויפהאַלט און די אָפּגעהיטנקייט פון אונדזער יידיש לשון און יידישע קולטור־אוצרות זיינען געוואָרן דער צענטראַלער פּונקט אין דעם רייסטער פון אונדזער קולטור פּראָגראַם.

די 35 יאָר פון אונדזער אומאונטערבראָכענער אַקטיוויטעט ריידן פאַר זיך אַליין. מעשים זיינען שטאַרקער פון די קרעפּטיקסטע ווערטער. די אַרבעט וואָס דער קולטור קלוב טוט וואָך־איין וואָך־אויס במשך די אַלע יאָרן און מיט אַ היפּשן דערפאָלג, האָט שוין כמעט אַלעמען איבערצייגט (ד. ה. די וועלכע זיינען בכוח צו ווערן זיין איבערצייגט) וואָס פאַרא וויכטיקע ראָל דער קולטור קלוב פאַרנעמט דאָ אין אונדזער היגן יידישן קולטור־לעבן.

גענוג צו דערמאָנען אַ פּאָר מאָמענטן:

ווען דער קולטור קלוב האָט געקענט דערוויזן אַז יעדן שבת־צו־נאַכטס זאָל אונטער דעם דאַך פון אונדזער אייגענעם בנין זיך צוזאַמענקומען אַ ליבער־אינטעליגענטער יידישער עולם פון 200 ביז 300 יידן און זאַפּן אין זיך איין פון דאָס בעסטע פון אונדזער יידישער ליטעראַטור, יידיש געזאַנג, און אַלץ וואָס

לעבט און אָטעמט מיט יידישער שעפערישקייט — איז עס זיכער אַ מדרגה און אַ דערגרייכונג.

נאָך אַן אַספּעקט וואָס איז ווערט צו דערמאָנען, אַז דער יידישער קולטור קלוב איז געבליבן געטריי צו זיינע אַספּיראַציעס און פּרינציפּן און האָט אויף האָר נישט געמאַכט קיין קאָמפּראָמיסן אויפן חשבון פון יידיש לשון און יידישער קולטור. די מיטגלידער און די הונדערטער געסט וואָס קומען צו אונדז יעדן שבת־צו־נאַכטס, באַטראַכטן דעם קולטור קלוב ווי זייער גייסטיקע היים, פּונקט ווי אַ פרומער ייד זיין בית־המדרש. מען רעדט ביי פיל מכוח דער וויכטיקייט פון פאַרשפּרייטן דאָס יידיש בוך; לעת־עתה איז דער קלוב די איינציקע קולטור אָרגאַניזאַציע דאָ אין שטאָט, וואָס אָפּערירט מיט אַ ביז גאָר היפּשע צירקולירנ־דיקע ביבליאָטעק, גיט אַרויס ביכער צום לייענען צו מיטגלידער און געסט. אויך דאָס זיינען מעשים, ניט סתם קיין ווערטער.

אויך דאָס אַרויסגעבן דעם זשורנאַל „חשבון" איז ניט קיין קלענערער אויפטו. מיט די ביז איצט דערשינענע 27 נומערן, האָט די שריפט זיך שוין אויסגעפּאַן אַן אָנגעזעענעם אָרט צווישן די ליטעראַרישע זשורנאַלן. מיט דעם אָנטייל אין „חשבון" פון אַ צאָל באַרימטע שרייבער און דיכטער מחוץ ל. א., איז אונדזער שריפט אַריבער דעם גבול פון לאָקאַליזם. „חשבון" ווערט פאַנאַנדער־געשיקט בכל תפוצות ישראל. דער אָפּרוף פון דער פרעסע, שרייבער, דיכטער און לייענער איז ביז גאָר אַ וואַרעמער און אַ דערמוטיקנדיקער. (זע דעם לעצטן יובל־נומער ווי אויך דעם נומער). „חשבון" ברענגט דעם קולטור־קלוב און דעם יידיש־יידישן סעקטאָר אין ל. א. פיל פרעסטיזש און אנערקענונג. ווי משה שטאַרקמאַן, באַוואוסטער יידישער שרייבער און היסטאָריקער האָט געשריבן וועגן אונדזער שריפט אין זיינס אַן אַרטיקל א. נ. „חשבון און חשיבות". צווישן אַנדערן שרייבט ער:

„דער זשורנאַל „חשבון" גיט צו חשיבות דעם יידישן קיבוץ אין ל.א. און דערמעגלעכט, אַז די שטאָט זאָל זיך אָנזען אויף אונדזער ליטעראַרישער מאַפּע אינאיינעם מיט די אַנדערע צענטערן פון יידישן גייסטיקן שאַפן."

לאָס אַנגעלעס איז איצט דער צווייט־גרעסטער יידישער ישוב אין אַמעריקע. יעדע וואָך כמעט באַזעצן זיך דאָ הונדערטער יידן וואָס קומען אַהער פון אַלע טיילן פון לאַנד. אַזעלכע ניי־צוגעקומענע יידן, וועלכע זיינען ניט געווען באַקאַנט מיט דעם איינשטעל און פּרינציפּן פון יידישן קולטור קלוב, פרעגן אונדז ניט זעלטן: „וואָס איז אייער פּראָגראַם אָדער אידעאָלאָגיע?"

בדרך כלל איז דער איינשטעל אויף דער יידישער גאַס צו טראָגן אַ באַ־שטימטן „לייבל" אָדער אַ פּאָליטישן פּאַספּאָרט. ווילן מיר דאָ ביי דער פייער־לעכער געלעגנהייט נאָכאַמאָל אַקצענטירן, אַז הגם יעדער יחיד, מיטגליד אין קלוב קען זיך האָבן וועלכע וועלט־אנשויאונג אָדער ריכטונג אים אָדער איר איז אַם נאָענטסטן, אָבער... דער קולטור קלוב אַלס גאַנצער אין זיין איינשטעל און פּרינציפּ איז תמיד געווען, איז, און מיר האָפן, ער וועט ווייטער אַזוי זיין — איבערפּאַרטייאיש. אויפריכטיקע, ערנסטע קולטור טעטיקייט דאַרף נישט וויסן פון קיין פּאַרטיי אָדער פּאָליטישע באַפאַרבונג. דעם סאַמע עצם קולטור איז פּאַרטיי און פּאָליטיק — פרעמד.

אונדזער פּראָגראַם קאָן דעפֿינירט ווערן אָני איין קורצן פּאַראַגראַף: העלפֿן און שטיצן אַלץ וואָס איז קערנדיק, יידיש־נאַציאָנאַל און קולטורעל; האַלטן הויך אונדזערע יידישע קולטור־ווערטן און אַספּיראַציעס. העלפֿן דערהויבן דעם יידישן קוטור־מצב און דינען די קולטור אינטערעסן פֿון די יידישע פֿאָלקס־מאַסן וואו און אין וועלכן לאַנד זיי לעבן. נאַטירלעך, איז די עטאַבילירונג פֿון אונדזער יידישער מלוכה ישראל, פֿאַר אונדז, ווי פֿאַר דעם רוב מנין ובנין פֿון יידישן פֿאָלק, אַ גרויסע היסטאָרישע געשעעניש, וועלכע מיר האַלטן פֿאַר זייער הייליק און שטאַרק אינספּירירנדיק.

אָט־דער קורצער פּאַראַגראַף נעמט אַרום אונדזער גאַנצן „אני מאמין“ פֿון דעם קולטור־קלוב. מיר זיינען איבערצייגט, אַז נאָר אַ דאַנק אונדזער פּרינציפּיעלע אויסגעהאַלטנקייט בשייכות מיט אונדזער קולטור טואונג, האָט אונדז גע־בראַכט ברכה והצלחה און צוליב טאַקע דעם האָבן מיר ניט געטיילט דעם זעלביקן גורל פֿון אַנדערע קולטור געזעלשאַפֿטן אין יידישן אַמעריקע, וואָס זיינען שוין לאַנג אין דער קעניגרייך פֿון פֿאַרגעסנקייט . . .

ווי געזאָגט: דעם עצם דויערהאַפֿטיקן עקזיסטירן פֿון 35 יאָר פֿרוכטיקע קולטור־טעטיקייט פֿון דעם יידישן קולטור קלוב — רעדט פֿאַר זיך אַליין.

(זע רשימה פֿון אונדזערע ליטעראַריש קינסטלערישע שבת־צו־נאַכטסן און קולטורעלע מאָנטיקן פֿון לעצטן זמן).

י. פֿרידלאַנד, פּרעזידענט

אונדזערע פֿאַרדינסטפֿולע קולטור־טוער ביים יידישן קולטור קלוב

ווען די פֿאָלגנדיקע חברים און חברות, וועלכע שטעלן צוזאַמען די לייטונג פֿון דעם יידישן קולטור־קלוב אין ל. א., וואָלט מען געקענט פֿאַר יעדן פֿון זיי אָנשרייבן אַ באַזונדער פֿאַרדינסטפֿולן קאַפּיטל. ווען מיר עס איצט ניט טאָן צוליב כמה וכמה טעמים. הגם מיר טוען עס ביי באַזונדערע געלעגנהייטן, ווי אַ יובל פֿון אַ חבר וכד׳. לאָמיר בכן דאָ בקיצור דערמאָנען די נעמען פֿון אונדזערע טוער און זייערע פֿונקציעס ביים קולטור־קלוב.

ראשית כל, אונדזער ליבער חבר, משה לייב קאָפּילאָף, דער אומדערמיד־לעכער פֿינאַנץ־סעקרעטאַר, וועלכער איז באמת דאָס האַרץ און נשמה פֿון קלוב. זאָל ער אונדז נאָר געזונט זיין און מיט אריכת ימים. יעקב ניומאַן, פּראָגראַם דירעקטאָר, פֿאַר די לעצטע פֿיר יאָר (וועלכער נעמט איצט אַגב אַן אָפּרו), האָט מיט אויפֿריכטיקע איבערגעבנקייט אָנגעפֿירט מיט די פּראָגראַמען פֿון די שבת־צו־נאַכטסן. חבר בען צוקערמאַן האָט זיינע ספּעציעלע פֿאַרדינסטן אין דעם אָנפֿירן דערפֿאָלגרייך די היי־יאָריקע אַקציע לטובת דעם בודזשעט פֿון קלוב.

תנחום ברייס, איינער פֿון די וויצע־פּרעזיצער פֿון קלוב, האָט געהאַט אַ ספּעציעלע שליחות צו באַזאָרגן לעקטאָרן און איינלייטערס פֿאַר יעדן מאָנטיק אָוונט במשך דעם זמן. שלמה צוקערמאַן, חוץ וויצע־פּאָרזיצער פֿון קלוב, איז ער אויך צוזאַמען מיט זיין ליבער פֿרוי, ציליע, די הויז־פֿאַרוואַלטער פֿון קלוב. אייב שוואַרץ, חוץ וויצע־פּאָרזיצער פֿון קלוב, איז ער צוזאַמען מיט חברה מיני שוואַרץ,ביידע ביז גאָר וויכטיקע פֿונקציאָנערן ביים קלוב.

רשימה פון ליטעראַרישע און מוזיקאַלישע שבת-צו-נאַכטסן
פון 35-טן זמן 1960-61 פון ל. א. יידישן קולטור קלוב

—— 1960 ——

א) אין דעם טראַדיציאָנעלן יום-טוב ראש השנה, דעם 22טן סעפּטעמבער, זיינען אויפגעטראָטן מיט פּאָרלייענונגען פון אונדזער ליטעראַטור לויט דעם נוסח ראש השנה, אַ צאָל שרייבער, דיכטער: מאַטעס דייטש, פּינטשע בערמאַן, י. פרידלאַנד מיט אַן איינפיר-וואָרט צו סיום-טוב; יעקב ניומאַן און חיים אסטראָווסקי, די וואָרט-קינסטלער; הענעך נוסבאַום, אידיט ניומאַן, שמואל סיגעל, פּעדאַגאָג; חנה שרה פלעלענער, תלמידה פון אַרב. רינג שולן; פּערל פעדער, א. קאַמינקער, מ. ל. קאַפּעלאָף.

ב) שבת אָוו., 15טן אָקטאָבער — אָפיציעלע דערעפענונג פון 35טן זמן און פייערונג פון 34טן יובל פון קולטור-קלוב.

ג) שבת, אָקט. 22 — ליטעראַטור אָוונט און וואָרט קאָנצערט לכבוד דער דער-שיינונג פון דעם טאָפּל-נומער 22-23 זשורנאַל „חשבון". באַטייליקטע אין פּראָגראַם פון אָוונט: זיגמונט לעוו, באַגאַבטער וואָרט-קינסטלער; הערי לאַנג, שריפטשטעלער; מאַטעס דייטש, דיכטער-עסייאיסט; פּינטשע בער-מאַן, דיכטער; י. פרידלאַנד, רעדאַקטאָר פון „חשבון"; מ. ל. קאַפּעלאָף, סעקרעטאַר פון קלוב, מיט אַ באַגריסונג צום „חשבון".

ד) שבת אָוו. אָקט. 29 — האָט רבי וויינשטיין געהאַלטן אַ רעפעראַט וועגן „200 יאָריקן יובל פון בעל-שם-טוב". נתן קאַצמאַן און יצחק סירקין — אין דער קינסטלערישער טייל פון פּראָגראַם.

ה) שבת, נאָוו. 12 — האָט דער באַקאַנטער לעקטאָר ס. נוטקעוויטש רעפערירט וועגן מרדכי געבירטיק ע"ה, דער פאָלקס-דיכטער; און בערניס אשדאַן, באַקאַנטע פאָלקס-זינגערין, האָט פאָרגעטראָגן געבירטיקס לידער.

ו) שבת, נאָוו. 19 — לכבוד דעם חודש פון יידישן בוך, האָט ה. לאַנג גערעדט וועגן דעם עם-הספר. אַרנאָלד סוקעניק, פיינער פידל-קינסטלער — אין אַ מוזיקאַלישער פּראָגראַם.

נתן אזאָלין, אונדזער געטרייער ביבליאָטעקאַר, טוט זיין אַרבעט ערלעך, פּאַכמעניש און פּרעציעז. פּייוול און ענע לערנער, זיינען די בריוו-פּאַרוואַלטער, סיקן אַרויס יעדע וואָך די בריוו און מעלדונגען צו די מיטגלידער און געסט.

חבר א. קאַמינקער, פּראָטאָקאָל סעקרעטאַר, טראָגט אויך צו, פון צייט צו צייט, געזאַנג בציבור. חבר און חברה ברייניין, לאַנג-יאָריקע מיטגלידער פון אַקטיוו ביים קלוב; יוסף און דזשעני וויינמאַן; יוסף און גאָסי שפּיגלמאַן; מאָריס און מיני פּאַרבער; שרה און משה ווינאַרסקי; חבר פילד; די חברות: דאַרנאָ, אַניוטאַ קאַפּעלאָף, מוסי פרידלאַנד; פּעי און איזידאָר סאַפּאיאַן און חברה מיני בוקערמאַן. אַט-די אַלע דערמאָנטע שטעלן צוזאַמען דעם אַקטיוו און אַפּאַראַט פון ל. א. יידישן קולטור קלוב, פאַר וועלכע מיר דריקן דאָ אויס אונדזער אָפּשאַץ און אָנערקענונג.

ז) שבת, נאָוו. 26 — אַ מוזיקאַלישער אָונט. מוזיק אויף דעם עלעקטראָני[sic]
אינסטרומענט פון דר. האָפמאַן, און פאָלקס־געזאַנג פון קאַנטאָר הורוויט[ש].
ח) שבת, דעצ. 3 — איז דורכגעפירט געוואָרן אַן אָונט פון חסידות דורך פאַר[ט]
לייענען און רעציטאַציעס פון דעם באַקאַנטן יידיש־העברעאישן שוישפילע[ר]
חיים אָסטראָווסקי. פיאַנאָ באַגלייטונג פון באַקאַנטן פיאַנאָ קינסטלע[ר]
שענאַן געלסין.
ט) שבת אָונט, דעצ. 10 — איז אויפגענומען געוואָרן דאָס ניי־דערשינענע ב[וך]
לידער פונם דיכטער פינטשע בערמאַן: „אָפענע פענצטער." אין פראָגראַ[ם]
איז אויפגעטראָטן: מאָריס בראודאָ, פיאַנאָ קינסטלער; הערי לאַנג, מי[ט]
אַן אָפשאַצונג פון דעם בוך; באַגריסונג פון סעקר. פון פינטשע בערמאַנ[ס]
בוך קאָמיטעט, דיכטער ז. בונין. דר. פאַביאַס בערמאַן, באַגריסונג; ד[ער]
בעל־שמחה, דיכטער בערמאַן. דער אָונט איז געפירט געוואָרן אונטע[ר]
פאָרזיץ פון י. פרידלאַנד.
י) שבת, דעצ. 17 — איז דורכגעפירט געוואָרן דער טראַדיציאָנעלער חנוכ[ה]
אָונט, מיט פאָרלייענונגען פון אַ צאָל שריפטשטעלער און דיכטער; מי[ט]
פאָרלייענונג פון דעם וואָרט־קינסטלער, יעקב ניומאַן.
יא) שבת, דעצ. 24 — איז דורכגעפירט געוואָרן די יערלעכע מיטגלידער פאַר[־]
זאַמלונג. שמועסן וועגן קולטור־ענינים און מצב פון יידישן קולטור קלוב.
יב) שבת, דעצ. 31 — יערלעכער ניי־יאָר אָונט פון קלוב.

— 1961 —

יג) שבת אָוו., יאַנואַר 7טן, 1961 — האָט פראָפ. משה ליבמאַן רעפערירט אויף
דער טעמע: „כאַראַקטעריסטישעס ביים יידישן פאָלק."
יד) שבת, יאַנואַר 14 — אַן אברהם רייזין געדענק־אָונט. אנטיילנעמער: שמוא[ל]
קעלעמער, שמואל סיגעל, יעקב ניומאַן און אַ תלמידה פון די א. ר. שול[ן]
מיט רעציטאַציעס פון רייזענס לידער.
טו) שבת, יאַנואַר 21 — ליטעראַטור און קאָנצערט אָונט לכבוד דער אויסטיילו[נג]
פון די ליטעראַטור פרעמיעס פון דעם י. פרידלאַנד ליטעראַטור פאָנד.
באַטייליקטע אין פראָגראַם: אַניטאַ פריינדליך־שעף, שענאַן געלסאָן, מאַטע[ס]
דייטש, יחזקאל בראַנשטיין און דער אויסטיילער פון די פרעמיעס, י. פריד[־]
לאַנד; פינטשע בערמאַן, און יעקב ניומאַן, באַגריסונגען.
טז) שבת אָוו., יאַנואַר 28 — אַ רעפעראַט פון ד"ר חיים ראַטבלאַט אויף דער
טעמע: „900 יאָר זינט רבי שלמה אבן גבירול, זיין לעבן און שאַפן." דער
פיאַנאָ קינסטלער, א. לעסער, האָט געשפּילט אַ ציקל פיאַנאָ קאָמפּאָזיציע[ס].
יז) שבת אָוו., פעבר. 4 — האָט דער באַקאַנטער קולטור־עסקן און שרייבער
משה מאַנדעלמאַן, שליח פון יידישן קולטור־קאָנגרעס, געהאַלטן אַ רעפעראַ[ט]
„יידן אויפן שוועל פון 4טן יאָרהונדערט אין אַמעריקע". מיידע קייזע[ר]
באַגאַבטע זינגערין, מיט אַ ציקל לידער; שענאַן געלסין ביי דער פיאַנ[אָ].
יח) שבת אָוו., פעבר. 11 — האָט דער באַקאַנטער קולטור־עסקן, יעקב קא[ץ]
גאַסט פון שיקאַגאָ, געהאַלטן אַ רעפעראַט וועגן חיים גראַדעס שאַפונגע[ן].
מאַקס ראַטה, טענאָר, איז אויפגעטראָטן מיט יידישע און העברעאישע לידער.

יט) שבת, פעבר. 18 — אַ יידיש־טעאַטראַלער אָוונט דורכגעפירט מיט דעם אַרטיסט אַנאַטאָל ווינאָגראַדאָוו לכבוד דעם אָנדענק פון אָסיף דימאָוו ע"ה. דער דיכטער מאַטעס דייטש האָט רעפערירט וועגן אָסיף דימאָוו.

כ) שבת אָוו., פעבר. 25 — קבלת פנים לכבוד לייבוש לעהרער. לעהרער האָט רעפערירט אויף דער טעמע: „דער באַגריף פון גלות אַמאָל און היינט." ס'האָבן באַגריסט דעם חשובן גאַסט: פּאַרזיצער י. פרידלאַנד; אַלעקס ראַדין, פון די אַ.ר. שולן; מרים הערשבערג, פון אינסטיטוט פאָלק־שול; תלמידים פון א.ר. און פאָלקשולן האָבן פאָרגעלייענט יידיש און העברעאיש. ד"ר ברידזשער האָט באַגריסט אין נאָמען פון ביוראָ פאַר יידיש. דערציאונג.

כא) דער יערלעכער פורים אָוונט איז דורכגעפירט געוואָרן אין דעם טאָג פון פורים, מיטוואָך, מערץ 1, מיט פאָרלייענונגען פון ליטעראַטור. אַ טייל פון דער מגילה איז געלייענט געוואָרן פון שלמה בעקערמאַן און אַ פאָרלייענונג פון יעקב ניומאַן.

כב) שבת אָוו., מערץ 4 — האָט לייבוש לעהרער רעפערירט אויף דער טעמע: „די יידישקייט פון צווייטן דור וועלטלעכע יידן."

כג) שבת, מערץ 11 — אַ צאתך לשלום אָוונט פאַר די לעהרערס. לייבוש לעהרער האָט רעפערירט וועגן „טראַדיציע און ענדערונג אין יידיש רעליגיעזן לעבן."

כד) שבת, מערץ 18 — מוזיקאַלישער אָוונט לכבוד דעם חודש פון יידישער מוזיק. ש. גורעצקי, באַקאַנטער מומחה אין יידישער מוזיק, האָט גערעדט וועגן אוירנעס בלאָכס מוזיקאַלישע קאָמפּאָזיציעס, באַגלייט מיט אילוסטראַציעס. אַברהם זיגעלבוים, באַקאַנטער וואָרט־קינסטלער, האָט פאָרגעלייענט פון מוזיקאַלישע ווערטן אין אונדזער ליטעראַטור.

כה) שבת, מערץ 25 — יערלעכער ייוו"א־אָוונט פון קולטור קלוב. שמואל סיגעל, פעדאַגאָג און לעקטאָר, רעפערירט אויף דער טעמע: „נעאָ חסידיזם." דער שוישפּילער חיים אָסטראָווסקי האָט פאָרגעלייענט פון חסידישע מאָטיוון.

כו) שבת־צו־נאַכטס, אַפּריל 1 — איז דורכגעפירט געוואָרן דער צווייטער סדר לויט דער אָנפירערשאַפט פון קולטור דירעקטאָר, יעקב ניומאַן. ס'האָבן זיך באַטייליקט אין דער פּראָגראַם: קאַנטאָר ברענשטיין, שענאַן געלסין, פּיאַ־ניסט; חיים אָסטראָווסקי, דיכטער פינטשע בערמאַן, דיכטער מאַטעס דייטש, שריפטשטעלער י. פרידלאַנד, מיט מאמר וועגן פסח; אידיט ניומאַן, חנה סוירלאַ; פּערל פעדער, פאָרלייענונגען; אַניטאַ פריינדליך, רעציטאַציע; בען צוקערמאַן; מ. ל. קאָפּעלאָף, לייענונגען פון דער הגדה; א. קאַמינקער, אין געזאַנג נומערן בציבור.

כז) שבת אָוונט, אַפּריל 8 — סוף פסח. זיינען אויפגעטראָטן: מרדכי מייזעל, באַ־קאַנטער טעאַטראַל, מיט אַ פאָרלייענונג; מאַטעס דייטש, דיכטער־עסייאיסט, און שריפטשטעלער, י. פרידלאַנד, מיט פאָרלייענונגען פון זייערע שאַפונגען.

כח) שבת אָוו., אַפּריל 15 — האָט פּראָפ. משה ליבמאַן געהאַלטן אַ רעפעראַט וועגן י. ל. פרץ. יעקב ניומאַן, באַקאַנטער וואָרט־קינסטלער, האָט פאָר־געלייענט פון פרצעס שאַפונגען.

כט) שבת, אַפּריל 22 — יערלעכע מיטגלידער פאַרזאַמלונג לכבוד דער דערעפע־נונג פון דער יערלעכער אַקציע לטובת דעם בודזשעט פון קולטור־קלוב.

עס זיינען פאַרגעטראָגן געוואָרן שמועסן וועגן קולטור־מצב פון קלוב און אונדזער סביבה.

ל) שבת, אַפּריל 29 — אַ געדענק־אָוונט נאָך דעם דיכטער עזרא קאַרמאַן ע״ה. ס׳האָבן זיך באַטייליקט: דר. בעניש און מאַטעס דייטש, מיט אָפּשאַצונגען; יעקב ניומאַן, מיט פאַרלייענונגען פון קאַרמאַנס לידער, און י. פרידלאַנד, מיט ביבליאָגראַפישע נאָטיצן פון קאַרמאַנס שאַפונגען.

לא) שבת, מאַי 6 — ליטעראַטור אָוונט לכבוד דער דערשיינונג פון יחזקאל בראַנשטיינס נייעם בוך עסייען: „אינאיינעם און באַזונדער.״ ס׳האָבן זיך באַטייליקט: שוירלי און שעלי, צוויי באַגאַבטע זינגערינס, אין אַ ציקל העברעאישע לידער; חיים אָסטראָווסקי, פאַרגעלייענט פון בראַנשטיינס ווערק; מאַטעס דייטש, אָפּשאַצונג; י. פרידלאַנד, מיט בראַנשטיינס ביבליאָגראַפיע; בען צוקערמאַן, באַגריסונג.

לב) שבת אָוו. מאַי 13 — די בר־מצוה פייערונג פון מדינת ישראל. פאָרזיצער בען צוקערמאַן האָט געגעבן אַן אַריינפיר צו דער פייערונג. רבי ישראל חדש האָט רעפערירט וועגן ישראל. באַניא און ניצה שיר, ישראל פאַרפאַלק האָבן געזונגען ישראל לידער, און אַ פילם א.ג. „עין גדי״ איז געוויזן געוואָרן.

לג) שבת, מאַי 20 — איז דורכגעפירט געוואָרן דער טראַדיציאָנעלער שלום עליכם געדענק־אָוונט מיט דעם באַרימטן דיכטער איציק מאַנגער, אַלס רעפעראַנט וועגן ש״ע שאַפונגען. דיכטער מאַטעס דייטש האָט באַגריסט מאַנגערן אין נאָמען פון „חשבון״ און פע״ן קלוב. דער אָוונט איז געפירט געוואָרן אונטערן פאָרזיץ פון י. פרידלאַנד.

לד) שבת, מאַי 27 — ליטעראַטור־אָוונט לכבוד דער דערשיינונג פון יובל־נומער 25 „חשבון״. אין דער פייערונג האָבן זיך באַטייליקט: אַברהם זיגלבוים באַוואוסטער וואָרט־קינסטלער, האָט פאַרגעלייענט פון אונדזער ליטעראַטור. אַניטאַ פריינדליך־שעף האָט געזונגען אַ ציקל לידער; דיכטער פּינטשע בערמאַן האָט פאַרגעלייענט אַ צאָל באַגריסונגען פון דיכטער, שריפטשטעלער מחוץ ל.א.; מאַטעס דייטש, דיכטער, האָט באַגריסט אין נאָמען פון „חשבון״ און פע״ן קלוב. די שריפטשטעלער ה. לאַנג און זלמן זילבערצווייג האָבן באַגריסט די דערשיינונג פון דעם 25סטן נומער „חשבון״. רעדאַקטאָר י. פרידלאַנד האָט גערעדט וועגן „חשבונ׳ס״ אָרט צווישן די ליטעראַרישע זשורנאַלן אין יידיש־לאַנד.

לה) שבת, יוני 3 — איז דורכגעפירט געוואָרן אַן אָוונט מיט דעם בינע און פילם־קינסטלער, דזשאַן סאָלאָ, פאַרגעטראָגן עפּיזאָדן פון יידיש טעאַטער און געזאַנג נומער, סאָלאָס און בציבור. פאָרזיצער פון אָוונט: יעקב ניומאַן.

לו) שבת אָוונט, יוני 10 — איז דורכגעפירט געוואָרן דער יערלעכער יאָרצייט נאָך אונדזערע צוויי באַרימטע שרייבער, ה. רויזענבלאַט און ש. מיללער.ביידע זיינען ביים לעבן געווען זייער נאָענטע חברים; ביידע זיינען נפטר געוואָרן אין זעלביקן חודש פון יאָר, און זיי ווערן דאָ פון זייערע פריינד און פאַרערער מיט גרויס יראת הכבוד דערמאָנט.

די הזכרה איז געפירט געוואָרן אונטערן פאָרזיץ פון י. פרידלאַנד, און מיט אָפּשאַצונגען זיינען אויפגעטראָטן: דיכטער פּינטשע בערמאַן וועגן ה. רויזענ־

בלאָטן, און ד"ר חיים ראָטבלאַט וועגן ש. מיללערן. אין דער קינסטלערי־שער טייל האָט פייגעלע פּאָניץ געזונגען רויזנבלאַטס לידער און אַברהם זיגלבוים האָט פאָרגעלייענט פון מיללערס און רויזענבלאַטס שאַפונגען.

לז) שבת אָוונט, יוני 17—איז לכבוד דעם 35טן סיום הזמן פון יידישן קולטור קלוב דורכגעפירט געוואָרן אַ ביז גאָר ליטעראַריש קינסטלערישע און מוזי־קאַלישע פּראָגראַם, מיט פאָלגנדיקע באַטייליקטע: דער פּרעזידענט פון קולטור קלוב, י. פרידלאַנד, האָט דערעפנט די פייערונג מיט אַן איבערבליק פון דער טעטיקייט פון 35טן זמן; ה. לאַנג, באַקאַנטער זשורנאַליסט, האָט באַגריסט דעם קולטור־קלוב מיט זיינע דערגרייכונגען. אין דער קינסטלע־רישער טייל פונעם אָוונט זיינען אויפגעטראָטן: גדאַל זאַלעסקי, באַוואוסטער טשעליסט; יאַשאַ דאַטסקאַ, פידל־קינסטלער; עסטעל מאַרלאַ, טאַלאַנירטע זינגערין; שענאַן געלסין, פיינער פּיאַנאָ קינסטלער באַגלייט די דערמאָנטע קינסטלער. יעקב ניומאַן, באַקאַנטער וואָרט־קינסטלער און קולטור־דירעק־טאָר פון קולטור־קלוב, האָט פאָרגעלייענט. און ווי תמיד, צו אַלע שבת־צונאַכטסן, יום־טובדיקע טישן פון פיינעם כיבוד.

רשימה פון קולטורעלע מאָנטיקן פון 35־טן זמן — 1960־61

א) מאָנטיק אָוונט, אָקט. 24—איז אויפגעטראָטן די באַקאַנטע לעקטאָרין, ליליען מייזנער אויף דער טעמע: „מנחם באַריישא, מענטש און דיכטער."

ב) מאָנטיק אָוו., אָקט. 31—האָט ד"ר קאַרפמאַן באַריכטעט וועגן זיין וועלט־רייזע און געוויזן בילדער.

ג) מאָנטיק, נאָוו. 7—האָט בען צוקערמאַן גערעדט וועגן 200 יאָר יידיש לעבן אין קאַנאַדע.

ד) מאָנטיקאָ וו., אָקט. 14—האָט פּר. גורעוויטש רעפערירט וועגן דער „פּאָלי־טישער לאַגע אין ליכט פון די לעצטע פּרעזידענט וואַלן אין אַמעריקע."

ה) מאָנטיק אָוו., נאָוו. 21—האָט י. פרידלאַנד רעפערירט אויף דער טעמע: „יידישקייט אין ליכט פון וועלטלעכקייט" אָדער צו וועלכער קאַטעגאָריע געהערן מיר?

ו) מאָנטיק אָוו., נאָוו 28—האָט חבר פּאַגאַרעלסקי ע"ה גערעדט וועגן ש. דובנאָוו און זיינע ביאָגראַפישע כאַראַקטער־שטריכן.

ז) מאָנטיק אָוו., דעצ. 5—האָט חבר משה זילבערט גערעדט וועגן די צווייי צדדים אין ציוניזם און זייערע וויכוחים.

ח) מאָנטיק אָוו., דעצ. 12—האָט דר. וויסמאַן גערעדט וועגן „די וואַלן פון 1960 און קענעדיס נייער פראָנטיער."

ט) מאָנטיק אָוו., דעצ. 19—האָט פּר. אליעזר דאָרין רעפערירט: „דער חסידיזם, זיינע באַשאַפער און די חסידישע באַוועגונג."

—— 1961 ——

י) מאָנטיק אָוו. יאַנ. 2—תנחום ברייס: פראַגן פון יידיש־געזעלשאַפטלעכן לעבן.

יא) מאָנטיק אָוו., יאַנואַר 9—האָט חברה ב. וויסמאַן גערעדט איבער דער נאָוועלע „דער אינספּעקטאָר" פון יאַן דע הערטאָג.

יב) מאָנטיק אָוו. יאַנואַר 16 — האָט דער דיכטער מאַטעס דייטש גערעדט: „גוזמא און אמת אין דער פּאָעזיע."

יג) מאָנטיק אָוו. יאַנואַר 23 — האָט חברה עלאַ בוירנס אייגעלייטעט איבער דער היסטאָריאָגראַפיע פון איוואָ ריידמאַן — „קרבנות פון דער געשיכטע."

יד) מאָנטיק אָוו. יאַנואַר 30 — תנחום ברייס איבער: „שטיקלעך און ברעקלעך אין געזעלשאַפטלעכן לעבן."

טו) מאָנטיק אָוו. פעב. 6 — ראָוז באַלאָט האָט גערעדט איבער סטיפען צווייגס בוך: „די וועלט פון נעכטן."

טז) מאָנטיק אָוו. פעב. 31 — האָט י. ראַשעל גערעדט: „קונסט אין אמעריקע."

יז) מאָנטיק אָוו. פעב. 20 — האָט זלמן שלאָסער רעפערירט איבער דער טעמע: „עפּיזאָדן אין דער יידישער געשיכטע."

יח) מאָנטיק אָוו. מערץ 6 — אויסשטעלונג פון דעם אַרטיסט נאָטע קאָזלאָווסקיס בילדער און אַ רעפעראַט וועגן קונסט און לעבן.

יט) מאָנטיק אָוו. מערץ 13 — האָט פּר. ב. גורעוויטש גערעדט וועגן „קאַנגרעס און די וועלט-פּאָליטיק."

כ) מאָנטיק אָוו. מערץ 20 — האָט מען געפייערט דעם 80טן געבוירנטאָג פון אונדזער חשובן ביבליאָטעקאַר, נתן אָזאַלין, ביי יום-טוב'דיקע טישן זיינען פאַרגעטראָגן געוואָרן פאַרדינסטפולע באַגריסונגען און ברכות טובות צו אונדזער חשובן בעל-היובל.

כא) מאָנטיק אָוו. מערץ 27 — האָט חבר ש. שאַכייטאָוו גערעדט וועגן די טאָגביכער פון קינדער אין היטלערס געטאָס.

כב) מאָנטיק אָוו. אַפּריל 10 — האָט חבר ל. מעלצער, באַקאַנטער קולטור-עסקן, גערעדט וועגן „ליכט און שאָטן אין מדינת ישראל."

כג) מאָנטיק אָוו. אַפּריל 17 — ערשטער יאָרצייט נאָך יהושע אַלקאָן ע"ה. ס'האָבן זיך באַטייליקט: מאַטעס דייטש, מאַי זאַלאַטאַראָף, יעקב ניומאַן, י. פרידלאַנד.

כד) מאָנטיק אָוו. אַפּריל 24 — האָט חבר אזאַלין גערעדט וועגן „קולטור און אירע שעפער."

כה) מאָנטיק אָוו. מאַי 1 — האָט דר. וואַרשאַ גערעדט וועגן דעם וויסנשאַפטלעכן ווערט פון חומש.

כו) מאָנטיק אָוו. מאַי 8 — האָט חבר יעקב ניומאַן גערעדט וועגן „הלכה און הגדה בשייכות מיט אונדזער קולטור-לעבן."

כז) מאָנטקי אָוו. מאַי 15 — האָט חבר בען צוקערמאַן גערעדט וועגן „די פּרשה בן-גוריון און לבון."

כח) מאָנטיק אָוו. מאַי 22 — האָט חבר אליעזר דאַרין רעפערירט אויף דער טעמע: „סאָציאַלע באַדינגונגען ביי יידן און די ראַדיקאַלע באַוועגונגען."

כט) מאָנטיק אָוו. מאַי 29 — האָט חבר כראַבאַלאָווסקי רעפערירט וועגן י. ב. שטיינבערגס לעצטן בוך: „אין קאַמף פאַר ייד און מענטש."

ל) מאָנטיק, יוני 5 — האָט חבר זילבערט גערעדט וועגן דעם מאָראַלן ווערט פון די קיבוצים אין ישראל.

לא) מאָנטיק אָוו. יוני 12 — האָט חבר פינטשע בערמאַן רעפערירט וועגן „פּאָעזיע און געזאַנג אין לעבן פון אונדזער פאָלק."

משה לייב קאָפּעלאָף — אַ בן־שבעים

אונדזער ליבער, תשובער חבר, משה לייב קאָפּעלאָף, לאַנג־יאָריקער פינאַנץ סעקרעטאַר פון ל. א. יידישן קולטור קלוב, איז געוואָרן אַ זיבעציקער. דער קולטור קלוב האָט איצט געפּראַוועט אַ ביז גאָר פיינעם יום־טוב לכבוד אָט־דער פייערלעכער דאַטע. מיר האָבן פאַרבונדן זיין יובל מיט דעם 35 יאָריקן עקזיס־טענץ פון דעם קולטור קלוב, מחמת קאָפּעלאָף און דער קולטור קלוב איז אומ־צעטיילבאַר. במשך די אַלע יאָרן איז קאָפּעלאָף בלב ונפש געווען צוגעבונדן צום קלוב און האָט אַוועקגעגעבן זיין מי, ענערגיע און אומדערמידלעכע אַרבעט, כדי דער קלוב זאָל אָרגאַניזאַטאָריש זיין געשטאַרקט און מאַטעריעל געזיכערט. דאָס צו דערגרייכן האָט זיך געפאָדערט נאַטירלעך ערלעכע איבערגעבנקייט, טאַלאַנט, פעאיקייט און טאַקט, און משה לייב, אַלס פינאַנץ־סעקרעטאַר און ליבער חבר, האָט עס דורך אַרבעט און פּראַקטישער פאַרוואַלטונג, איז גאָר אַ גרויסער מאָס באַוויזן.

משה לייב האָט קיינמאָל ניט געזוכט און אַוודאי נישט געיאָגט זיך נאָך כיבודים. אפילו דעם 70 יאָריקן יובל זיינעם איינצואָרדענען איז אונדז שווער אָנגעקומען אים צו באַוועגן צו געבן זיין הסכמה. קאָפּעלאָף האָט זיך תמיד שטאַרק מתעסק געווען צו געבן אַנערקענונג צו אַנדערע פאַרדינסטפולע חברים. ביי אַזעלכע געלעגנהייטן האָט ער ניט געשפּאָרט אָדער געקאַרגט קיין לויבנס־ווער־טער. ער האַלט פון דער גוטער מידה: בעסער צו זאָגן וועגן איינעם גוטס איידער חלילה שלעכטס, אָדער גאָרניט זאָגן. ער איז דעריבער תמיד געווען ביי אונדז דער ראש המדברים. זיינע אַ באַגריסונג צו אַ חבר האָט תמיד געאָטעמט מיט וואַרעמער חברשאַפט און פריינטשאַפט. דאָס אייגענע האָט זיך געפילט אין זיינע וואַרעמע בריוולעך צו דעם רוב חברים און חברות פון קלוב, וועלכע האַלטן אָט־די בריוולעך ווי אַן אבן־טוב און גוטן אנדענק.

די מיטגלידער פון קולטור־קלוב שעצן אים זייער הויך און האָבן אים ליב. טאַקע פאַר אָט־דער באַציאונג זיינע פון בן־אדם לחברו, האָט, אין אַ גרויסער מאָס גורם געווען די שטאַרקע צוגעבונדנקייט פון די מיטגלידער צום קולטור קלוב.

זינט משה לייב איז פאַרבונדן מיט דעם יידישן קולטור קלוב איז ער פון אים אויף איין מאָמענט ניט אָפּגעטראָטן. אויב די נאָענטע חברים זאָגן אָפט אַז דער קולטור־קלוב איז זייער צווייטע היים, איז עס ביי משה לייבן ניט סתם אַ זאָג. ער האָט דעם קלוב ליב און ער איז אים זייער טייער. קאָפּעלאָף איז ניט נאָר איינער פון די וואָס האָט געהאָלפן אויפבויען דעם קולטור־קלוב, נאָר ער האָט מיט זיין פּראַקטישן שכל און וויזיע דערפירט דעם קלוב צו אַ געזונטן פינאַנ־ציעלן מצב, אַז מיר זאָלן ניט דאַרפן, ווי דאָס רוב פון די יידישע קולטור אָרגאַני־זאַציעס, וואָס זיינען אין שטענדיקער זאָרג: „וואו נעמט מען אויף שבת"!?

וואו און אין וועלכער אָרגאַניזאַציע משה לייב איז געווען אַקטיוו, איז ער תמיד געווען אין דער אָנפירערשאַפט און די אָרג. האָט אויפגעלעבט און מצליח געווען. אַוודאי איז עס אַ גרויסע מדרגה פון איינעם וואָס איז באַהויכט מיט אַזאַ ווילן, כוח און טאַלאַנט, וואָס ניט פילע פון אונדזערע קולטור־עסקנים קענען מיט אַזאַ גאָט־געבענטשטער מתנה זיך באַרימען. קאָפּעלאָף פאַרמאָגט דעם כוח צו

קענען איבערצייגן, אַנאַליזירן אַרויפגעשוואומענע פּראָבלעמען און דערפירן די
צו פּראַקטישע שלוסן און שלימות.

אין ניו־יאָרק, איידער קאַפּעלאָף איז געקומען קיין ל. א., בערך מיט אַ דרײַ
און אַ האַלב צענדליק יאָר צוריק, איז ער דאָרטן געווען אַן אַקטיוויער טוער אין
דעם שלום עליכם פאָלקס אינסטיטוט, אין אַרבעטער רינג און אין אַנדערע
קולטור־געזעלשאַפטן.

אין ל. א. איז ער אויך געווען פון די ראשונים ביים יידישן קולטור־קלוב.
ווען ער איז געווען דער פּאַרזיצער פון היגן פּרץ הירשביין צווייג פון נאַצ. אַרב.
פאַרבאַנד, האָט ער גאָר אַ סך משפיע געווען, אַז אַ גרויסע צאָל קלוב־מיטגלידער
האָבן זיך אָנגעשלאָסן אין דעם פּרץ הירשביין צווייג און דער צווייג איז דאַן
געוואָרן איינער פון די גרעסטע פאַרבאַנד צווייגן דאָ אין שטאָט.

פון די אַלע אָרגאַניזאַציעס איז אים אָבער דער קולטור קלוב געבליבן די
באַליבסטע אָרגאַניזאַציע. דאָ גיט ער אַוועק זיין צייט און ענערגיע; דאָ
פילט ער זיך מיט אַלעמען נאָענט, און יעדער מיטגליד האָט פאַר אים דעם
גרעסטן דרך־ארץ און לויב. יעדע פערזענלעכע פרייד און יום־טוב פון אַ נאָענטן
מיטגליד פון קלוב איז אויך זיין פרייד און יום־טוב. דעריבער איז עס אונדזער
אַלעמענס גרויסע פרייד, וואָס מיר האָבן איצט די געלעגנהייט זיך משמח צו זיין
מיט אונדזער ליבן פריינט און חבר, דעם בעל היובל, משה לייב קאַפּעלאָף, צו זיין
זיבעציק יאָריקן געבוירנטאָג.

די גאַנצע מיטגלידערשאַפט פון קולטור־קלוב און די הונדערטער פריינד
זיינע אין ל. א. און מחוץ, ווינטשן אים נאָך פיל יאָרן פון געזונט און ער זאָל
ביכולת זיין אָנצוהאַלטן זיין ענטוזיאַזם און באַגייסטערונג פאַר זאַכן וואָס זיינען
שיין און שעפעריש אין יידישן לעבן. ער זאָל אויך אויף ווייטער מיט זיין דינאַ־
מישן כוח באַגייסטערן און משפיע זיין, ווי ביז איצט, אויף אַנדערע צו טאָן
שיינע מעשים אין קאַמף פאַר אונדזער יידישער קולטור.

מיר ווינטשן משה לייבן, צוזאַמען מיט זיין ליבער און געטרייער פרוי
אַניוטאַ, מיר זאָלן אַלע דערלעבן צו פּראַווען פאַר קאַפּעלאָפן נאָך אַ סך יובילי־
אומס. און בעיקר, ער זאָל זיין געזונט מיט אריכת ימים עד מאה ועשרים שנה.

אונדזערע בעלי־היובלים

אונדזער חשובער חבר, **תנחום בריס**, וויצע־פּאַרזיצער פון קולטור־
קלוב און פּאַרזיצער פון קולטורעלע מאַנטיק, איז געוואָרן אַ פינף און זיבעציקער.

חבר בריס איז גוט באַקאַנט אין היגן קולטור־געזעלשאַפטלעכן לעבן ניט
נאָר צוליב זיין אַקטיוויטעט אין קולטור־קלוב, נייערט ער פאַרנעמט אַן אָנגעזען
אָרט אין אַ צאָל אַנדערע קולטור־אָרגאַניזאַציעס. אַזוי איז ער פון די אָנפירנדיקע
חברים אין דעם מעדעם ברענטש פון אַרבעטער רינג; אַ ביז גאָר וויכטיקער
טוער אין דעם ל. א. ייוו"א־קאָמיטעט; אַן אַנטיילנעמער אין די ביכער־קאָמיטעטן
און אין אַנדערע צווייגן פון אונדזער יידישער קולטור־באַוועגונג דאָ אין שטאָט.

די דערמאָנטע אָרגאַניזאַציעס, וואו בריס איז אַקטיוו, האָבן איינגעאָרדנט

אוונטן אין כבוד פון זיין 75 יאָריקן געבוירנטאָג און האָבן אָפּגעשאַצט זיין פּאַר־דינסטטפול אָרט אין אונדזער היגן יידישן קולטור לעבן.

חבר בררייס, אַ דאַנק זיין אויפריכטיקע באַציאונג צו יידישער קולטור טע־טיקייט און בכלל צו די אַרבעטן וואָס ער אונטערנעמט זיך דורכצופירן, ווי אויך זיינע פּראַקטישע און טאַקטישע האַנדלונגען בנוגע אָרגאַניזאַציאָנס פּראָבלעמען, האָט זיך אויך געשאַפן אַ צאָל נאָענטע פריינט אין די באַטרעפנדיקע אָרגאַניזאַ־ציעס, און אויף אַ גאַר באַזונדערן אינטים־חברשן אופן האָבן זיי אויך געפייערט זיין 75 יאָריקן געבוירנטאָג.

דער ל. א. יידישער קולטור קלוב וויל דאָ אויך אויף די שפּאַלטן פון דער שריפט, ווינטשן אונדזער ליבן חבר ברייס צוזאַמען מיט זיין ליבער פרוי, טילי. פיל געזונט און אריכת ימים עד מאה ועשרים שנה.

צום זיבעציק יאָריקן געבוירנטאָג פון א. קאַמינקער

אונדזער חשובער פּראָטאָקאָל־סעקרעטאַר, אַלעק קאַמינקער, איז געוואָרן אַ זיבעציקער. צו דער פייערלעכער דאַטע איז ווערט צו ברענגען עטלעכע באַמערקונגען בשייכות מיט זיין אַקטיוויטעט אין קולטור־קלוב און אין אַנדערע געזעלשאַפטן דאָ אין לאָס אַנדזשעלעס.

ווי דער רוב פון אונדזערע יידישע יונגע־לייט איידער מ'איז נאָך אַריבערגעקומען אַהער פון דער אַלטער היים אין רוסלאַנד, איז ער גע־ווען אָנגעשלאָסן אין דער אַרבעטער באַוועגונג און אין בונד. האָבנדיק אַ פיינע שטימע צום זינגען, האָט ער יינגלווייז אָנגעהויבן זינגען ביי חזנים. אין זיין פריער יוגנט איז ער געווען אַ לערער אין אַ קליין שטעטל.

אין 1913 קומט ער אָן קיין שיקאַגאָ. ניט האָבנדיק קיין מלאכה אין האַנט האָט ער איבער־געטאָן כלערליי אַרבעטן — אַ ציגאַר־מאַכער, אַ „קאָסטימער־פּעדלער", אַ הויז־פּאַרבער, ביז ער איז לסוף אַריינגעפאַלן אין אַ שניידער־שאַפּ און דערביי געבליבן די אַלע יאָרן.

האָבנדיק אַ שטימע צום זינגען און אַ ליבע צום יידישן פאָלקס־ליד, איז אין יאָר 1915 אין שיקאַגע, שליסט ער זיך אָן אין דעם סאָציאַליסטישן געזאַנגס פאַראיין. דעמאָלט האָט דער כאָר דורכגעפירט אַ צאָל אָראַטאָריעס פון פאַרשיי־דענע דיריגענטן און דיכטער.

אָנהויב 1919 קומט ער אָן קיין לאָס אַנגעלעס, שליסט זיך אָן דאָ אין אַרב. רינג, אין דראַמאַטישן געזאַנגס־פאַראיין, וואו ער האָט דורכגעפירט עטלעכע זאַכן פון גאָרדינען, פון פּרץ הירשביינען א. אַ. דער געזאַנגס־פאַראיין איז געווען אונטער דער דירעקציע פון דעם מוזיקער יעקב ווײנשטאָק. קאָמינקער האָט פּאַר פיל יאָרן געזונגען אין אַרב. רינג כאָר. לעצטנס האָט ער געזונגען אין דעם כאָר פון טעמפּל בית־אל, און ביי פילע חזנים וואָס האָבן באַזוכט ל. א., ווי ראָזענ־

בלאַט, פּינטשיק, לייבל וואַלדמאַן, וויגאַדאַ און משה עושר. ער האָט אויך געזונגען אויף פּעני ריינהאַרדס יידישע ראַדיאָ שטונדע. פֿאַרשטייט זיך, זייענדיק ביים שניידער־פֿאַך, האָט ער אַלע יאָרן אָנגעהערט צו דער „אַמאַלגאַמייטעד קלאָדינג" יוניאָן און איז דאָרט געווען גאַנץ אַקטיוו.

איצט געהערט ער אויך אַלס מיטגליד אין דעם ה. רויזענבלאַט צווייג פֿון נאַציאָנאַלן אַרבעטער פֿאַרבאַנד; אַ מיטגליד אין ייוו"א; חאַדאַרקאָווער לאַנדסלייט, און אין טעמפּל איזראַעל כאָראַל גרופּע.

אין יאָר 1948 שליסט ער זיך אָן אין דעם ל. א. יידישן קולטור קלוב — דאָס איז אַ קאַפּיטל פֿון אַקטיוויטעט פֿאַר זיך אַליין. ער איז פֿאַר אַ צאָל יאָרן דער פּראָטאָקאָל סעקרעטאַר. זיינע פּראָטאָקאָלן זיינען זאַכלעך און אויספֿירלעך געשריבן, און זיין אַקטיוויטעט ביים קלוב ווערט זייער אָפּגעשאַצט. גאָר באַזונדערס פֿירט ער אָן דאָס געזאַנג בציבור מיטן עולם ביי די יום־טובדיקע טישן פֿון די שבת־צו־נאַכטסן.

דער ל. א. יידישער קולטור קלוב וויל דאָ ביי דער געלעגנהייט פֿון זיין 70טן געבוירנטאָג אויסדריקן צו איך, ליבער פֿריינד קאַמינקער, און אייער פֿרוי אַננאַ, די וואַרעמסטע געפֿילן פֿון אָפּשאַץ און אָנערקענונג פֿאַר אייערע פֿאַרדינסטן אַלס געזעלשאַפֿטלעכער און קולטור־עסקן און ווינטשט אייך פֿיל געזונט און אַריכת ימים.

שמואל דראָנזעק — אַ ביאָגראַפֿישע סקיצע

(צו זיין 75 יאָריקן געבוירנטאָג)

אין יאָר 1912, ווען שמואל דראָנזעק, אַן אָרעמער יונגער פּוילישער בחור פֿון וואַרשע איז אָנגעקומען קיין דעטראָיט, האָט ער אפשר ניט געחלומט אַז ער וועט אין זיין גאַנצן לעבן פֿאַרדינען 25 טויזנט דאָלער—אָבער לעצטנס האָבן די ל. א. ציַיטונגען מודיע געווען אַז שמואל דראָנזעק האָט מנדב געווען 25 טויזנט דאָלער צו דעם קרן קימת לישראל פֿאַר אַ נחלה וואָס וועט טראָגן זיין נאָמען אין דער יידישער מדינה.

אין עלטער פֿון 28 יאָר איז שמואל דראָנזעק אָנגעקומען אין דער שטאָט דעטראָיט, וואו ס'איז דאַן געווען אַ שטאַרקע אַרבעטסלאָזיקייט. ער האָט אָבער אין דעם זעלבן טאָג וואָס ער איז אָנגעקומען זיך פֿאַרדונגען צו אַ בעקער צו צופֿירן ברויט צו קליענטן. דער „גרינער" בחור האָט באַלד ביי דער ערשטער וואָך פֿאַרדינט 15 דאָלער, און שפּעטער פֿיל מער. איין יאָר שפּעטער — האָט דראָנזעק האָט שוין אַן אייגענער בעקעריי — דערנאָך אויך אַ רעסטאָראַן, אַ ביזנעס געזעלשאַפֿט. און די הצלחה שיינט אין אַלע זיינע אונטערנעמונגען.

אָבער שמואל דראָנזעק'ס טעג און נעכט זיינען ניט פֿאַרנומען נאָר מיט געלט־ענינים. מיט זיין גאַנצער ענערגיע וואַרפֿט ער זיך גלייך אַריין אין דעם לעבן פֿון דער וואַקסנדיקער יידישער קהילה פֿון דעטראָיט; העלפֿט בויען די ערשטע יידישע וועלטלעכע שולע אין שטאָט; און באַלד ווי עס האָט זיך געענדיקט די ערשטע וועלט־מלחמה איז ער שטאַרק טעטיק אין דעם וואַרשעווער קלוב וואָס ער האָט אָרגאַניזירט — און טויזנטער דאָלאַרן ווערן געשאַפֿן פֿון דעם קלוב פֿאַר נויטבאַדערפֿטיקע מעבר לים.

ביי דער ערשטער געלעגנהייט באַזוכט ער מזרח איירעפּע, און ווען ער האָט אין זיין געבורט־שטאָט, וואַרשע, געזען די דחקות און די נויט פון די יידישע שולן, קומט ער צוריק קיין דעטראָיט און שטעלט זיך אין דער שפּיץ פון אַ קאָמיטעט צו העלפן דעם יידישן שול־וועזן אין פּוילן. דער קאָמיטעט צעוואַקסט זיך און אין פילע אַמעריקאַנער שטעט ווערן געגרינדעט אַזעלכע קאָמיטעטן, לויט דעם מוסטער פון דעטראָיט.

אין דער הילף פאַר דער אַרבעטערשאַפט אין ארץ־ישראל, איז דראַנזעק איינער פון די ערשטע צו ביישטייערן און צו ווערן אַקטיוו אין די רייען פון געווערקשאַפטן קאַמפּיין — הסתדרות העובדים. ווען דער נאַציאָנאַלער אַרבע־טער פאַרבאַנד נעמט אויף אַ פּלאַן צו אויפשטעלן אַ „קעמפּ" אין טשעלסי, מיש., ווערט חבר דראַנזעק איינער פון די ערשטע צו טאָן אַרבעט און מיט זיין ענטו־זיאַזם אויך מיטרייסן אַנדערע חברים.

אין 1954 באַזעצט זיך חבר דראַנזעק אין לאָס אַנגעלעס. דער גייסט פון כלל־טועריי לאָזט אים אָבער דאָ אויך ניט רוען, און איידער וואָס־ווען, איז דער דינאַמישער שמואל אַן אָנקענטיקע פיגור און אַנגעזעענער טוער אין אַרבעטער ציוניסטישע אינסטיטוציעס; אין ל. א. יידישן קולטור קלוב און אין אַנדערע קולטור געזעלשאַפטן. באַזונדערס איז ער אַקטיוו פאַר דעם קרן קימת לישראל און די אידעאַלן גאולת הארץ. זיין ביישטייערונג פון 25 טויזנט דאָלער, איז אַן אויפריכטיקער און ערנסטער אויסדרוק פון דאַנקבאַרקייט פאַר אַ דערפאָלג־רייכן אַקטיוון לעבן אין אַמעריקע און פון איבערגעבנקייט צו די אידעאַלן פון יידישער באַפרייאונג און זעלבסטשטענדיקייט פון ישראל.

צו זיין 75 יאָריקן געבוירנטאָג ווינטשן מיר אים פיל געזונט און אַריכת ימים ושנים.

לכבוד מאַקס בערגמאַנס זעכציקסטן געבוירנטאָג

מיר לאַנדסלייט, פריינט און חברים, ווינטשן דיר אריכת ימים, געזונט און גליק, און זאָלסט ווייטער פאַרזעצן דיין גוטע אַרבעט בין אָדם לחברו מיט דער זעלביקער איבערגעגעבנקייט:

שלמה און ציליע צוקערמאַן	צדוק צוקערמאַן
רעגינאַ זייד און פאַמיליע	הערי בערגמאַן און משפחה, ברוקלין
אַלטער האַכמאַן און מילדרעד, ניו־יאָרק	בען און מיני צוקערמאַן
שלמה לאָוב און חיה אייזענבערג, נ. י.	לייב און פרידאַ לערמאַן, שיקאַגאָ

JEWISH NATIONAL FUND

5410 WILSHIRE BLVD. Phone WEbster 8-2505

דער יידישער נאַציאָנאַל פאָנד שיקט האַרציקע ברכות צו אַלע יידן אין לאָס אַנדזשעלעס, פיל גליק, געזונט און שלום על ישראל און על מדינת ישראל.

טעד סטרימלינג, פּרעזידענט
פרעד קאַהאַן, עקזעקוטיוו סעקר.

אַ דאַנק־וואָרט

די פאַרוואַלטונג פון ל. א. יידישן קולטור קלוב דריקט דאָ אויס אַ האַרציק דאַנק און אנערקענונג צו די פאָלגענדע חברים און חברות, מיטגלידער און פריינט פון קולטור־קלוב, פאַר זייער באמת וואַרעמער קאָאָפּעראַציע און ביישטייערונג. איר, ליבע פריינט, העלפט אונדז טיילוויז צו דעקן דעם דעפיציט פון יעדן סוף זמן וואָס דער קלוב האָט, און פאַרגרינגערט דעם עול פון אויפהאַלטן אונדזער אַלעמענס יידישן קולטור צענטער דאָ אין לאָס אַנגעלעס.

מיט דאַנק און קולטור גרוס,

פאַרוואַלטונג פון ל. א. יידישן קולטור קלוב

ביישטייערונגען

$250.00

יוסף און גאַסי שפּיגעלמאַן

$170.00

יוסף און דזשעני וויינמאַן

$150.00

משה לייב און אַניוטאַ קאַפּעלאָף

$125.00

יצחק און מוסי פרידלאַנד
שלמה און ציליע צוקערמאַן
סעמועל דראַנזשיק

$100.00

חבר י. ל. גאַלפּערין
חבר מאַקס סינגמאַן
מאָריס און שרה ווינאַרסקי
מאָריס און מאַניאַ פאַרבער
שמואל און ליובאַ ברײנין
חבר און חברה עליק קאַרסאַן
יעקב און אידית ניומאַן
אייב און מוני שוואַרץ
ראַלף קליין ע״ה

$70.00

חבר און חברה אַלעק קאַמינקער

$60.00

חיים און שרה בתיה דאַרנאַ

50.00

חבר און חברה ה. ראַטבלאַט
2140 גאַטרי עוו.
חבר הערי גאָלד
אהרן און גאַסי אייעראָף
חבר און חברה לואיס זעלמאַן

$35.00

חבר טשאַרלי צוקערמאַן

$30.00

חבר און חברה ה. שטערנפעלד
תנחום און טילי ברייס
חברה מלכה רויזענבלאַט
סעם און דאָרע לעווין

$25.00

דוד און אײדע גליקמאַן
חברה רעגינע סייד
אין אנדענק פון מיין ליבן מאַן
חבר און חברה לייזער מעלצער
חבר און חברה יונה בערקאָוויטש
חברה סאָפיע שוואַרגער
ליובע הורוויץ
אין אָנדענק פון מיין ליבן מאַן
אברהם און חייקע באַנק
פּיוול און חנה לערנער
חברה פּעני לעווין
פּעי און ישראל סאפּיאַן
חברה סאָפיע קראַל
אין אָנדענק פון מיין ליבן מאַן
חברה סימע וועסלי
אין אָנדענק פון מיין ליבן מאַן
חבר נתן אזאַלין
מאַקס און חנה'קע סטעף
חבר סיימאָן פילד
חברה ראָוז באַלאַט
חבר און חברה יוסף ליוואַק
חבר און חברה י. גרינשפּאַן
חבר און חברה ישראל פריינד
חבר און חברה עדי הורוויץ

$20.00

חבר און חברה גיליס
חברה סקאַקאָווסקי
חברה חיה אייזענבערג
(שלמה צוקערמאַנס שוועסטער)

$15.00

חבר אַלעק דיכטער
חברה רעגינע מאנסאָן
אין אנדענק פון מיין ליבן מאַן
חבר און חברה מ. רומאַרק
חבר בען רייזעל
חבר און חברה ל. טובערט
חבר און חברה א. באַביטש
ח' און חברה ראָוז שאָמער באַטשעליס
חבר סאָול אדעס
חבר סעם קליף
חבר און חברה מ. גאַלאַנטי
חבר מאָריס גימפּלין
חברה שרה פּאַגאַרעלסקי
אין אָנדענק פון מיין ליבן מאַן
חברה עדנאַ רעסעל
חברה אײדע פּייעס
חבר און חברה מאיר דראָזד
חבר און חברה בען קאַמסקי
חבר און חברה מאָריס דייטש
חברה ליליען אַרט

$10.00

חברה דיאַנאַ לאַזאַרוס
חבר ה. אַקסעלראַד
חבר און חברה חיים האַקען
חבר און חברה אַריק
חבר און חברה ה. אייבראַמס
חברה גערטרוד נאַפּטולין
חברה שטורעם
אין אנדענק פון מיין ליבן מאַן
חבר און חברה ה. שולמאַן
חבר און חברה סעם שאַרף
חבר י. הוירלין
חבר און חברה דזשעק קאַהאַן
חברה עלאַ בוירנס
חבר י. ראָזענבערג
חבר מאָו קאַטץ
חבר און חברה אַלעק ראבינס
חבר און חברה רעי ראָזענשטיין
חבר סעם שפּיגלמאַן
ווילי און ליזע שאָר
חבר י. איזגור
חבר און חברה משה גלאָזער
חבר און חברה קעסעלמאַן
חבר און חברה אייזיק בענעש
חברה מיני באָום
חבר און חברה ה. גראָסמאַן
חבר און חברה נ. קאַרנאָווסקי
חבר דזשעק מאַנדעל
חבר און חברה סעם פריד
חבר און חברה סעמועל און אסתר סאַלאָמאַן
חבר און חברה קערמיט בערמאַן

$5.00

חבר און חברה באָריס ווינער
חבר און חברה יעקב מילער
חבר און חברה פּרוזשאַנסקי
חבר אָשר קיפּניס
חברה גאָסי סאַרטאָ
חבר פינטשע בערמאַן
חבר שואל בראָודאָ
חבר ש. קאַרפּמאַן
חבר פילים ברוידע
חבר ה. פרידמאַן
מאָריס און פּאָולין פּעריס
חבר און חברה י. דרעל
חבר און חברה בעקי בלום
חבר י. באַרקון
חבר און חברה יעקב מירענסקי
חבר און חברה י. פּאַלמער
חברה רעי דייטש

חברה רבקה טרובין
אין אָנדענק פון מיין מאַן
חבר און חברה חיים לייב מילער
חבר און חברה בעלקין
חבר און חברה מ. ווייסמאַן
חבר און חברה ז. בונין
חברה איידע ראָזען
חבר און חברה ה. פּערלאָוו
חבר און חברה משה און בלומע
שטיינבערג
חבר און חברה ב. פרידקין
חברה סאָפיע אַגראַן
חברה בעסי געלסין
(מוטער פון פּיאַניסט ש. געלסין)
אַננאַ און אַהרן דזשוליוס
חבר און חברה דזשיי. קאַפּלאַן
חבר און חברה בען פּאַקס
לכבוד ט. ברייס׳ ווערן אַ 75ער

די אויבנדערמאָנטע מיטגלידער און פריינט פון ל. א. יידישן קולטור קלוב באַגריסן האַרציק אונדזער ליבן חבר, דעם בלב ונפש איבערגעגעבענעם פינאַנץ סעקרעטאַר, משה לייב קאָפּעלאָף, צו זיין 70 יאָריקן געבוירנטאָג.

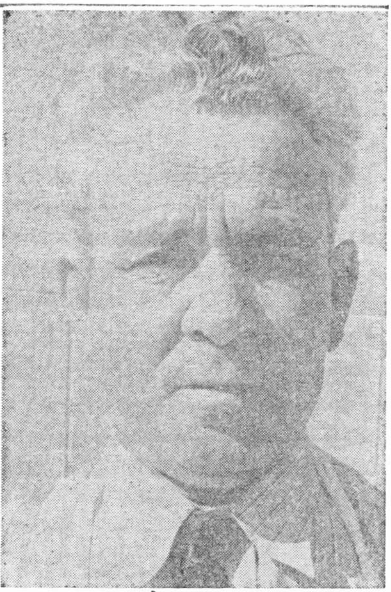
אהרן קראָל ע״ה

צום אייביק פאַרהייליקטן נאָמען
פון אונדזער מאַן, טאַטע און זיידע
הערי קראָל
צו זיין ערשטן יאָרצייט.

סאָפיע און די קינדער

In Memory of our beloved
Husband and Father
HARRY KROLL

SOPHIE KROLL
IRVING & JOAN KROLL
GEORGE & MINNIE BECKER

מאַקס דייוויס ע״ה — 1900־1960 — צו זיין ערשטן יאָרצייט

דעם 4טן יולי, 1961, איז געוואָרן אַ יאָר זינט מאַקס איז אַזוי פּלוצלינג געשטאָרבן. איך זאָג פּלוצלינג, ווייל מיט אַ וואָך פריער איז דער גרויסער וואונטש פון זיין לעבן מקוים געוואָרן — צו פירן צוזאַמען מיט זיין פרוי סיליע, זייער איינציקן זון צו דער חופּה. די גאַנצע משפּחה און אַ גרויסע צאָל פריינד און נאָענטע האָבן זיך שטאַרק משמח געווען, געזונגען און געוואונטשן אים „לחיים״ און דאָ מיטאַמאָל, אַזוי פּלוצלינג איז אָט־דער גליקלעכער, לעבעדיקער מאַקס ניטאָ מער צווי־שן די לעבעדיקע . . . דער פּלוצלינגער טויט זיינער האָט ווי אַ דונער געטראָפן די משפּחה, חברים, פריינד און די „מלאַוועך סאָסייטע״ פון וועלכער דער נפטר איז געווען דער גרינדער און די נשמה.

מאַקס דייוויס איז געווען דער פּרעזידענט פון די „מלאַווער״, וועלכע האָבן זיך געשטעלט אַ גרויסע אויפגאַבע, נעמלעך: איינאָרדענען אַ ספּעציעלן צימער פאַר דער יידישער שפּראַך אין דעם ירושלימער אוניווערסיטעט, אויף דעם נאָמען פון זייער באַרימטן לאַנדסמאַן, דעם גרויסן שרייבער יוסף אָפּאַטאָשו ע״ה. פאַר אָט־דעם צוועק האָט מאַקס דייוויס מיט די „מלאַווער״ שוין איבער־געשיקט די סומע פון $6,500 און, דעם באַלאַנס פון דער צוגעזאָגטער סומע פון $7500 וועט די אַלמנה פון דייוויס גאָר בקרוב צושיקן צום אוניווערסיטעט.

אָט־דער גרויסער און חשובער אויפטו וועט דינען ווי אַ מאָנומענט פאַר דעם וואוילן ייד און פיינעם געזעלשאַפטלעכן עסקן, מאַקס דייוויס.

חוץ דייוויסעס אַקטיוויטעט ביי די „מלאַווער״, איז ער אומעטום, וואו ער האָט געוואוינט פון זיין יוגנט אָן, געווען אַקטיוו אין אַ סך יידישע וואוילטעטיקע און קולטור־געזעלשאַפטן. אָנגעהויבן נאָך אין שטעטל מלאַווע אין די „חובבי שפת עבר״, אין „הזמיר״, און אין אַנדערע הילפס אָרגאַניזאַציעס.

אין דעטרויט איז מאַקס צוזאַמען מיט זיין ליבער פרוי געווען טעטיק איז „שלום עליכם פאָלקס אינסטיטוט״ און אין „פאַרבאַנד פון פוילישע יידן.״

פון די צאָל בריוו וואָס מיר האָבן געפונען אַדרעסירט צו אים פון כלערליי יידישע אָרגאַניזאַציעס, ביכער קאָמיטעטן, „יידיש ווערטערבוך״ א.א., באַשטע־טיקן דעם פאַרנעם פון זיין פאַרצווייגטער טעטיקייט אין אונדזער יידישער גע־זעלשאַפטלעכקייט.

ווען ער האָט זיך באַזעצט אין ל. א. איז ער תיכף געוואָרן אַ מיטגליד אין יידישן קולטור קלוב און אויך געגרינדעט דאָ דעם „מלאַווער פאַראיין.״

מאַקס דייוויס לאָזט איבער אין טרויער זיין פרוי סיליע, זיין זון יאָסל און די שנור מאָניקאַ מיט אַן אייניקל, וואָס טראָגט זיין נאָמען,משה מרדכי.

די וואָס האָבן מאַקס דייוויסן געקענט און מיטגעאַרבעט מיט אים, פאַר זיי וועט ער שטענדיק לעבן גייסטיק.

חבל על דאבדין ולא משתכחין.

יעקב ניומאַן

באַגריסונג פון „איפּבוי" גרופּע פּועלי ציון

צום 35 יאָריקן יובל פון ל. א. יידישן קולטור־קלוב

אונדזער „איפּבוי" גרופּע איז ניט גרויס אין צאָל, אָבער מיר קאָנען פאַר־
צייכענען דאָס יאָר, ווי די פריערדיקע יאָרן, פּראָדוקטיווע אַרבעט אויף אַלע
געביטן פון פּועלי־ציון אַקטיוויטעטן, אַ דאַנק אונדזערע באַאַמטע און אַקטיווי־
טוער, וועלכע זיינען געטריי איבערגעגעבן אונדזער אָרגאַניזאַציע און במילא
אויך פאַר דעם קיום און המשך פון אונדזער פאָלק.

אהרן אייעראָף, פאָרזיצער

בערל קאַצענעלסאָן ברענטש פּועלי ציון

משה גלאזער, פאָרזיצער

שלום עליכם צווייג פון נאַציאָנאַלן אַרבעטער פאַרבאַנד

וו. אָרטענשטיין, סעקרעטאַר

זאב בערנשטיין פּועלי ציון גרופּע ביים ים

יידישע טעגלעכע ראַדיאָ

מאָנטיק ביז פרייטיק — 10:30 - 10 אינדערפרי
DIAL KBLA — 1490 KC.

זונטיק אינדערפרי — פון 10:30 ביז 12
DIAL KALI — 1430 KC.

זלמן זילבערצווייג   ציליע סילווער

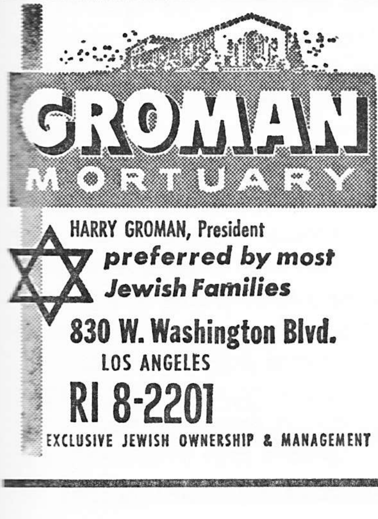

לזכרון

פון אונדזערע מיטגלידער נפטרים ע"ה
תשי"ט - תשכ"ב:

בען לעווין — מאַרקאָ ניומאַן
יוסף סייד — אַברהם שטורם
שרה גאַנדז — אהרן קראָל
מאַקס האָלצמאַן — עדנה מייזאָוו
נייטען קאַהאַן — מאַקס דייווים
לואיס יאַסמאַן — יהושע אַלקאָן
העריי מאַנסאַן — ר. קליין
חוה דראָזד — לואיס וויינמאַן
מרדכי פּאָגאָרעלסקי

דער נאַציאָנאַל פּראָגרעסיווער אַרבעטער רינג בּרענטש 605

באַגריסט דעם קולטור קלוב צו זיין 35 יאָריקן עקזיסטענץ. אונדזערע וואַרעמסטע וואונטשן פאַר נאָך אַ סך יאָרן פון קולטור-שעפערישע טעטיקייטן.

רפאל ראָזענשטיין סעקרעטאַר

פּרץ הירשביין קולטור קלוב ביים ים

באַגריסט דעם ל. א. יידישן קולטור קלוב צו זיין 35 יאָריקן עקזיסטענץ און ווינשט אים נאָך אַ סך יאָרן פון קולטורעלע דערגרייכונגען.

מרדכי פאַגאָרעלסקי ע״ה

באַגריסונג צום 35 יאָריקן יובל פון ל. א. יידישן קולטור קלוב

פּרץ הירשביין צווייג 352 יידיש נאַציאָנאַלער אַרבעטער פאַרבאַנד

טרעט איצט אַריין אין דעם 22סטן יאָר פון זיין עקזיסטענץ. במשך די אַלע יאָרן האָט ער צוגעטראָגן אַ גרויסן חלק פון געלט-זאַמלונג פאַר דעם נאַציאָנאַל-פאָנד און הסתדרות קאַמפּיין, ישראל באָנדס, וועלפעיר פאָנד און אַנדערע.

אויף דעם געזעלשאַפטלעכן און פּראָטערנאַלן געביט קאָנען מיר אָנווייזן די רעגולערע פאַרזאַמלונגען יעדן חודש, מיט פּראָגראַמען אויף אַ הויכער ניוואָ. אויך דער הילפס-פאָנד פונקציאָנירט אין גוטער אָרדענונג. אויף דעם קולטורעלן געביט שטייט דער הירשביין צווייג אויף אַ גאָר הויכער פּאָזיציע: אַלע ימים-טובים ווערן געפייערט; לעקציעס איבער וויכטיקע טעמעס, אויך פאָרלייענונגען און מוזיקאַלישע נומערן ווערן אַדורכגעפירט.

ווי איר זעט, טוען מיר כמעט די אייגענע קולטור-אַרבעט, וואָס עס טוט אויף אַ גרעסערן מאַסשטאַב דער לאָס אַנגעלעסער יידישער קולטור-קלוב. מיר זיינען שטאָלץ וואָוס עס געפינען זיך צווישן אייערע מיטגלידער אַ גרויסע צאָל חברים פון אונדזער צווייג. זייט געגריסט!

פ. ברוידע, פאָרזיצער — יצחק ניומאַן, סעקרעטאַר

ד״ר חיים וויצמאַן און ד״ר נתן זאַלצמאַן פאַרבאַנד צווייגן

1940 — איין-און-צוואַנציק יאָריקער יובל — 1961

היינט-צו-טאָג פירן מיר דורך גרויסע קולטורעלע טעטיקייטן צוזאַמען מיט די שלום-עליכם, באַראַכאָוו און פּינסקי צווייגן, יעדן חודש. די קלענערע מסיבות פון אונדזער צווייג האָבן מיר ס׳רוב אין די היימען פון אונדזערע חברים, וואו מיר שפירן זיך מער משפּחהדיק, אינטים חבריש. ביי יעדן צוזאַמענקום ווערט אויך דורכגעפירט אַ פּאַסיקער פּראָגראַם.

אונדזערע אַקציעס פאַר די יערלעכע קאַמפּיינס פון נאַציאָנאַל-פאָנד, באָנדס, וועלפעיר פאָנד, הסתדרות, ווי אויך לאָקאַלע אינסטיטוציעס ווערן דערפאָלגרייך דורכגעפירט.

לאָמיר האָפן אַז אונדזער צווייג וועט זוכה זיין צו פייערן זיין 50 יאָריקן יובל.

מיט וואַרעמסטע גרוסן,

מ. דינסין, סעקרעטאַר — בען, צוקערמאַן, פאָרזיצער

מיר שיקן די האַרציקסטע ברכות

צו דעם

לאָס אַנגעלעסער יידישן קולטור קלוב

און ווינטשן אים נאָך גרעסערע דערגרייכונגען

צו זיין 35 יאָריקן עקזיסטענץ.

חבר און חברה

יוסף שפּיגעלמאַן

IN MEMORIAM OF RALPH KLEIN

To write an Obituary about our late Chaver Ralph Klein would require much more space and writing than this limited quarterly can possibly afford.

The memory of Ralph Klein, notwithstanding this short eulogy, will linger on in the hearts and minds of his children and grandchildren for ever and ever.

To the Jewish national movement Ralph Klein came somewhat at a later age, almost from a strange atmosphere, he nevertheless fould himself shortly completely at home amongst the chaverim in the Sholom Aleichem Branch of the Jewish National Workers Alliance. Soon we have found him devotedly participating in all cultural activities as well as in all fund raising activities for Israel. We often saw him to be amongst the first ones to come-up with a sizeable contribution often setting a worthy example for others to give generously.

Ralph was admired and respected by the management and fellow workers for his industry and integrity.

The untimely passing of Ralph Klein feft a vacancy in our ranks which will be difficult to fill and an anxiety not to be forgotten. Ralph Kleine's membership in the Los Angeles Yiddish Culture Club dates back many years. His friendly handshake on all occasions and his genuine human smile on his face is being missed by many of his friends. His love for Yiddish culture, for the Yiddish folk song has always been sparkling out of his personality. We shall cherish his image in our hearts and his memory in our minds for ever and ever.

Rest in peace, dear friend.

VALERIE AND JACOB PEVSNER
Prudential Insurance Co. of America

לאָס אַנדזשעלעסער ייוו"א קאָמיטעט

באַגריסט דעם ל. א. יידישן קולטור קלוב צו זיין 35 יאָריקן עקזיסטענץ.

י. טילים, סעקרעטאַר

GREETINGS

from

SAM & HELEN LEVINE

and the

WEINBERG FAMILY

MR. and MRS. JACK NEWMAN

AND HIS FRIENDS

Save At...

PERPETUAL SAVINGS

and loan association

$4\frac{1}{2}$% current annual rate

earnings paid 4 times a year

MAIN OFFICE
451 North Bedford Dr.
Beverly Hills
CRestview 4-6066 • BRadshaw 2-5656
Hours: 9 AM to 4 PM — Mon. thru Fri.

WESTWOOD VILLAGE BRANCH
(Corner of Wilshire and Glendon)
10866 Wilshire Blvd., Los Angeles 24
GRanite 7-1214
Hours: 9 AM to 4 PM — Mon. thru Thurs.
9 AM to 6 PM on Fri.

BEST ESCROW COMPANY

8421 Wilshire Boulevard

Compliments of FRED CHARLES

Compliments of

AETNA LUMBER CO., INC.

14301 Aetna Street — Van Nuys, Calif.

ANTHONY and ANNA RIGOTTI

Greetings to Our Beloved

L. A. YIDDISH CULTURE CLUB

CALIFORNIA'S GREAT HEALTH RESORT

American Plan

GUTNTHER'S MURRIETA HOT SPRINGS

NO SMOG

MURRIETA, CALIFORNIA

PAULA WEISS

MAMA WEISS HOME

Compliments of

SIMON LEVI CO., Ltd.

Compliments of

KAMCHATKA VODKA

Distributed by

THE ALFRED HART COMPANY

1650 E. Nadeau St. - Los Angeles 1, Calif.

LU. 1-6161

LOS ANGELES - SAN BERNARDINO - SAN DIEGO

COMPLIMENTS OF

GIBRALTAR SAVINGS

FOOTHILL BEVERAGES

BEST WISHES TO MR. AND MRS. JOE WEINMAN

Compiments of

MR. MILTON FALK

DORIS E. WHEELER

1276 East Palm Street

Altadena, California

WESTERN DISTRIBUTING COMPANY

2808 Santa Fe Ave. Los Angeles

FEDER POTOFSKY INSURANCE AGENCY

7319 Beverly Blvd. WEbster 3-2112

ART PRINTING SERVICE

228 WEST FOURTH STREET MAdison 4-5862

UNION MORTGAGE COMPANY

1123 Wilshire Boulevard • Los Angeles 17, Calif.

DAVID BLEVISS HUntley 2-4422

MR. & MRS. LOUIS TABAK

GREETINGS FROM

MAXINE and SEYMOUR WEINMAN

GREETINGS FROM

LOUIS BIDERMAN

MR. and MRS. SIMON ROTCHER

LEONARD MULLEN

Compliments of PAUL

Compliments of

MASSON VINEYARDS

GREENE & ROSNER

CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS

8421 Wilshire Blvd. Beverly Hills, Calif.

GREETINGS FROM

CHARLIE FINKEL

Compliments of

FOREMOST DAIRIES INC.

1120 TOWNE AVENUE LOS ANGELES, CALIF.

GREETINGS FROM A FRIEND

Greetings from

JOE WEINMAN
and his Friends

ROSE ICE CREAM

1788 No. Spring St. — Los Angeles 31 — CApitol 5-2448

A FRIEND OF JOE WEINMAN

"BEST WISHES"

F. I. NEWFIELD & J. J. SCHWARTZ

"CALIFORNIA'S LEADING BUSINESS BROKERS"

400 So. Western Ave. — Los Angeles 5 — DUnkirk 1-1-1-0-1

GEORGE & JOAN MEEKER

5475 Willage Green AX. 1-9355

BOHEMIAN DISTRIBUTING COMPANY

BEST WISHES FROM A FRIEND

to Literary Almanach's 45th Anniversary

STERLING LIQUOR

5900 Rodeo Road Los Angeles 16, Calif.

MAIER BREWING CO.

500 EAST COMMERCIAL ST. LOS ANGELES, CALIF.

LINNY'S OF BEVERLY HILLS

252 North Beverly Drive Beverly Hills

GREETINGS FROM

JOE KLEIN

INVENTORY SPECIALISTS

Compliments of

MORRIS WEINMAN — and — JACK WEINMAN

Through the courtesy of Sam Zuckerman

Compliments of

MANN BROTHERS

PAINTS and VARNISHES

757 N. La Brea Ave. WEbster 6-5168

LOS ANGELES 38, CALIF.

MR. and MRS. LOUIS ALPERT

1012 North Carol

FLIER FURS

8400 Wilshire Blvd. OL. 3-0940

SOPHIE and SAMUEL WILSON

In Memory of Our Beloved Father

A. & G. PRESS, INC.

JACK AYEROFF AND SIGMOND GREENSTEIN

5326 Sunset Blvd. HOllywood 9-5877

Through the Courtesy of SAM ZUCKERMAN

Compliments of

SINCLAIR PAINT COMPANY

FRANK SINCLAIR, *President*

3960 East Washington Boulevard **Los Angeles 23, Californio**

ANgelus 8-2511

●

BRANCH STORES:

499 North Fairfax Avenue	WEbster 6-5224
965 South Main Street	MUtual 3393
4625 West Pico Blvd.	WEbster 8-0116
5600 Santa Monica Blvd.	HOllywood 5-7161
12203 Ventura Blvd.	STanley 7-3231
8221 South Vermont Avenue	
1019 East Main St., Alhambra	ATlantic 9-3655

The Los Angeles Yiddish Culture Club

THIRTY FIVE years ago, a very small group of individuals conceived the idea of a Yiddish Culture Club, free of any party affiliations, and as a result thereof we have today a wonderful clubhouse, a rich library, an auditorium housing comfortably about three hundred members and guests, attending weekly programs in which entertainment is rendered every Saturday evening, as well as weekly lectures every Monday.

Our main spiritual achievements are indeed the hundreds of literary and musical events year in and year out, making the Yiddish language a living link in the life of our Jewish community.

We are, as from inception, a non-political body, and our entire efforts are still concentrated upon educational and spiritual values in Yiddish life.

The Cultural Committee is always selected from the most competent and devoted members of the Club, and is responsible for the arranging of a literary or musical event from the best available talent, for almost every Saturday evening. Guest artists and writers, who are able to present their talents in Yiddish, are always welcomed and introduced to the entire membership and guests.

The officers of the L. A. Yiddish Culture Club are as follows: I. Friedland, president (for the past 21 years); M. L. Kopiloff, financial secretary; M. Kaminker, recording secretary; Morris Winarsky, treasurer; T. Brice, Sam Zuckerman, and Abe Schwartz, vice-presidents; Celia Zuckermar, house manager. Finance Committee: Sam Zuckerman and Morris Winarsky; N. Azolin, librarian, and J. Newman, program director.

We are approaching our thirty-sixth year with confidence in our striving to make a real contribution to a more vigorous, more interesting life for its members.

LOS ANGELES YIDDISH CULTURE CLUB

4213 Monroe Street, Los Angeles 29, California

M. L. Kopiloff, *Secretary*

"HESHBON"

Review of Literary and Cultural Activities

QUARTERLY PUBLICATION

of the

LOS ANGELES YIDDISH CULTURE CLUB

and

L. A. WRITERS GROUP

I. FRIEDLAND, *Editor*

4375 SUNSET DRIVE • LOS ANGELES 27, CALIF.

October, 1961

Los Angeles Yiddish Culture Club

Thirty-Fifth Anniversary

1926 --- 1961